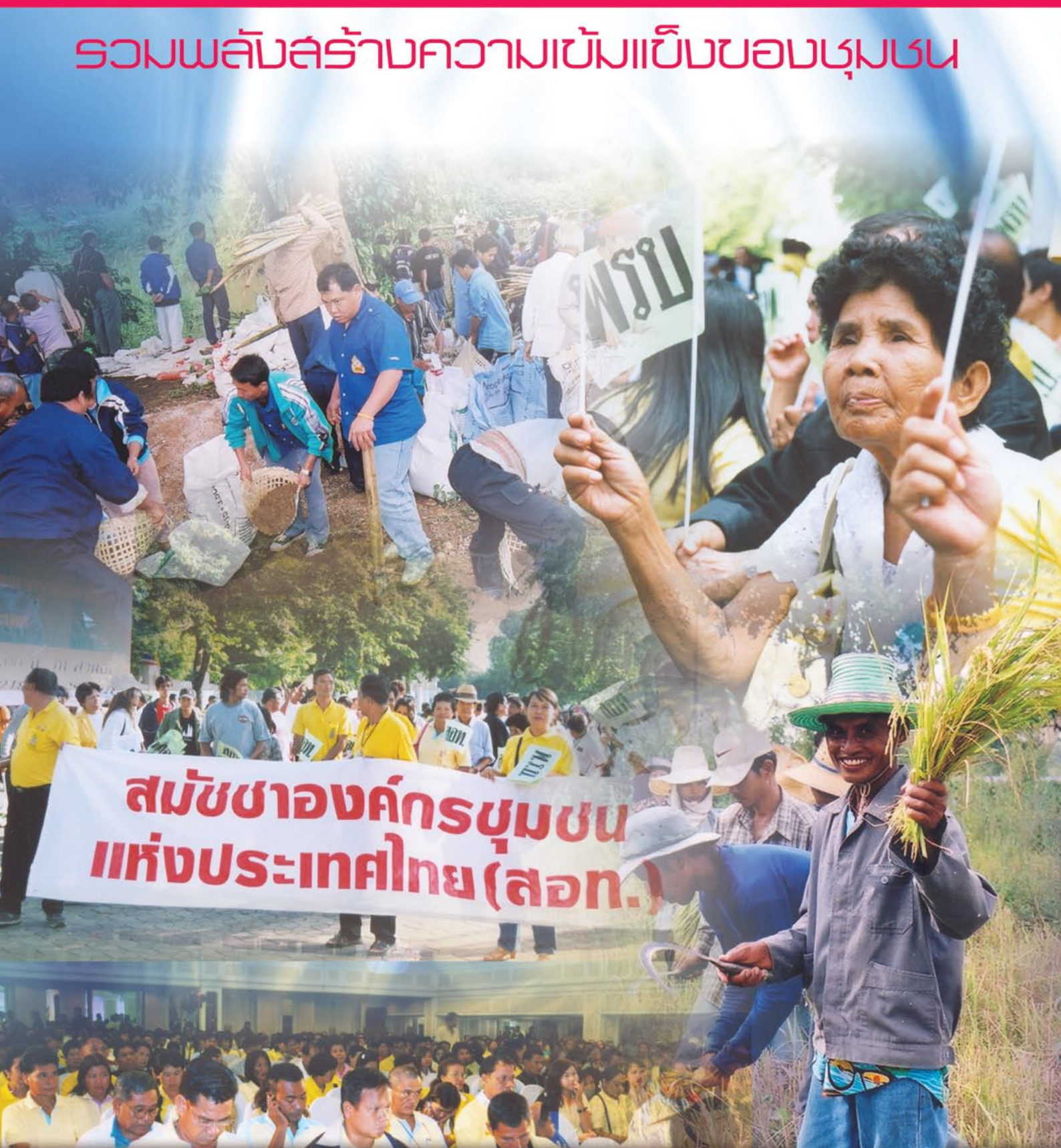


เอกสารประกอบการงานมหกรรมวิถีพลังไท 2
วันที่ 13-17 พฤศจิกายน 2550 ณ ลอนอิมพร

สภาองค์กรชุมชน

รวมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน



สมาชิกองค์กรชุมชน
แห่งประเทศไทย (สอท.)



สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์



เอกสารประกอบการงานมหกรรมวิถีพลังไท 2
วันที่ 13-17 พฤศจิกายน 2550 ณ ลอนอิมพร

สภาองค์กรชุมชน

รวมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน



สภาองค์กรชุมชน : รวมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

บรรณาธิการ : พรรณทิพย์ เพชรมาก
เรียบเรียง : เสาวลักษณ์ สมสุข
: ณัฐพล จิระสกุลไทย
พิมพ์ครั้งแรก : พฤศจิกายน 2550
จำนวนพิมพ์ : 1,500 เล่ม
ประสานการผลิต : จีรวรรณ ชูชำนาญ
ผลิตโดย : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
912 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240
โทร. 0-2378-8300-20 โทรสาร. 0-2378-8321
WWW.CODI.OR.TH E-MAIL : CODI@CODI.OR.TH

คำนำ

ทิศทางสำคัญของขบวนการชุมชนในช่วงทศวรรษต่อไป ขบวนการชุมชนในประเทศไทยมีพัฒนาการไม่น้อยกว่าสามทศวรรษ ทั้งงานพัฒนาทั่วไปอย่างเรื่องออมทรัพย์ อาชีพ เกษตร ธุรกิจชุมชน ฯลฯ และงานประเภท “ร้อน” ทั้งหลาย โดยเฉพาะงานรณรงค์คัดค้านโครงการต่าง ๆ ของรัฐที่มีผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา และในช่วงทศวรรษต่อไป ขบวนการชุมชนทั่วประเทศมีพัฒนาการและการปรับเปลี่ยนในเชิงคุณภาพที่น่าสนใจคือ

ประการแรก ทิศทางการขับเคลื่อนขบวนการโดยรวมเปลี่ยนจากการเรียกร้องให้รัฐบาลจัดการโน่นนี่มาเป็นการคิดเอง ทำเอง จัดการเอง โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมว่า **“ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเอง”** การเรียกร้องให้รัฐสนับสนุนยังมีอยู่ เพราะเป็นสิทธิของประชาชน แต่รัฐจะสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนชุมชนก็เดินหน้าตามแผนของตนเอง ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้มากที่สุด ประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นทุกหน่วยงาน

ประการที่สอง มีนวัตกรรมใหม่ในการทำงานเพิ่มขึ้นในแทบทุกประเด็นงาน เช่นการก่อเกิดของกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบล ขยายผลมาจากการจัดสวัสดิการระดับกลุ่มขององค์กรการเงินซึ่งทำมากกว่า ๑๐ ปี การที่องค์กรการเงินขยับตัวจากกิจกรรมหลักกู้ยืมเงินมาเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ เช่นการช่วยสมาชิกปลดหนี้ช่วยซื้อที่ดินที่กำลังหลุดมือ การจัดตั้งธนาคารชุมชน การออมรายวัน แผนแม่บทชุมชน วิทยุชุมชน ที่ทำกันอย่างกว้างขวางก็ถือเป็นนวัตกรรมสำคัญ

ประการที่สาม มีความเปลี่ยนแปลงจากการทำเป็นรายกิจกรรมรายโครงการตามกิจกรรมมาเป็นการทำทุกเรื่องในพื้นที่เดียว และบูรณาการงานทั้งหมดในชุมชน มาเป็นแผนยุทธศาสตร์ของชุมชนโดยเฉพาะในระดับตำบล โดยใช้แนวคิดร่วมเรื่อง **“การฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น”** เป็นยุทธศาสตร์สำคัญ

ประการที่สี่ ความสัมพันธ์กับหน่วยงานสนับสนุนเริ่มเปลี่ยนจากการที่ชุมชนทำตามแผนของหน่วยงานมาเป็นหน่วยงานทำตามแผนของชุมชนทั้งหน่วยงานระดับท้องถิ่นและหน่วยงานส่วนกลางระดับนโยบายเองก็เริ่มมีข้อกำหนดชัดเจนว่าแผนของหน่วยงานต่างๆ ต้องมาจากแผนของชุมชนนั้น หมายความว่าชุมชนเริ่มกำหนดทิศทางการพัฒนาได้มากขึ้น

ประการที่ห้า การเกิดขึ้นของสภาองค์กรชุมชนมีนัยยะว่าต่อไปชุมชนจะกำกับทิศทางการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง บทบาทสำคัญของสภาองค์กรชุมชนหรือสภาผู้นำนอกจากการเชื่อมโยงเครือข่ายระดับตำบลขององค์กรต่างๆ แล้วก็คือการกำกับดูแลการพัฒนาตามแผนของชุมชน มีการปรับบทบาทแผนอย่างสม่ำเสมอเหมือนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ประการที่หก มีการใช้ข้อมูลและการจัดการความรู้มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงาน เช่นการเก็บข้อมูลครัวเรือนเพื่อแก้ปัญหาหนี้สิน เพื่อการวางแผนวิสาหกิจชุมชน (โรงงานปุ๋ย โรงงานน้ำดื่ม ฯลฯ) หรือการส่งเสริมอาชีพ (เลี้ยงไก่ปลูกผัก ตามปริมาณการบริโภค ฯลฯ) การเก็บข้อมูลและรับรองสถานภาพองค์กรชุมชน การเก็บข้อมูลคนด้อยโอกาสมาจัดกองทุนสวัสดิการการลดบทเรียนหรือการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลชุมชนระดับตำบลหรือแม้แต่เปิดเว็บไซต์ของขบวนการองค์กรชุมชนในตำบล

ในส่วนของ การเรียนรู้ ปัจจุบันมีศูนย์เรียนรู้ประเด็นงานต่างๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศทุกเรื่องแต่ละศูนย์มีคนไปดูงานหลายร้อยหรือหลายพันคนในแต่ละปี “การเรียนรู้” ของชุมชนไม่ใช่การเข้าโรงเรียนได้แต่ขึ้นไปตามระดับชั้น ไม่ใช่การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญของหน่วยงานภายนอกอย่างที่เป็มาในอดีต แต่เป็นการเรียนรู้ในแนวราบระหว่างชุมชนที่มีประสบการณ์กับชุมชนที่เพิ่งเริ่มทำ เป็นการให้คำนิยามใหม่ของการศึกษาชุมชนและเป็นพลังขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในช่วงต่อไป เพราะการขยายผลไปยังพื้นที่ต่างๆนั้นอาศัยการเรียนรู้แบบที่ว่าเป็นส่วนใหญ่ในหลายชุมชนมีการขยับเข้าไปสู่ระบบการศึกษาโดยผลักดันให้มีหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ที่ชุมชนนั้นๆ มีประสบการณ์ เช่น การจัดการป่าชุมชน การจัดการออมทรัพย์ แผนชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น

ทิศทางสำคัญทั้งหมดนี้ล้วนนำไปสู่ “ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเอง” และคนที่ดำเนินการคือองค์กรชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของปัญหาไม่ใช่หน่วยงานต่างๆ

ตัวอย่างของงานพัฒนาชุมชนในประเด็นงานต่างๆ ที่สะท้อนทิศทางใหม่ของการพัฒนาขบวนการองค์กรชุมชนปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้แล้ว

**สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
(องค์การมหาชน)**

“

สภาองค์กรชุมชน หมายถึง เวทีการแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชน
ของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนท้องถิ่น
และเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น

”



สารบัญ

คำนำ	4
ความเป็นมาและความคืบหน้าร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ.	8
ถาม — ตอบ สารสำคัญสภาองค์กรชุมชน	15
ปาฐกถาของประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติในการสัมมนา	19
“ทิศทางการใหม่...สภาองค์กรชุมชน”	
กรณีตัวอย่างการทำงานร่วมกันขององค์กรชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบสภาองค์กรชุมชน	24
• องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกีฮัน หนึ่งในรูปแบบของสภาชุมชน	25
• ห้วยบุ่ง : วัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง อบต.นโยบายโปร่งใสและให้ชุมชนมีส่วนร่วม	29
• ตำบลเสี้ยว : ทูตทางวัฒนธรรม การประสานแบบมีส่วนร่วมคิดร่วมทำและคัดกรอง	32
• บ้านเป้า วิถีภูไทประสานความร่วมมือฉันทะพื้นที่นอ	35
• สภาองค์กรชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ	38
• ประสานพลังชุมชนท้องถิ่น ท้องที่ ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาฟื้นฟูชุมชน	42
ตำบลหนองสาหร่าย	
• ตำบลศิลาลอย : จากแผนแม่บทชุมชนสู่ภาผู้นำและการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชน	45
• ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนเครือข่ายเขาพญาเดินธง ตำบลพัฒนานิคม	51
• ควนธู : กระบวนการจัดการความขัดแย้งอย่างสมานฉันท์	54
• ชุมชนมุสลิมเข้มแข็งที่บ้านหัวควน	56
• จากแผนชุมชนสู่การจัดการทุนในชุมชน ตำบลลำสินธุ์	58
• สภาองค์กรชุมชนตำบลไทยสามัคคี	60
• สภาองค์กรชุมชน ตำบลเขาคอก	62
• สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านฝื่อ	65
• การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลโคกหินแฮ่	68



ความเป็นมาและความคืบหน้า ร่างพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.

ปัจจุบัน มีพื้นที่ตำบลที่องค์กรชุมชน แกนนำธรรมชาติ ปราชญ์ชาวบ้านแกนนำ ที่เป็นทางการกำนันผู้ใหญ่บ้าน อบต. และสถาบันในท้องถิ่น (วัด โรงเรียน สถานีอนามัย) ได้มีการทำงานพัฒนาด้านต่างๆ เช่น การทำแผนชุมชน การจัดสวัสดิการ การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การจัดการทุนของชุมชน จัดให้มีสภาผู้นำชุมชน ฯลฯ มีเวทีแลกเปลี่ยนร่วมกันคิด ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ นำไปสู่การสร้างเป้าหมายร่วมกันของพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจากการทำงานในแนวทางดังกล่าว ได้ช่วยให้เกิดการจัดการตนเองร่วมกันของชุมชนท้องถิ่น โดยที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม เกิดความสันพันธ์อันดีภายในชุมชนท้องถิ่นบางแห่งได้มีการร่วมกันสรรหาผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำที่เป็นทางการ เช่น นายก อบต. โดยไม่ต้องเกิดการแข่งขันจนก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือแตกแยก ใช้เวทีและกระบวนการทำงานร่วมกัน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการร่วมกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

จากการที่ชุมชนท้องถิ่นได้ร่วมกันจัดการตนเองตามแนวทางดังกล่าว และทำให้ความเข้มแข็งส่งผลดีต่อชุมชนท้องถิ่น โดยรวมแกนนำชุมชนที่มีประสบการณ์และคนทำงานพัฒนา จึงได้ร่วมกันยกร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชนขึ้นมา เพื่อให้มี พ.ร.บ. ที่จะช่วยหนุนเสริม สร้างการยอมรับการทำงานร่วมกันแบบสภาองค์กรชุมชน ทำให้กรณีตัวอย่างดีๆ ที่ทำมาแล้วขยายออกไปพื้นที่อื่น พื้นที่ที่สนใจ และพร้อมจะร่วมกันสร้างสภาองค์กรชุมชน ที่ถือเป็นระบบประชาธิปไตยจากฐานรากได้ร่วมกันทำ

เรื่องนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีลำดับเหตุการณ์กระบวนการดำเนินการที่ผ่านมา ดังนี้

- **เดือนมกราคม-เดือนมีนาคม 2549** เครือข่ายองค์กรชุมชนร่วมกับวิทยาลัยการจัดการทางสังคม จัดสรุปทเรียน “ประชาธิปไตยชุมชน...การเมืองสมานฉันท์”

- **23 มีนาคม 2549** จัดเวทีสังคมสนทนา “การเมืองสมานฉันท์ สร้างสรรค์ชุมชนท้องถิ่น” ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- **เมษายน – พฤศจิกายน 2549** ได้มีการจัดเวทีระดมความคิดเห็นในระดับภูมิภาคทั้ง 8 ภาค เพื่อพัฒนาข้อเสนอของภาคประชาชนต่อการปฏิรูปสังคม และการเมือง โดยสาระหลักเป็นการปรับเปลี่ยนกลไกการบริหารโดยกระจายอำนาจไปยังองค์กรท้องถิ่นให้มีอิสระในการจัดการตนเอง พร้อมกับพัฒนาคนให้มีคุณภาพมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อนำพาชุมชนและท้องถิ่นไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง

- **พฤศจิกายน 2549** ผู้แทนองค์กรชุมชนทั่วประเทศจำนวน 200 คน ได้เข้าพบ และนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชนต่อ นายกรัฐมนตรี (พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์) ณ ทำเนียบรัฐบาล และได้มีการยกร่างหลักคิดและเนื้อหาสาระ พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน ครั้งที่ 1 จากหนังสือ “**ต้นทางชุมชน ชุมชนประชาธิปไตย**” และหนังสือ “**องค์กรชุมชนกับการปฏิรูปสังคมและการเมือง**” จัดพิมพ์โดย วิทยาลัยการจัดการทางสังคม (19 สิงหาคม 2550)

- **1 ธันวาคม 2549** จัดเวทีระดมความคิดเห็นผู้นำชุมชนสี่ภาค เรื่องสภาองค์กรชุมชน และเกิดคณะทำงานเครือข่ายองค์กรชุมชนที่จะร่วมกันขับเคลื่อนเรื่องนี้ ซึ่งภายหลังได้จัดตั้งเป็นสมัชชาขององค์กรชุมชนแห่งประเทศไทย หรือ สอท.

- **เดือน ธันวาคม 2549–มกราคม 2550** ได้มีการจัดเวทีระดมความคิดเห็น เกี่ยวกับร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีทั้งเวทีส่วนกลาง และเวทีภูมิภาค รวม 10 ครั้ง โดยมีหน่วยงานต่างๆ ร่วมสนับสนุน ได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) วิทยาลัยการจัดการทางสังคม (วจส.) มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ(มสช.) เครือข่ายชุมชนปฏิรูปสังคม และการเมือง ฯลฯ

- **19 มกราคม 2550** สอท. ร่วมกับ คณะกรรมการเตรียมการจัดตั้งสภาพัฒนาการเมือง และโครงการสื่อเพื่อการพัฒนา จัดเวที “**แบบไหน? คือประชาธิปไตยที่พึงประสงค์**” โดยเชิญผู้รู้ ผู้อาวุโส ผู้นำชาวบ้าน นักวิชาการ และ สสร. บางท่านมาระดมความคิดเห็นถึงแนวทางประชาธิปไตย ที่พึงประสงค์ขึ้น ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ กรุงเทพฯ ฯ

- **เดือนกุมภาพันธ์ 2550** สอท. ร่วมกับ เครือข่ายองค์กรชุมชนทั่วประเทศได้ยกร่างพระราชบัญญัติสภาองค์กร

ชุมชนท้องถิ่น พ.ศ. โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญรวม 4 หมวด 44 มาตราและนำเสนอต่อกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ซึ่งได้มีการปรับปรุงร่าง พ.ร.บ. ร่วมกันระหว่าง พม. และ สอท. จนได้เป็นร่าง พ.ร.บ. ที่นำเสนอต่อสภานิติบัญญัติครั้งแรกเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2550

- **8 มีนาคม 2550** กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นำส่งร่าง พ.ร.บ. ต่อสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี และเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เพื่อส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความเห็นก่อนที่จะเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา

- **4 เมษายน 2550** ผู้แทน สอท. ไปนำเสนอที่ท่า ความ เป็นและสาระสำคัญร่าง พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชนท้องถิ่น พ.ศ....ต่อที่ประชุมคณะอนุกรรมการความมั่นคงของมนุษย์ (ครูชบ ยอดแก้ว เป็นประธาน และครูมุกดา อินตะสาร รองประธาน) ในคณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการและความมั่นคงของมนุษย์ สภานิติบัญญัติ โดยประธานคณะกรรมการฯ (นายวัลลภ ตังคณานุก์ชัย) เข้าร่วมด้วย

- **11 เมษายน 2550** ผู้แทน สอท. ไปประชุมร่วมกับคณะอนุกรรมการความมั่นคงของมนุษย์เพื่อหารือ การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับร่าง พ.ร.บ. โดยคณะกรรมการ กิจการเด็กฯ สภานิติบัญญัติ ร่วมกับ สอท. และหน่วยงาน รัฐที่เกี่ยวข้องเป็นเจ้าภาพ กำหนดจัดวันที่ 1 พฤษภาคม ซึ่งจะเชิญชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยรัฐที่เกี่ยวข้อง สภาชิกสภานิติบัญญัติ และนักวิชาการเข้าร่วมประมาณ 150 คน (แต่ภายหลัง สอท. ได้เสนอให้เลื่อนออกไปเนื่องจากได้เสนอร่าง พ.ร.บ. ไปทางรัฐบาลแล้ว

- **21 เมษายน 2550** ได้มีการจัดงานเปิดภาพงานขับเคลื่อนขบวนสภาองค์กรชุมชนท้องถิ่น โดยมีผู้เข้าร่วมจากเครือข่ายองค์กรชุมชนทั่วประเทศกว่า 1,800 คน โดยรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคม (นายไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม) และรัฐมนตรีช่วยพ.พลเดช ปิ่นประทีป มาร่วมเวทีด้วย โดยได้มีข้อเสนอให้รัฐบาลสนับสนุน ร่าง พ.ร.บ. ฉบับนี้ผ่านให้ได้ในรัฐบาลชุดปัจจุบัน และในระหว่างการผลักดันเครือข่ายองค์กรชุมชนจะนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติ โดยในปี 2550 จะเริ่มนำร่องใน 200 ตำบล และขยายผล ในปี 2551 อีก 800 ตำบล และมีเป้าหมายจะขยายให้ครบทุกตำบลทั่วประเทศภายใน 5 ปี

- **2 พฤษภาคม 2550** คณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ 2 ได้พิจารณา ร่าง พ.ร.บ. ซึ่งที่ประชุมมีมติให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันปรับแก้เนื้อหา



สาระสำคัญของร่าง พ.ร.บ. โดยนำความเห็นของหน่วยงานไปประกอบการพิจารณา โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสภาที่อาจมีการซ้ำซ้อน หรือ ก่อให้เกิดความขัดแย้งในท้องถิ่น และการจัดตั้งสำนักงานสภาองค์กรชุมชนท้องถิ่นระดับชาติอาจก่อให้เกิดภาระทางด้านงบประมาณของรัฐ เป็นต้น

• 2 และ 10 พฤษภาคม 2550 ได้มีประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้มีการปรับแก้ร่าง พ.ร.บ. ตามข้อคิดเห็นของหน่วยงาน คือ การไม่เป็นภาระต้องงบประมาณของภาครัฐ ปรับอำนาจหน้าที่ของสภาให้มีลักษณะเป็นสภาทางภูมิปัญญา เพื่อให้มีอำนาจทางสังคมแทนอำนาจทางกฎหมาย เป็นสภาคู่ขนานเพื่อช่วยเหลือหนุนเสริมการปฏิบัติงานขององค์กร/หน่วยงานภาครัฐให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ไม่ส่งผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม มีการปรับชื่อเป็นร่างพระราชบัญญัติเป็นสภาองค์กรชุมชน รวมทั้งได้มีการเสนอให้ พอช. ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการจัดตั้งและพัฒนากิจการของสภาทุกระดับ เป็นต้น

• 16 พฤษภาคม 2550 หลังจากได้มีการปรับปรุงเนื้อหาสาระสำคัญของร่าง พ.ร.บ. ได้มีการนำร่าง พ.ร.บ. ที่ปรับปรุงแล้ว เสนอในการประชุมคณะกรรมการกถมนตรี ซึ่งที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ... และให้นำร่าง พ.ร.บ. เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาต่อไป

• 5 มิถุนายน 2550 คณะรัฐมนตรีได้พิจารณา ร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ... ซึ่งที่ประชุมได้มีมติมอบหมายให้ร่าง พ.ร.บ. พร้อมข้อคิดเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ คณะกรรมการกฤษฎีกา พิจารณาปรับเนื้อหาในส่วนที่ยังมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก่อนที่จะเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาอีกครั้ง โดยมอบหมายให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวง

ศึกษาธิการ (นายวิจิตร ศรีสะอ้าน) ประธานเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชนส่งให้คณะกรรมการกฤษฎีกาต่อไป (ช่วงประมาณสองสัปดาห์หลังเสนอเรื่องนี้เข้า ครม. สื่อมวลชนได้มีการเสนอข่าวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีทั้งที่เป็นประเด็นข่าวความขัดแย้ง และที่หันมาสนใจซักถาม ติดตามข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญ)

• 8 มิถุนายน 2550 สอท. ได้นำเสนอร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชนต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ผ่านคณะกรรมการสิทธิการเด็ก สตรีคนชรา และความมั่นคงของมนุษย์ เครือข่ายองค์กรชุมชนที่ติดตามเรื่องนี้ และไปชุมนุมสนับสนุนร่าง พ.ร.บ.ที่หน้าทำเนียบรัฐบาล

• 10 มิถุนายน 2550 คณะกรรมการสิทธิการเด็กฯ ได้มีกำหนดการไปดูงานเรื่องสวัสดิการชุมชน และสภาองค์กรชุมชนที่ตำบลหนองสาหร่าย อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี ซึ่งรองนายกรัฐมนตรีไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม ได้ไปร่วมงานดังกล่าวด้วย โดยเครือข่ายองค์กรชุมชนภาคตะวันตกได้มาร่วมจัดงาน นำเสนอตัวอย่างรูปธรรมสภาองค์กรชุมชน



“
**องค์กรนี้เป็นองค์กร
 ที่มีจุดยืนที่แน่นอนและ
 มีภารกิจแน่นอนตาม
 ที่เคยเป็นโปรดสังเกตว่า
 ผมใช้คำว่า “ภารกิจ”
 ไม่ได้ใช้อำนาจหน้าที่
 เพราะถ้าเมื่อไรเราใช้
 อำนาจหน้าที่เมื่อนั้นก็จะ
 ต้องมีทั้งไปลงโทษคน
 อื่นและถูกลงโทษด้วย**
 ”

มีชัย ฤชุพันธุ์

ที่ได้มีการดำเนินการมาแล้ว เวทีเสวนาผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งมีสื่อมวลชนไปติดตามเรื่องนี้
 จำนวนมาก

- 13 มิถุนายน 2550 สถาบันวิจัยสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ร่วมกับมูลนิธิสาธาณสุขแห่งชาติ มูลนิธิชุมชนไท มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม วิทยาลัย
 การจัดการทางสังคม และคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.)
 จัดเวทีนโยบายสาธารณะเรื่อง “สภาองค์กรชุมชน : ประชาธิปไตยชุมชนรากหญ้า” ผู้เข้า
 ร่วมส่วนใหญ่มีความเห็นร่วมกันว่าร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการ
 สร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นฐานของสังคมการเมืองไทย ด้วยเหตุผล
 ร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริม
 ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและสังคมโดยรวม และเป็นการสร้างกระบวนการทำงาน
 เชื่อมโยงกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับองค์กรทางสังคมทำงานร่วมกัน

- 13 มิถุนายน 2550 คณะอนุกรรมการความมั่นคงมนุษย์ พิจารณาสาระ
 สำคัญร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน โดยเฉพาะมาตราที่เห็นแตกต่างกัน และได้ข้อสรุป
 ให้เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีประเด็นที่เห็นแย้งกับร่าง พ.ร.บ.ฉบับนี้ และ เครือข่าย
 ชุมชนที่สนับสนุนเรื่องนี้มาให้ข้อมูลเพิ่มเติม

- 13-20 มิถุนายน 2550 ข่าวนั่งสื่อพิมพ์ เว็บไซต์ ลงข่าวองค์กรปกครอง
 ส่วนท้องถิ่น และชาวบ้านไปชุมนุมยื่นหนังสือคัดค้านร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน
 ในจังหวัดต่างๆ เช่น ระยอง นครสวรรค์ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ สระแก้ว อุตรธานี ฯลฯ

- 18 มิถุนายน 2550 ได้มีการประชุมร่วมระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย
 ผู้แทน กระทรวงมหาดไทย ผู้แทนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
 ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ สอท. โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา
 ธิการ เป็นประธานในการประชุม ซึ่งที่ประชุมเห็นด้วยกับการสนับสนุนให้องค์กรชุมชน
 มีความเข้มแข็ง และเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาระดับต่างๆ
 แต่ยังมีความเห็นที่แตกต่างเกี่ยวกับแนวทางการสนับสนุน สภาองค์กรชุมชน ว่าควร
 เป็นองค์กรตามธรรมชาติ ที่ไม่เป็นองค์กรทางการ เป็นต้น



- 18 มิถุนายน 2550 สถาบันนโยบายศึกษาร่วมกับภาควิชาพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดเสวนา “พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชน ทางตันหรือทางออก” ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่า ความเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนเป็นเรื่องสำคัญ การมีกฎหมายสภาองค์กรชุมชน จะมีส่วนช่วยให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนท้องถิ่น แต่ต้องเป็นเรื่องที่ค่อยเป็นค่อยไป ไม่เร่งรัด บางส่วนเห็นว่าเรื่องสภาองค์กรชุมชนมีความสำคัญ แต่จะมีหรือไม่ก็มีกฎหมายรองรับก็ได้

- 20 มิถุนายน 2550 คณะอนุกรรมการความมั่นคงของมนุษย์ เชิญผู้แทนหน่วยงานมาให้ข้อมูลเพิ่ม โดยมีหน่วยงานมาให้ข้อมูลประกอบด้วย รองปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้แทนกรมการพัฒนาชุมชน ผู้แทนกรมส่งเสริมปกครองท้องถิ่น ผู้แทนกรมการปกครอง นายกสัณนิบาตเทศบาล ผู้แทนสมาคม อบจ. ซึ่งได้ให้ประเด็นการทับซ้อนของกฎหมาย อำนาจหน้าที่ และเกรงจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่

- 20 มิถุนายน 2550 นักวิชาการเพื่อชุมชนและประชาสังคมยื่นหนังสือถึงประธานสภานิติบัญญัติ (นายมีชัย ฤชุพันธุ์) เพื่อขอให้ สนช.เสนอ และผ่านร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน โดยมีอาจารย์มหาวิทยาลัยร่วมลงชื่อ 150 คน และนักวิชาการอิสระร่วมลงชื่อ 150 คน

- 27 มิถุนายน 2550 คณะอนุกรรมการความมั่นคงของมนุษย์ เชิญเครือข่ายผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์เรื่องนี้มาให้ข้อมูลเพิ่มเติม และในวันที่ 4 กรกฎาคม ได้เชิญผู้แทน สอท.มาหารือแนวทางดำเนินการต่อไป ซึ่งเห็นร่วมกันว่า ควรมีการ

ปรับกฎหมายให้เป็นกฎหมายลักษณะของการส่งเสริม ดัดประเด็นที่เห็นว่าจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งออกไป หรือปรับแก้ไขใหม่

- 15-30 มิถุนายน 2550 ได้มีเวทีภาคประชาสังคมนักวิชาการในภูมิภาค จัดเสวนา เรื่อง ร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน ในจังหวัดต่างๆ เช่น น่าน เชียงใหม่ อุบลราชธานี ขอนแก่น ตรัง สงขลา นครศรีธรรมราช ภูเก็ต ชลบุรี ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่เห็นด้วยกับร่างพ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชน ด้วยเห็นว่าสภาองค์กรชุมชนจะทำให้เกิดระบบประชาธิปไตยทางตรง เป็นเวทีให้คนเล็กคนน้อยในสังคมได้มีพื้นที่แสดงความเห็น และบทบาทร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยฐานราก

- 6 กรกฎาคม 2550 4 สมาคม (อบต. อบจ. เทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน)

มีหนังสือคัดค้านร่าง พ.ร.บ. โดยประเด็นคัดค้านสำคัญ ได้แก่ ถ้ามีกฎหมายจะทำให้
ความเป็นองค์ชุมชนที่มีความเป็นธรรมชาติกลายเป็นโครงสร้างที่แข็งตัว เป็นกฎหมาย
ที่ทับซ้อนกับกฎหมาย และอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่มีอยู่แล้ว จะทำให้เกิดปัญหา
ความขัดแย้งกันในพื้นที่

• 11 กรกฎาคม 2550 สอท. ไปร่วมประชุมอนุกรรมการความมั่นคงมนุษย์
สนช. โดยที่ประธานสภานิติบัญญัติ (นายมีชัย ฤชุพันธุ์) มาช่วยซักถามรายละเอียด
สาระสำคัญ เพื่อนำไปสู่การปรับร่างกฎหมาย ให้เป็นกฎหมายที่มีลักษณะการส่งเสริม
และไม่ให้ไปกระทบกับกฎหมายและอำนาจหน้าที่หน่วยงานที่มีอยู่เดิม

• 18 กรกฎาคม 2550 ที่ประชุมคณะอนุกรรมการความมั่นคงมนุษย์ สภา
นิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ปรับแก้เนื้อหาสาระสำคัญของร่าง พ.ร.บ. ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
โดยเป็นกฎหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ และการปรับสภาระดับจังหวัด และระดับ
ชาติเป็นเพียงเวทีการประชุมระดับจังหวัด และระดับชาติเท่านั้น และในวันที่ 19 กรกฎาคม
2550 ได้ยื่นเสนอต่อสภานิติบัญญัติ โดยมีสมาชิก สนช.ร่วมลงชื่อสนับสนุน 60 คน

• 23 กรกฎาคม 2550 คณะกรรมการกฤษฎีกา มีหนังสือถึงเลขาธิการคณะ
รัฐมนตรี เห็นด้วยในหลักการที่ให้ชุมชนรวมตัวกันเพื่อแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ
และเป็นการส่งเสริมบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชน แต่การที่จะทำให้ชุมชน
เข้มแข็งนั้น ควรเป็นไปโดยธรรมชาติ รวมทั้งในบางมาตรการอาจก่อให้เกิดความแตกแยก
และเกิดความซ้ำซ้อนในการทำงานกับ อปท. ได้

• 7 สิงหาคม 2550 นำความเห็นของกฤษฎีกาเข้าสู่การพิจารณาของคณะ
รัฐมนตรี ซึ่งรองนายกรัฐมนตรี (นายไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม) ได้แจ้งต่อที่ประชุมว่า
ร่างพ.ร.บ.ฉบับนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายซึ่งกระทรวงการพัฒนาสังคมฯจะรับ
ความเห็นดังกล่าวไปปรึกษาหารือกับเครือข่ายองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น เพื่อปรับปรุงร่างให้สอดคล้องกับความเห็นของทุกฝ่าย รวมทั้งประเด็น
ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาและจะนำมาเสนอต่อคณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง

• 15 ส.ค. 2550 คณะอนุกรรมการความมั่นคงของมนุษย์ ได้ร่าง พ.ร.บ. เสนอ
เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติโดยครม.ทุกคาอินต๊ะสารเสนอซึ่ง
มีทั้งผู้ที่อภิปรายสนับสนุน และอภิปรายคัดค้าน ในส่วนของรัฐบาล รองนายกรัฐมนตรี
ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม เป็นผู้ไปปรับร่างจากสภานิติบัญญัติ

• 23 ส.ค. 2550 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัด
เวที “ร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน : ร่วมคิดอย่างสร้างสรรค์ ร่วมมือกันเพื่อชุมชน”
ณ โรงแรมแอมบาสเตอร์ กรุงเทพฯ โดยที่ประชุมได้มีความเห็นร่วมกันในประเด็นที่ว่า
อยากให้ชุมชนเข้มแข็ง เพียงแต่คงต้องศึกษาในรายละเอียดที่ไม่ไปสร้างให้เกิดความ
แตกแยกกับส่วนอื่นๆ โดยเฉพาะ อปท. แต่ควรเป็นในลักษณะที่จะทำงานร่วมกัน
ได้อย่างไร พร้อมทั้งได้แต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมา 1 ชุด ที่มีองค์ประกอบระหว่าง
ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนหน่วยงาน นักวิชาการ
เพื่อนำความเห็นของที่ประชุมปรับปรุงในรายละเอียดของร่างพระราชบัญญัติ ให้เกิด
ผลดีที่สุดและนำเสนอต่อรัฐบาล

• 27 สิงหาคม 2550 คณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ
ผู้พิการและความมั่นคงของมนุษย์ สภานิติบัญญัติ ร่วมกับ สอท.เครือข่ายนักวิชาการ
และ พอช. จัดสัมมนา “ทิศทางใหม่..สภาองค์กรชุมชน” เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ร่าง พ.ร.บ. โดยเชิญผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ หน่วยงานรัฐ สมาชิก
สภานิติบัญญัติเข้าร่วมประมาณ 200 คน

๑๑

จุดมุ่งหมายของ
สภาองค์กรชุมชนเป็น
กระบวนการเสริมสร้าง
องค์ชุมชนท้องถิ่น
เข้มแข็งที่ให้องค์กร
ชุมชนมีสถานภาพที่
ชัดเจนในการดำเนินงาน
พัฒนาชุมชนท้องถิ่น

๑๑

• 28 สิงหาคม 2550 : ประชุมหารือคณะทำงานที่ ต่อเนื่องจากการประชุมรับฟังความเห็นวันที่ 23 สิงหาคม 2550 เพื่อให้ความเห็นในการปรับปรุงร่าง พ.ร.บ. โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงมหาดไทย ผู้แทนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้แทนสมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้แทนองค์กรชุมชน และผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งสาระสำคัญของการประชุม สรุปได้ดังนี้

1. ผู้แทนกระทรวงมหาดไทยแจ้งว่าทางกระทรวง มีความเห็นว่า ยังไม่ควรจะมี พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชนในช่วงนี้ ตามเหตุผลที่ได้เคยชี้แจงในที่ประชุมต่างๆ หลายครั้งแล้วและไม่เข้าร่วมประชุมเพื่อปรับแก้รายละเอียดของพ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน

2. ประเด็นที่ประชุมปรึกษาหารือและได้ข้อสรุปร่วมกัน คือ

2.1 มีความเห็นว่าการพัฒนาความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นเป็นเป้าหมายร่วมกันของทุกฝ่าย แต่การมี พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชนมีทั้งข้อดีและข้อที่พึงระมัดระวัง จะต้องร่วมกันทำความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐ

2.2 การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนควรให้ความยืดหยุ่นและเป็นไปโดยธรรมชาติ ทั้งในเรื่องระยะเวลาการจัดตั้ง และพื้นที่ที่อาจไม่ต้องยึดติดอยู่กับ “หมู่บ้าน” รวมทั้งควรคำนึงถึงความเป็นชุมชนในลักษณะต่างๆ ด้วย

2.3 สำหรับรายละเอียดของโครงสร้าง องค์กรประกอบของสภาองค์กรชุมชนไม่ควรกำหนดไว้ใน พ.ร.บ.เพราะอาจเกิดความแข็งตัวขาดความยืดหยุ่น ซึ่งควรให้เป็นไปตามความเห็นของที่ประชุมของแต่ละชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ

2.4 บทบาทหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชน ควรเน้นบทบาทที่ไม่ไปก้าวก่ายหรือทับซ้อนกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและไม่กระทบต่อความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามกฎหมายโดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ

2.5 เครือข่ายองค์กรชุมชน เสนอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ร่วมกัน เนื่องจากทั้งสองกระทรวงมีความเกี่ยวข้องที่สำคัญในการส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

• 31 สิงหาคม 2550 : กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ได้ส่งร่างที่ได้ปรับปรุงแก้ไขใหม่ ไปยังหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ข้อคิดเห็น

• 4 กันยายน 2550 : นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม) และ รววมหาดไทย ปรึกษาหารือกันนอกรอบ โดยสรุปว่าหากฝ่ายปกครองยังไม่สบายใจที่จะออกเป็น พ.ร.บ. ก็ควรตราเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี และให้กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ไปดำเนินการยกร่าง

• 5 กันยายน 2550 : ได้มีการพิจารณาร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย “การส่งเสริมเครือข่ายองค์กรชุมชน พ.ศ. ...” ที่ พม.ยกร่าง โดยผู้แทนกระทรวงมหาดไทย ยังยืนยันในหลักการเดิมกล่าวคือ ไม่ว่าจะ เป็น พ.ร.บ. หรือระเบียบ ก็ยังไม่ควรออกมาในระยะนี้ แต่ควรรอให้กฎหมายลูกตามรัฐธรรมนูญหมวดที่ว่าด้วยสิทธิชุมชนด้านต่างๆ ออกมาก่อน เพื่อดูความซ้ำซ้อนซึ่งน่าจะไม่เกินหนึ่งปี

• กันยายน 2550 : พม. ได้นำส่งร่างระเบียบฯ ดังกล่าว ไปให้หน่วยงานต่างๆ ให้ความเห็นเพื่อนำความเห็นไปปรับปรุงร่าง ก่อนที่จะนำเสนอเข้าสู่การพิจารณาในที่ประชุม ครม.

• 27 กันยายน 2550 : ร่างพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนเข้าสู่ที่ประชุม สนช. โดยมีนางมุกดา อินต๊ะสาร ผู้เสนอเป็นผู้อภิปรายนำ และมีผู้อภิปรายสนับสนุน 9 ท่าน โดยมีปลัดกระทรวงมหาดไทยในฐานะสมาชิก สนช. อภิปรายคัดค้านเพียง 1 ท่าน ซึ่งในที่สุดที่ประชุม สนช. มีมติเห็นชอบร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน ในวาระที่ 1 ใน 61:32 งดออกเสียง 5 ท่าน พร้อมตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อแปรญัตติจำนวน 22 ท่าน

• 5 ตุลาคม 2550 : คณะกรรมการวิสามัญ ประชุมครั้งแรกโดยแต่งตั้งให้ นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์ เป็นประธาน นางมุกดา อินต๊ะสาร เป็นเลขานุการ โดยจะมีการประชุมกันทุกวันศุกร์ เวลา 10.00 น. โดยได้มีการประชุม ต่อเนื่องอีก 3 ครั้งโดยได้เชิญ ศ.ดร.บวรศักดิ์ที่เสนอแปรญัตติมาช่วยอธิบายประเด็นที่เสนอแปรญัตติเพิ่มเติม

• 22 ตุลาคม 2550 : คณะรัฐมนตรีอนุมัติหลักการร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมสภาองค์กรชุมชน พ.ศ..... ตามที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เสนอ และให้ส่งคณะกรรมการตรวจสอบร่างกฎหมายและร่างอนุบัญญัติที่เสนอคณะรัฐมนตรีตรวจพิจารณาแล้วดำเนินการต่อไปได้



ถาม-ตอบ

สาระสำคัญของสภาองค์กรชุมชน

1. สภาองค์กรชุมชนคืออะไร ?

สภาองค์กรชุมชน หมายถึง เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนท้องถิ่น และเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังกล่าวประกอบด้วย ตัวแทนของสถาบันในชุมชนท้องถิ่น เช่น วัด โรงเรียน สถานีนอนามัย เป็นต้น ตัวแทนของกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มโรงสี กลุ่มอนุรักษ์ป่า และกลุ่มกิจกรรมพัฒนาอื่นๆ ที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้รู้ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำทางการได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนท้องถิ่น เข้ามาร่วมใช้เวทีพูดคุยเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน เป็นระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นที่มีมาตั้งแต่อดีตแล้ว ตัวอย่างการจัดการตนเองในรูปแบบของสภาองค์กรชุมชน เช่น สภาผู้นำตำบลไม้เรียง อำเภอลำลูกกา จังหวัดนครศรีธรรมราช สภาผู้นำของตำบลเสียว กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ สภาชุมชนของชุมชนมุสลิม เป็นต้น

2. หลักการสำคัญของสภาองค์กรชุมชนคืออะไร

1) จุดมุ่งหมายของ สภาองค์กรชุมชนเป็นกระบวนการเสริมสร้างองค์กรชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งที่ให้องค์กรชุมชนมีสภาพภาพที่ชัดเจนในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ร่วมกับ สถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น

2) การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน ให้เป็นไปตามความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น ตามธรรมชาติสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญาของชุมชน และความเห็นพ้องต้องกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง

3) ภารกิจหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชน เน้นการดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ด้านการพัฒนาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้ตามรัฐธรรมนูญ และไม่มีอำนาจทางกฎหมาย

4) กระบวนการทำงานสำคัญของสภาองค์กรชุมชน เน้นการสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือและการเมืองสมานฉันท์ที่สร้างการมีส่วนร่วม ความร่วมมือผนึกกำลัง และการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชน กับ สถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น บ้าน วัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

5) ให้ความสำคัญกับสภาองค์กรชุมชนในระดับพื้นที่ และส่งเสริมการเชื่อมโยงสภาองค์กรชุมชน ในระดับจังหวัดและระดับชาติ

3. มี พรบ.สภาองค์กรชุมชน แล้วเกิดประโยชน์อย่างไร

1) ทำให้ชุมชนท้องถิ่น มีเวทีกลางของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เปิดพื้นที่ให้กลุ่มกิจกรรมต่างๆ คนที่มีความตั้งใจทำสิ่งดี ๆ เพื่อชุมชน หรือคนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยน เพื่อหาทางแก้ปัญหา และสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ เพื่อชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน

2) ทำให้เกิดความร่วมมือ และลดปัญหาความขัดแย้ง การแบ่งฝายในชุมชน เพราะสภาองค์กรชุมชนเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับการปรึกษาหารือของทุกฝ่ายร่วมกัน ไม่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งออกไปรวมทั้งการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ของผู้อิทธิพลเนื่องจากกระบวนการตัดสินใจใช้มาจากข้อมูล และความเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่

3) ทำให้ชุมชนเกิดการจัดการความรู้เกี่ยวกับการจัดการตนเองของชุมชนที่เกิดจากการปฏิบัติจริง และเกิดการขยายผลออกไปสู่วงกว้างอย่างเป็นกระบวนการนั้นหมายถึงรูปแบบ ทิศทาง การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจะเปลี่ยนจากการรอคอยให้คนอื่นทำให้มาเป็นคนในชุมชนท้องถิ่นเป็นคนคิดริเริ่ม และดำเนินการกันเองเป็นหลัก เป็นรูปแบบการพัฒนาที่ยึดเอาชุมชนเป็นแกนกลาง ทำให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญ แต่ยังคงร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

4) ทำให้เกิดประชาธิปไตยชุมชนที่เข้มแข็ง เพราะสภาองค์กรชุมชนมีกระบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือทำให้คน กลุ่มคน เข้ามาร่วมกันทำโดยผ่านระบบตัวแทนน้อยที่สุด

“
การทำงานพัฒนาใหม่
โดยให้ความสำคัญกับ
บทบาทของชาวบ้าน ซึ่ง
เป็นเจ้าของเรื่องที่เกี่ยวข้อง
จริงจำนวนมากขึ้น การ
แก้ไขปัญหาก็มีความ
แตกต่างหลากหลาย
กันไปตามสภาพของ
แต่ละชุมชนท้องถิ่น และ
จะทำให้เกิดการเรียนรู้
ขององค์กรชุมชนอย่าง
กว้างขวางอันนำไปสู่การ
ขยายผลสู่พื้นที่อื่นๆ
ได้อย่างรวดเร็วและมี
ประสิทธิภาพ

”



4. ภารกิจหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนคืออะไร ชำ้ซ้อนกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือไม่

สภาองค์กรชุมชนมีภารกิจที่สำคัญ คือ การสร้างความเข้มแข็งของสมาชิกและองค์กรชุมชนในตำบลให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ข้อคิดเห็น กับโครงการที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาระหน้าที่ที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาองค์กรชุมชนมีหน้าที่ให้ข้อมูล การเสนอปัญหา ความต้องการ ตลอดจนแนวทางการพัฒนา แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำไปพิจารณา โดยไม่มีอำนาจที่จะไปดำเนินการใดๆ ที่ซ้ำซ้อนกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอีกด้านหนึ่งเท่ากับสภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกที่เกื้อหนุนต่อการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น

5. สภาองค์กรชุมชนเป็นหน่วยงานราชการหรือไม่ และถ้ามี พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน จะทำให้ชุมชนเสียความเป็นอิสระตามธรรมชาติได้หรือไม่

สภาองค์กรชุมชนไม่เป็นหน่วยราชการเพราะกฎหมายไม่ได้บังคับว่าต้องมีสภาองค์กรชุมชนและไม่ได้กำหนดรายละเอียดของสภาองค์กรชุมชนว่า จะต้องเป็นอย่างไร เพียงแต่ส่งเสริมการมีและให้สถานภาพกับองค์กรชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของคนในท้องถิ่นด้วยจิตอาสา ด้วยความเคารพนับถือกัน

ด้วยความสมัครใจ ไม่มีการให้คุณให้โทษ มารวมกันตามกำหนดนัดเมื่อเสร็จสิ้นภารกิจก็แยกย้ายกันไป การจัดประชุมสภาองค์กรชุมชนอาจใช้สถานที่ของวัด โรงเรียน หรือที่ที่เหมาะสมตามสภาพของแต่ละชุมชนท้องถิ่น จึงไม่มีสำนักงาน ไม่มีสายบังคับบัญชาเชิงอำนาจเหมือนระบบราชการ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าสภาองค์กรชุมชนไม่ใช่การตั้งหน่วยราชการใหม่เพื่อลงไปดำเนินงานในพื้นที่ แต่เป็นการรวมกัน และวางระบบการบริหารจัดการกันเองของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยมีหน่วยงานราชการและหน่วยงานภายนอกเข้าไปหนุนเสริมมากกว่า

ดังนั้นการมีสภาองค์กรชุมชนจึงไม่ไปทำให้ชุมชนต้องสูญเสียความเป็นธรรมชาติ และความเป็นอิสระแต่อย่างใด ซึ่งถ้าหากชุมชนท้องถิ่นใดที่มีการดำเนินงานที่ สอดคล้องกับสภาองค์กรชุมชนอยู่แล้วก็สามารถจะดำเนินการต่อไปได้ โดยไม่ต้องตั้งสภาองค์กรชุมชนขึ้นมาใหม่

6. สภาพองค์กรชุมชนจะก่อให้เกิดความขัดแย้งแตกแยกขึ้นในพื้นที่หรือไม่

สภาพองค์กรชุมชน มีบทบาทและหน้าที่หนุนเสริมกลไกการทำงานที่มีอยู่แล้วให้สมบูรณ์มากขึ้น จึงไม่มีความซ้ำซ้อน ไม่มีการแย่งชิงบทบาทหน้าที่ แต่มีกระบวนการทำงานที่เน้นความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมิได้ทำงานแบบแยกส่วนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ เป็นกลไกแห่งความร่วมมือและการใช้ปัญญาวิถีกลไกแห่งอำนาจและผลประโยชน์เป็นการทำงานแบบจิตอาสา ตรงกันข้ามจะมีส่วนช่วยทำให้ความขัดแย้งแตกแยกในชุมชน (ที่เกิดจากการเลือกตั้งแบบการแข่งขัน และสาเหตุอื่นๆ) ลดลงเสียด้วยซ้ำ

7. ถ้าไม่มีสภาพองค์กรชุมชน ชุมชนจะยังคงสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นได้หรือไม่

การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ได้กำหนดเป็นเป้าหมายการทำงานร่วมกัน และมีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากไม่มี พ.ร.บ.สภาพองค์กรชุมชน ก็ยังสามารถดำเนินการต่อไปได้ตามสภาพ แต่อาจไม่ได้ผลเท่าที่ควรจะมีแนวโน้มของการพัฒนาที่คนภายนอกมีความสำคัญมากกว่าคนภายใน และปัญหาต่างๆ ของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจะยังคงอยู่ รวมถึงปัญหาความอ่อนแอของชุมชน การจัดงบประมาณซ้ำซ้อนสิ้นเปลือง การเกิดความขัดแย้งแตกแยกในชุมชน การเกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน การประทุพทุฒิมิชอบทุจริตคอร์รัปชัน และอื่นๆ

แต่ถ้าหากมี พ.ร.บ.สภาพองค์กรชุมชน จะทำให้องค์กรชุมชนมีสถานภาพที่ชัดเจนและมีบทบาทเป็นแกนหลัก เกิดการปรับเปลี่ยนบทบาทในการทำงานพัฒนาใหม่ โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของชาวบ้าน ซึ่งเป็นเจ้าของเรื่องที่แท้จริงจำนวนมากขึ้น การแก้ไขปัญหาจึงมีความแตกต่างหลากหลายกันไปตามสภาพของแต่ละชุมชนท้องถิ่น และจะทำให้เกิดการเรียนรู้ขององค์กรชุมชนอย่างกว้างขวาง อันนำไปสู่การขยายผลสู่พื้นที่อื่นๆ ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพบนฐานของความรู้เกิดจากปฏิบัติการจริง ซึ่งในปัจจุบันมีกรณีตัวอย่างรูปธรรมความร่วมมือกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เกิดผลดีอยู่แล้วจำนวนหนึ่ง (ซึ่งใช้เวลาในการพัฒนามายาวนาน) การมีกฎหมายจะช่วยให้เกิดการขยายไปสู่พื้นที่ที่กำลังเริ่มมีความมั่นใจและขยายได้เร็วขึ้น ท้นต่อกระแสภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ให้การร่วมกันพัฒนาจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นขยายกว้างขวางขึ้น

“

ถ้าเราศึกษาถึงแนวคิดในเรื่องการพยายามที่จะรวมตัวประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านอยู่ในชุมชนต่างๆ ให้เป็นกลุ่มเป็นก้อนเราก็จะพบว่ามันนานแล้ว

”



ปาฐกถาของประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

(นายมีชัย ฤชุพันธุ์) ในการสัมมนา “ทิศทางใหม่...สภาองค์กรชุมชน”

ท่านสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ท่านสมาชิกเครือข่ายองค์กรชุมชนด้วยความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับเชิญมามีส่วนร่วมในการสัมมนาเรื่อง “ทิศทางใหม่...ของสภาองค์กรชุมชน” เป็นอย่างมาก ผมต้องยอมรับว่าผมมีความรู้ค่อนข้างน้อยมากเกี่ยวกับการเกิดการดำเนินการและผลสำเร็จขององค์กรชุมชน เพิ่งจะมาเรียนรู้เอาตอนที่ครูมุกดากับครูชบขอให้ช่วยร่างกฎหมายสภาองค์กรชุมชน จากการทำเวิร์กช็อปการอธิบายการชี้แจงของทั้ง ๒ ท่าน แล้วก็ครูสนอีกท่านหนึ่งก็ได้รับทราบด้วยความตื่นตื้นตันยินดีว่าการรวมตัวของประชาชนในชุมชนนั้นประสบความสำเร็จอย่างน่าชื่นชม จากการซักถามก็พบว่าองค์กรชุมชนที่ร่วมการจัดตั้งขึ้นนั้น ประสบความสำเร็จได้ด้วยเหตุที่เกิดจากใจสมัครความรู้ในประโยชน์และพลังที่จะเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของประชาชนโดยแท้แม้จะมีส่วนในการเข้าไปเกี่ยวข้อง ก็เป็นแต่เพียงการชี้แนะในเรื่องระเบียบวิธีที่จะทำให้เกิดความมีกติกาในการบริหารงานขององค์กรชุมชน ยังได้ฟังครูชบเล่าถึงกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสวัสดิการที่ท่านสร้างขึ้นที่สงขลา ก็ยังรู้สึกตื่นตื้นตันและพลอยรู้สึกห่วงหาอาวรณ์ความสำเร็จของการรวมตัวอย่างนั้นไปด้วย ผมพบข้อเท็จจริงว่าความสำเร็จที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นด้วยใจโดยแท้ ไม่มีตัวบทกฎหมายเข้าไปเกี่ยวข้อง แล้วผมก็ลองคิดว่าถ้าเราจะออกกฎหมายเข้าไปเกี่ยวข้องจะเกิดอะไรขึ้นกับชุมชน หรือกลุ่มเหล่านั้นในฐานะที่ร่างกฎหมายมานาน คำตอบที่ผมได้รับก็คือ ชุมชนเหล่านั้นหรือกลุ่มเหล่านั้น จะแตกสลายไปในที่สุดถ้าไม่มีกฎหมายรองรับที่ดีพอถ้าเราศึกษาถึงแนวคิดในเรื่องการพยายามที่จะรวมตัวประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้าน อยู่ในชุมชน

ต่าง ๆ ให้เป็นกลุ่มเป็นก้อนเราก็จะพบว่า มีมานานแล้ว ตั้งแต่สหกรณ์เป็นต้นมาทันทีที่คิดถึงเรื่องสหกรณ์เราก็มีกฎหมาย สหกรณ์ วางระบบการจัดตั้งแล้วก็วางระบบ การตรวจสอบการดำเนินการวางระบบ การคัดเลือกที่มาของกรรมการสหกรณ์อย่าง ก่อนข้างจะละเอียด ผลก็คือว่าสหกรณ์ เหล่านั้นก็ได้รับการพัฒนาตามทิศทางของทางราชการ ตามความรู้สึกดีงามของทางราชการ คนไทยเป็นคนเชื่อถือราชการ ในอดีตราชการว่าอย่างไรก็ตามนั้นมาจนถึงปัจจุบันทุกท่านก็คงจะรู้ว่าสหกรณ์นั้นไม่ได้ไปไหนเลย ถ้าทางราชการมีระบบยึดเยื้อยาวนานมีขั้นตอนและล้มเหลว ต่อการบริการประชาชนอย่างไร สหกรณ์ก็จะมีอย่างเดียวกัน วันหนึ่งก็เกิดความคิดว่า สหกรณ์ไม่สำเร็จ การรวมตัวต้องเป็นธรรมชาติมากกว่านั้น ก็จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรขึ้น กลุ่มเกษตรกรก็ทำท่าจะมีเพราะเป็น

การรวมตัวโดยความสมัครใจ รวมตัวโดยกลุ่มที่ไม่ใหญ่โตมากนัก ใช้ความเอื้ออาทร
ที่มีอยู่ในชนบทเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวต่อกัน อาศัยแรงกระตุ้นของเกษตรตำบลของทาง
ราชการไปช่วยในระยะแรกก็สำเร็จดี ดิจนเริ่มคิดว่าเพราะฉะนั้นควรมีกฎหมายรองรับ
เพื่อให้เป็นระบบและมีหลักประกันที่แน่นอน ก็ไปเพิ่มหมวดว่าด้วยกลุ่มเกษตรกร
ขึ้นไว้ในกฎหมายสหกรณ์ ตั้งแต่บัดนั้นมากลุ่มเกษตรกรก็เดินลงเหวพอๆ กับกลุ่ม
สหกรณ์ จนถึงปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรถูกเริ่มรังเกียจและถูกหยุดไม่ให้ตั้งขึ้นใหม่
เพราะคิดว่าไม่สำเร็จควรจะมุ่งไปทางสหกรณ์แต่เพียงอย่างเดียว จากความไม่สำเร็จ
เหล่านั้นเท่าที่ควรอาจจะมีบางแห่งสำเร็จ ผู้คนก็เริ่มรวมตัวกันโดยธรรมชาติใหม่
ผมคิดว่าการรวมตัวขององค์กรชุมชนที่บรรดาผู้นำองค์กรทั้งหลายไปทำกันอยู่นั้น
ทำโดยอาศัยธรรมชาติของคนในชนบทที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน ไม่ใช่คนในชุมชน
เมืองที่มีแต่ลักษณะตัวใครตัวมัน ความสำเร็จจึงอยู่ที่ความมีน้ำใจ ความรักศักดิ์ศรี
ของคนในชุมชนนั้นๆ ด้วยการใช้และจากคนที่ผู้นำ ซึ่งชาวบ้านศรัทธา เพราะ
ฉะนั้นการจัดตั้งของชุมชนจึงสำเร็จและขยายวงกว้างไปทั่วทั้งจังหวัดได้ โดยไม่มี
กฎหมาย ถ้าใครก็ตามคิดว่าชุมชนทำสำเร็จแล้วไปออกกฎหมาย ไล่มือชุมชน
ความสำเร็จนั้นจะเริ่มเกิดปัญหาขึ้นเพราะเวลาที่เรจะมีกฎหมายขึ้นมาเราจะต้อง
ตั้งคำถามอะไรมากมาย เพราะกฎหมายจะต้องเป็นหลักเวลาชุมชนจะรับสมาชิก
เข้ามาอยู่ในกลุ่มสวัสดิการ ชุมชนใช้วิธีทดลอง ๓ เดือนผ่านไหม ยังคงเส้นคงวา
ในการส่งไหม ถ้าไม่ผ่าน ๖ เดือนผ่านไหม โดยคณะกรรมการของชุมชนมอง
จากใจที่คิดว่ามันจะดีที่สุดสำหรับคนนั้นแล้วกลุ่มที่จัดตั้งขึ้น เพราะฉะนั้นชุมชน
ก็จะได้สมาชิกที่ผ่านการทดสอบมาแล้วทุกคนจะดี แต่ถ้าเมื่อไรเขียนกฎหมายขึ้น
นี้จะต้องตั้งคำถามหลายอย่างว่า ทำไมบางคนชุมชนทดลอง ๓ เดือนแล้วรับ
ทำไมบางคน ๖ เดือนแล้วรับเขาไปฟ้องศาลปกครองได้ไหม ถ้าไม่รับเขาเกิดความ
เสียหายจะอย่างไร หรือในระหว่างที่ต้องมีหน้าที่ส่งเงิน เขาส่งเข้าไป ๓ วัน
๕ วันจะผ่อนผันได้หรือไม่ จะคิดดอกเบี้ยหรือไม่และในที่สุดถ้ามีใครยกย้ายถ่าย
เทจะอย่างไรจะลงโทษจะฟ้องศาลอย่างไรซึ่งคำถามเหล่านี้ถ้าเป็นอยู่ในปัจจุบัน
นี้ไม่มี เพราะใช้กระบวนการคว่ำบาตรของสังคมแต่กระบวนการคว่ำบาตรของสังคม
ใช้ไม่ได้ในกฎหมาย เพราะฉะนั้นสิ่งใดที่เป็นธรรมชาติที่สำเร็จโดยธรรมชาติ โดย
ความเอื้ออาทรต่อกันของชาวบ้านต้องระมัดระวังในการนำกลไกของรัฐเข้าไปจับ
เพราะกลไกของรัฐจะมีระบบมีวิธีมีสิ่งตายตัว ไม่ว่าเหตุการณ์จะผ่านพ้นไปอย่างไร
ระบบนั้นก็จะตายตัวจนกว่ามันจะแก้ไข เมื่อผมเห็นกฎหมายขององค์กรชุมชน
ผมเห็น ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ เมื่อเขาส่งไปที่กฤษฎีกา คณะรัฐมนตรีถามความ
เห็นว่า ร่างอย่างนี้ออกไปแล้วจะเห็นเป็นอย่างไร กฤษฎีกาก็อ่านแต่เฉพาะร่างตาม
ที่ส่งไป ก็รู้สึกว่ถ้าเป็นอย่างนั้นนี้ถ้าตามร่างนั้นสิ่งที่จะเกิดขึ้นก็คือการทำลาย
องค์กรชุมชนที่สำเร็จอยู่แล้ว และจะเกิดการแตกแยกระหว่างผู้คนในชุมชนนั้นๆ
เพราะองค์กรชุมชนจะถูกให้ดาบให้ปืนเพื่อที่จะไปคอยจับผิดคนอื่น ซึ่งไม่ใช่
ธรรมชาติ องค์กรชุมชนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นเมื่อพบอะไรบกพร่องก็จะไป
ปรึกษาหารือกันและช่วยกันหาวิธีการแก้ไข แต่ถ้าเมื่อไรเอากฎหมายไปจับแล้ว
ให้อำนาจองค์กรชุมชนก็จะกลายเป็น ป.ป.ช. น้อยถามว่าทุกคนตั้งความหวังไว้ที่
ป.ป.ช. แต่ถ้ามามีใครชอบป.ป.ช. ใหม่อยากคุยด้วยใหม่อยากเสวนาใหม่ไม่มี
ที่ทำก็เพราะกฎหมายบังคับทำ เพราะฉะนั้นถ้าทำอย่างนั้นกับองค์กรชุมชนก็จะ
เป็นสถานะอย่างเดียวกัน นั่นคือสิ่งที่เห็นครั้งแรก ซึ่งก็ได้คุยกับครูสนถึง
แนวทางเหมือนกัน แต่ว่าเมื่อรัฐบาลถามแต่เพียงว่า ถ้าวางนั้นหน้าตาเป็นอย่างไร

“
ผมพบข้อเท็จจริงว่าความ
สำเร็จที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้น
ด้วยใจโดยแท้ ไม่มีตัว
บทกฎหมายเข้าไปเกี่ยวข้อง
แล้วผมก็ลองคิดว่าถ้าเรา
จะออกกฎหมายเข้าไป
เกี่ยวข้องจะเกิดอะไรขึ้น
กับชุมชน หรือกลุ่มเหล่านี้
นั้นในฐานะที่ร่างกฎหมาย
มานานคำตอบที่ผมได้รับ
ก็คือ ชุมชนเหล่านั้น
จะแตกสลายไปในที่สุด
ถ้าไม่มีกฎหมายรองรับ
ที่ดีพอ”



นั้นกฤษฎีกาจะเห็นเป็นอย่างไร รัฐบาลไม่ได้ขอให้กฤษฎีกา

ผมมาเห็นร่างอีกครั้งหนึ่งเมื่อ ครม.มุกดาภิบาลกับครุฑบอมาให้ดูแล้วถามว่า จะทำอะไรจึงจะดี ผมก็บอกว่าถ้าอย่างนั้นผมขอเข้าไปฟังก่อนคืออะไร ผมไม่รู้คืออะไร แล้วคืออย่างไร เกิดขึ้นมาได้อย่างไรแล้วจะมุ่งไปที่ไหน หลังจาก แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันแล้วก็พบว่า ทุกคนตระหนักว่าไม่อยากเอาระบบ ราชการเข้ามาครอบครององค์กรชุมชนที่อยู่แล้ว แต่สิ่งเดียวที่อยากได้ ก็คือ อยากรู้ รับรู้ถึงความเคลื่อนไหวและความเจริญเติบโตขององค์กรนี้ ในขณะที่เดียวกันก็ สร้างที่ยืนให้เกิดขึ้นในสังคมว่า องค์กรนี้เป็นองค์กรที่มีจุดที่ยืนแน่นอนและมี ภารกิจ แน่นนอนตามที่เคยเป็น โปรดสังเกตว่าผมใช้คำว่า “ภารกิจ” ไม่ได้ใช้อำนาจ หน้าที่ เพราะถ้าเมื่อไรเราใช้อำนาจหน้าที่เมื่อนั้นก็ต้องมีทั้งไปลงโทษคนอื่นและ ถูกลงโทษด้วย แต่ภารกิจนี่ก็คือความประสงค์ที่อยากจะไป ทำได้ก็ดีกว่า ไม่ได้ก็ไม่ใช่ไร ไม่มีใครมากล่าวหาว่าละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามมาตรา ๑๕๗ ของประมวลกฎหมายอาญาเพราะทันทีถ้ามีอำนาจมาตรา ๑๕๗ ก็จะ กลับเข้ามา พอดีพอร้ายยังไม่ทันจะทำอะไรก็จะถูกจับไปติดคุกติดตารางกันเสีย ก่อน เมื่อพบถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์และความเห็นที่สอดคล้องต้องกัน ผมจึงพยายามแก้ร่างกฎหมายนั้นให้ดูว่า ถ้าหน้าตาเป็นอย่างนี้จะตรงกับใจที่คิด ไว้หรือไม่ ก็พบว่าตรง ตรงก็ใช้ได้ จะเห็นว่าในกฎหมายนี้จะได้สร้างความ

แข็งให้กับองค์กรชุมชนในด้านอำนาจ แต่จะสร้างความแข็งในการรวมตัวกัน เพื่อที่จะแสดงความคิดเห็น แล้วความคิดเห็นนั้นนำไปสู่คนซึ่งมีอำนาจหน้าที่

ในการปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ ให้เขา รับรู้ให้เขาเข้าไปทำหรือเข้าไปพิจารณา ประกอบการพิจารณาของเขา ด้วยวิธีนี้ซึ่ง ตรงกับทางปฏิบัติที่ทำอยู่ เราก็จะรักษา ธรรมชาติขององค์กรชุมชนที่มีอยู่เอาไว้ ให้มากที่สุด โดยไม่ไปถูกระทบหรือถูก เปลี่ยนแปลงโดยตัวบทกฎหมาย ถามว่า เมื่อทำอย่างนี้แล้วต่อไปองค์กรชุมชนจะมี ฐานะหรือเป็นอย่างไร ผมพบด้วยความ ออกสั่นขวัญหายว่า องค์กรชุมชนประสบความสำเร็จไม่แพ้ความสำเร็จของประชาชน ในอดีตที่ผ่านมาในหลายๆเรื่องคือเมื่อ ประสบความสำเร็จแล้วส่วนราชการก็จะ ดิ้นเดินฮือฮามองเห็นเป้าหมายและมองเห็น ประโยชน์ ทุกวันนี้อำนาจองค์กรชุมชนก็จะมีเป็น ไปตามสาขาต่างๆ หมู่บ้านละ ๕ องค์กร ๑๐ องค์กร สุดแต่ว่าใครจะคิดอ่านทำอะไร ที่จะจับกลุ่มรวมกัน แล้วก็ทำไปตามทิศทาง ที่ตัวเห็นและต้องการ แต่บัดนี้ทางราชการ เห็นคุณประโยชน์ เห็นความสำเร็จของการ รวมตัวแล้ว ก็เริ่มใช้ประโยชน์ทุกคนจะมุ่ง ไปที่องค์กรชุมชนนี้เพื่อเอามาใช้ประโยชน์ ให้เกิดขึ้นตามทิศทางที่กระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ ต้องการ เริ่มต้นเมื่อกระทรวง สาธารณสุขทำประกันสุขภาพแห่งชาติ จะไปหาใครในการที่จะทำนโยบายทำ แผนสุขภาพ จะไปหาใครที่จะมาร่วมประชุม สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ คนที่มองเห็นว่า ดีที่สุดและมีการรวมตัวกันอยู่แล้วก็คือ องค์กรชุมชน ซึ่งท่านทั้งหลายในที่นี้ผมเชื่อ ว่าทุกคนได้ผ่านกระบวนการในการทำ ประชุมสมัชชาสุขภาพสุขกันมาบ้างไม่ มากก็น้อย

มาถึงวันนี้คนเริ่มคิดว่าการเมือง นี้เป็น การเมืองที่ไม่ใช่ภาคประชาชนเพราะ ประชาชนไม่ได้รับการพัฒนาการเมือง จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาการเมืองกัน

ขนานใหญ่ รัฐธรรมนูญก็เขียนเอาไว้ว่าจะต้องจัดให้มีสภาพ
พัฒนาการเมือง ถามว่าเมื่อเวลาเกิดสภาพการเมืองขึ้น
แล้วจะไปพัฒนา จะลงไปพัฒนาแต่ละคนในฐานะปัจเจกชน
ได้ไหม ก็ตอบว่าไม่มีทางทำได้เพราะฉะนั้นจะต้องลงไปทีกลุ่ม
ที่ชุมชนที่สังคมกลุ่มชุมชนและสังคมที่เป็นของทางราชการ
คือกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ก็รวมตัวกันหลวมๆ ที่ดีที่สุดก็คือ
องค์กรชุมชนที่รวมตัวกันอยู่แล้ว แต่ก่อนยังแตกกันอยู่เพราะ
ว่าอ้อมอ้อมบ้างท้อบ้าง กลุ่มสตรีบ้าง กลุ่มทำกับข้าวบ้าง
ต่อไปองค์กรชุมชนจะรวมตัวกัน มีสภาองค์กรประจำตำบล
เพราะฉะนั้นมองไปที่พื้นที่ในทุกแห่ง ก็จะพบสภาองค์กรชุมชน
ตำบลงานพัฒนาการเมืองจะต้องลงไปทีนั้น คนเขาก็เริ่มคิดว่า
รัฐบาลเริ่มคิดว่าบ้านเมืองที่แยกอยู่ทุกวันนี้เพราะราชการ
ไม่ดี ราชการไม่มีธรรมาภิบาลเขาก็ออกกฎหมายธรรมาภิบาล
ภาครัฐ ฟังดูก็เหมือนกับว่าจะใช้บังคับกับหน่วยงานราชการ
และคนในภาครัฐ แต่ถามว่าถ้าคุณคลีกันเองภายในหน่วย
งานภาครัฐนี้ แล้วจะรู้อะไรเป็นเหตุเป็นตาได้บ้างก็ตอบไม่ได้
ต้องประชาชนสะท้อนกลับมา ประชาชนก็ต้องไม่ใช่คน ๒ คน
หรือปัจเจกชนประชาชนต้องเป็นกลุ่ม วันหนึ่งก็ต้องมองไป
แล้วว่า อันแน่ สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นกลุ่มเป็นก้อนดี
ก็ต้องลงไปหาทีนั้น ต่อมาเขาก็คิดว่าเมื่อปรับรัฐบาล ปรับคน
ของรัฐบาลแล้วก็ต้องปรับคนในชาติ ก็กำลังทำกฎหมาย
อีกฉบับหนึ่ง เรื่องส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติซึ่งก็ต้องมาจาก
รากหญ้าค่อยๆ สร้างคุณธรรมจากรากหญ้าขึ้นมาจนกระทั่ง
ถึงระดับชาติถามว่าทีไหนถึงจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดมองไป
มองมาก็ต้ององค์กรชุมชน สภาองค์กรชุมชนตำบล แค่นั้น
ยังไม่พอเขาก็คิดว่าแม้ทุกวันนี้เราพูดกันถึงเรื่องประชาสังคม
ก็ไม่พัฒนา เพราะฉะนั้นอย่าเลยมีกฎหมายอีกสักฉบับเถอะ
กฎหมายว่าด้วยส่งเสริมประชาสังคมเพื่อการพัฒนาที่กำลัง
ร่างอยู่ กำลังจะเซ็นเข้ามาสู่สภา ซึ่งประชาสังคมก็คือกลุ่มคน
กลุ่มไหนละจะแน่นแฟ้นดีเท่ากับองค์กรชุมชนตำบล ถ้า
กฎหมาย ๕ เรื่อง ๖ เรื่องทั้งสภาองค์กรชุมชนประชุม
กัน ๒ เดือนครั้ง ลองหลับตานึกว่าองค์กรชุมชนตำบล
ที่รวมตัวกันแล้วนี่จะต้องประชุมกันถี่ห่างกันสักแคไหน
เพียงเท่านี้ที่เขานึกออก ที่เขากำลังนึกกันอยู่ระดมกำลัง
มันสมองกำลังนึกกันอยู่ยังมาตามหลังมาอีก ยังไม่รู้จะเป็น
เรื่องอะไร

ผมเรียนตรงๆ นะครับว่า แม้ทั้งที่ผมทำงานร่างกฎหมาย
มานี้หลายสิบปี ไม่เคยเจออะไรที่งัดกับกฎหมายกลุ่มนี้
เพราะทั้งหมดนี้จะทับซ้อนกันหมด ไม่ว่าจะหยิบเรื่องการเมือง
เรื่องธรรมาภิบาล เรื่องคุณธรรม เรื่องประชาสังคม เรื่องการ
พัฒนา จะมีจุดมุ่งเดียวกัน แล้วก็จะเป็นเรื่องที่ทับซ้อนในที่สุด
เป็นเรื่องเดียวกัน จนบางครั้งต้องเอามาถ่วงเอาความหมาย
ของมันนี่มากางว่าแต่ละอันนี้แตกต่างกันอย่างไรจะได้เขียน
กฎหมายได้ถูกและถามว่าแล้วทิศทางของสภาองค์กรชุมชน
นี้ไปทางไหน ถ้าเห็นกฎหมายเหล่านี้แล้ว ผมกำลังคิดว่าถ้า
ไม่ระมัดระวังให้ดี ท่านทั้งหลายจะไม่มีเวลาทำมาหากินเลย
เพราะจะถูกเรียกประชุม ถูกสัมภาษณ์ สัมภาษณ์กันอยู่เรื่อย
แต่ก่อนก็จะมีแต่ครูมุกดา ครูชบ ครูสนทีที่ไม่มีเวลาทำมาหากิน
เพราะคนไปดูงานอยู่เรื่อย ต่อไปทุกคนอาจจะอยู่ในฐานะอย่าง
เดียวกัน เมื่อเขานั่งรถมาผมก็คิดว่า กฎหมายร่างกฎหมาย
สภาองค์กรชุมชนนี้เราเขียนอะไรลงไปสักอย่างได้ไหมว่า หน้า
ที่อะไรที่เราไม่ยอมทำแล้วเราปฏิเสธได้ ไม่ว่าจะมีความหมาย
สำคัญแค่ไหนก็ตาม บางทีอาจจะช่วยได้นะ เพราะว่าเวลานี้
ทุกคนกำลังเล็งไปสู่จุดนี้ เพราะความสำเร็จที่เราสร้างกันได้
ลองดูกันก็แล้วกันนะครับว่าจะแก้กฎหมายร่างกฎหมาย
ขึ้นมาเพื่อป้องกันตัวเองได้อย่างไร ไม่ให้ใครๆ เขาเรียกใช้
ไม่ให้ใครๆ ไปทำงานกระทั่งในที่สุดเราไม่รู้ว่าเป็นเป้าหมายของเรา
อยู่ที่ไหน และเป้าหมายในการรวมตัวกันของเดิมที่เรารวมตัว
กันอยู่ ไม่ว่าจะกลุ่มท้อบ้างกลุ่มอ้อมอ้อมบ้าง กลุ่มอะไรต่อ
อะไรทั้งหลายจะยังรักษามันไว้ได้มีเวลาพอที่จะไปทำพัฒนา
ร่วมกันได้อย่างไร ครับก็เป็นความยินดีที่ชุมชนสามารถรวม
ตัวกันได้เป็นสำเร็จ

“
ถ้าเราศึกษาถึง
แนวคิดในเรื่องการ
พยายามที่จะรวมตัว
ประชาชนที่อยู่ใน
หมู่บ้านอยู่ในชุมชน
ต่างๆ ให้อันเป็นกลุ่ม
เป็นก้อนเราก็จะพบ
ว่ามีมานานแล้ว ”

ที่อยากจะฝากเตือนไว้อีกอันหนึ่งที่ต้องพยายาม
ระมัดระวังให้มากก็คือว่าบัดนี้รัฐธรรมนูญออกมาใช้บังคับ
แล้ว ในรัฐธรรมนูญใช้คำหลายคำที่แม้จะไม่เหมือนกัน แต่จุด
มุ่งก็คือไปถึงองค์กรที่อยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการมี
ส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ
ในเรื่องการตัดสินใจในนโยบายต่างๆ แม้จะใช้ถ้อยคำแตกต่าง
กันในเรื่องตัวองค์กร แต่จุดสุดท้ายก็คือองค์กรที่มีพวกท่าน
ทั้งหลายเป็นสมาชิกนั่นเองที่สำคัญที่สุดคือการสรรหา
สมาชิกวุฒิสภา ซึ่งเท่าที่ดูตามร่างที่เขาร่างเสนอ สนช. ก็พบว่า
องค์กรชุมชนเหล่านี้จะมีบทบาทในการเสนอตัวบุคคล
เข้าร่วมรับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา ตรงนี้ต้องระมัดระวัง
กันให้ดี เพราะการเมืองจะเริ่มเข้าไปสู่องค์กรที่เราปลอดภัยจาก
การเมืองมาตั้งแต่เริ่มเกิด เพราะการคัดเลือกคนเพื่อที่จะ
ไปรับการสรรหาถ้าไม่ทำให้ดีก็จะสร้างความแตกแยก สร้าง
ความกินแหนงแคลงใจ เพราะคนจำนวนมากกว่าที่เราจะ
เลือกได้ประสงค์จะได้รับเลือกถึงตรงนั้นจะทำให้เราเกิด
ปัญหาเพราะฉะนั้นต้องตั้งสติและตั้งการ์ดกันให้ดี ๆ ซึ่งท่าน
ทั้งหลายอาจจะคุยแล้วใส่ข้อความอะไรลงไปในเรื่องกฎหมาย
ที่ครมูกดาคำสั่งเสนออยู่นี้ เอาไปแก้ในกรรมาธิการจะป้องกัน
กันอย่างไรก็ลองป้องกันกันดูหรือจะคิดว่าจะไม่มีการ
ป้องกันได้เขียนกฎหมายปฏิเสธเลยว่าองค์กรนี้ไม่ใช่องค์กร
คัดเลือกบุคคลเข้าไปเป็นสมาชิกวุฒิสภา บางทีอาจจะช่วยยืด
อายุความสามัคคีของเราไปได้

ผมก็มีเรื่องเรียนแต่เพียงเท่านั้นครับขอขอบคุณ
คณะกรรมการ ครุวัลลภที่ได้กรุณาจัดการสัมมนาครั้งนี้ขึ้น
กฎหมายนี้เป็นกฎหมายที่ไม่เพียงแต่จะต้องทำความเข้าใจ
กับประชาชนที่จะเกี่ยวข้องแต่ต้องทำความเข้าใจกับส่วน
ราชการที่จะเกี่ยวข้องด้วย เพราะนี่เป็นกฎหมายครั้งแรก
ที่มาจากประชาชนแต่ได้รับการเสนอแบบระบบเดียวกันกับ
ราชการ โดยกฎหมายนั้นจะมีผลกระทบต่อส่วนราชการบ้าง
ไม่มากนักน้อย แม้ว่าจะได้ระมัดระวังแล้วก็ตาม เพราะฉะนั้น
การทำความเข้าใจกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจึงมีความสำคัญ
ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการทำความเข้าใจกับประชาชนที่เกี่ยวข้อง
ด้วยกลไกด้วยความปรารถนาดี และด้วยความเข้าใจดี
ของแต่ละท่าน ผมเชื่อว่าทุกคนจะสามารถไปพูดจากับหน่วย
งานที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจถึงบทบาท ภารกิจขององค์กรชุมชน
ได้อย่างถูกต้อง



กรณีตัวอย่างการทำงานร่วมกันของชุมชนท้องถิ่น รูปแบบสภาองค์กรชุมชน

การร่วมกันทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบสภาองค์กรชุมชนได้เกิดขึ้นมาเป็นเวลานาน แต่สภาองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งมีผลการดำเนินงานชัดเจนอาจยังไม่ได้ขยายไปกว้างขวางนัก เมื่อเทียบกับสัดส่วนตำบลทั่วประเทศ แต่ละแห่งใช้เวลาในการพัฒนาค่อนข้างยาวนาน จนกว่าจะถึงจุดเข้มแข็งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป แต่ถ้าหากดูแนวโน้มการเกิดการทำงานในลักษณะสภาองค์กรชุมชนแล้วเห็นได้ว่าในช่วงสี่ห้าปีที่ผ่านมา ชุมชนท้องถิ่นที่ความตื่นตัวในการพัฒนาการทำงานร่วมกันในลักษณะสภาชุมชนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก มีทั้งที่เกิดขึ้นจากการเห็นตัวอย่างพื้นที่ที่มีการทำงานในลักษณะนี้แล้วทำให้ชุมชนสามารถจัดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้มากขึ้น การที่ชุมชนประสบปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ ส่วนใหญ่มาจากการเลือกตั้งที่มุ่งแข่งขันเพื่อให้ได้ชัยชนะเป็นสิ่งสำคัญทำให้ได้หันมาทบทวนถึงปัญหาที่เกิดขึ้น การร่วมกันทำแผนชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชน การจัดการทรัพยากร ซึ่งทำให้ทุกฝ่ายได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน เห็นสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นจากการฉีกพลังร่วมกันทำงาน รวมทั้งพื้นที่ที่ได้มีเวทีการทบทวนตนเอง วางเป้าหมายในการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น นำระบบคุณค่า วัฒนธรรมภูมิปัญญาในอดีตมาฟื้นฟูปรับใช้ เช่น ระบบสภาผู้สูงอายุ การทำงานร่วมกันของบ้าน วัด โรงเรียน สภาชุรอในชุมชนมุสลิม ฯลฯ

ปัจจุบันมีชุมชนท้องถิ่นที่ทำงานร่วมกันในลักษณะสภาองค์กรชุมชน ที่มีความเข้มแข็งเป็นที่ยอมรับร่วมกัน และมีข้อมูลสนับสนุนชัดเจนประมาณ 120 ตำบลเป็นพื้นที่ที่ได้เริ่มดำเนินการทำงานร่วมกันในลักษณะนี้มาได้ระยะหนึ่ง แต่อาจยังไม่ถึงขั้นเข้มแข็งจนเป็นที่ยอมรับทั่วไปอีกประมาณ 500 แห่ง และชุมชนที่เข้าร่วมขบวนการพัฒนามีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายชุมชนในระดับจังหวัดตามประเด็นการพัฒนา และพื้นที่ใกล้เคียงอีกประมาณ 2000 กว่าพื้นที่

ตัวอย่างพื้นที่รูปธรรมการทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในลักษณะรูปแบบสภาองค์กรชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่เข้มแข็งที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปได้แก่



องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกีฮน หนึ่งในรูปแบบของสภาชุมชน

ตำบลน้ำเกีฮน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน มีทั้งหมด 5 หมู่บ้าน มีประชากรรวม 2,810 คน 804 ครอบครัว หรือ 716 หลังคาเรือน เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่อยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ ในช่วงปี 2531-2534 เกิดปัญหาของชุมชนอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า เสื่อมโทรมลง วิถีชีวิตต่างคนต่างอยู่ ปัญหาเสพติด การพนัน อบายมุขแพร่ระบาด และศีลธรรมของคนในชุมชนเสื่อมโทรมลง ครอบครัวแตกแยกไม่อบอุ่น ทำให้ผู้นำ พระ และหน่วยงานในชุมชนจึงเริ่มต้นรวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้กระบวนการ “บวรส.” (บ้าน วัด โรงเรียน สถานีนามัย) โดยเริ่มจากการแก้ไขปัญหาเสพติดก่อน มีการใช้มาตรการทางสังคมอย่างเคร่งครัดจนประสบความสำเร็จ และยังคงดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และนำมาสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในเรื่องอื่นๆ เมื่อมีอบต. เกิดขึ้นก็เข้าร่วมด้วย รวมถึงหน่วยงานราชการต่างๆ

ในปี 2541 จึงเกิด “องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกีฮน” ขึ้นอย่างเป็นทางการ พร้อมๆกับการจัดทำ “แผนร้อยแปด” ต่อมาในปี 2544 ได้พัฒนาเป็นแผนแม่บทชุมชน โดยมีวิสัยทัศน์ของตำบลร่วมกัน คือ “กินอิ่ม นอนอุ่น สันติ” ในที่นี้ กินอิ่ม หมายถึง การมีเศรษฐกิจที่พอเพียงพึ่งพาตนเองได้ นอนอุ่น หมายถึง การมีสุขภาพดี และสันติ หมายถึง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีปัญหาเสพติด และปัญหาหนี้สิน

องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบล น้ำเกี๋ยน มีวัตถุประสงค์เพื่อ

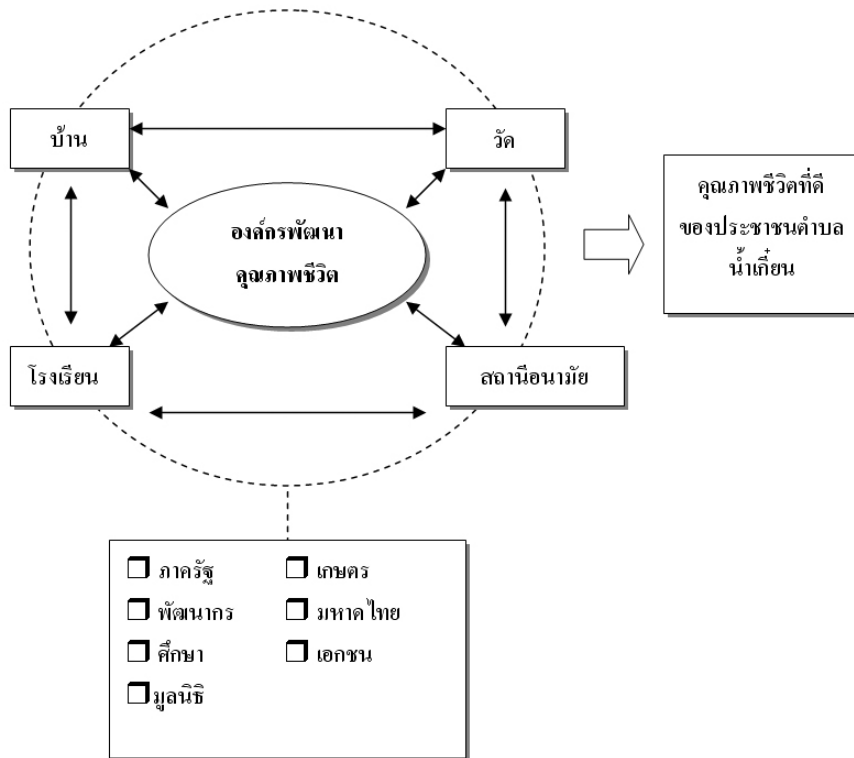
1) เพื่อเป็นองค์กรชาวบ้าน ในการพัฒนาส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานของประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม อาชีพ การศึกษา วัฒนธรรมและสุขภาพอนามัย

2) เพื่อเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสาน ระหว่าง บวรส. ให้เกิดความสะดวกในการทำงานต่างๆ ในชุมชน

3) เพื่อเป็นองค์กรของชาวบ้านที่ทำหน้าที่ เป็นตัวแทนของชุมชน ประสานงานกับภาคีนอกพื้นที่ องค์กรเอกชน ต่างๆ รวมถึงคณะศึกษาดูงาน

4) เพื่อเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่แสวงหาแหล่งเงินทุน สนับสนุนจากภายนอกชุมชน

แผนภูมิ : บวรส. (บ้าน วัด โรงเรียน สถานีอนามัย) เชื่อมโยงการเรียนรู้ร่วมกันของตำบลน้ำเกี๋ยน

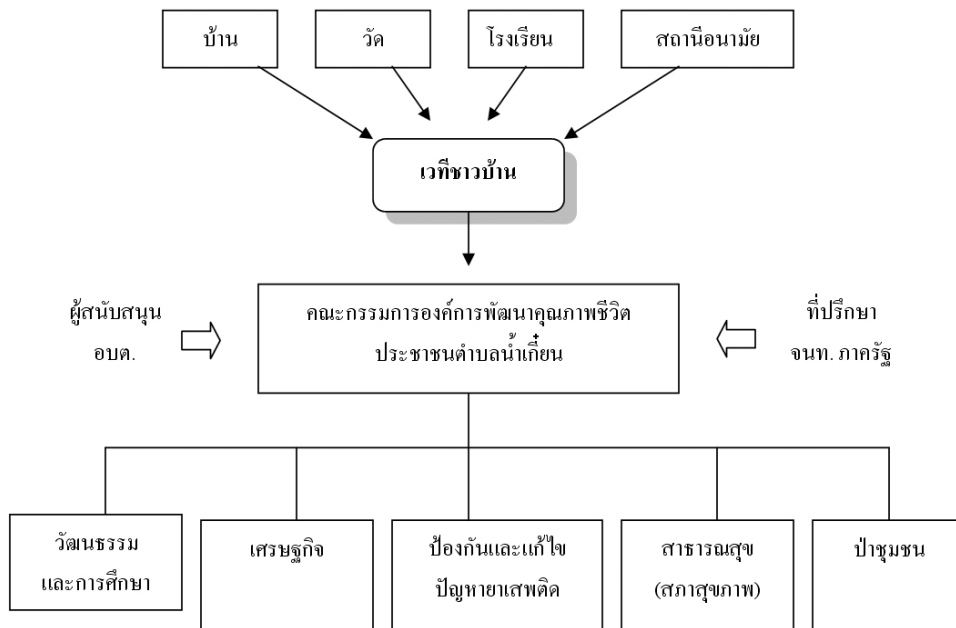


การจัดโครงสร้าง รูปแบบองค์กร

รูปแบบการจัดโครงสร้างเป็นรูปแบบของประชาสังคม ซึ่งคณะกรรมการมาจากทุกกลุ่มในชุมชน ปัจจุบันมีทั้งหมด 40 กลุ่ม ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล นิคมอาชีพ เป็นองค์กรใหญ่ที่ประชาชนเป็นหุ้นส่วนร่วมกับ อบต.ประกอบด้วยกิจกรรมโรงงานน้ำดื่ม โรงงานอิฐบล็อก โรงสีชุมชน โรงแปรรูปอาหารสัตว์ นอกจากนี้ยังมีกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้านแปรรูปอาหาร กลุ่มทอผ้า กลุ่มตีเหล็ก กลุ่มจักสาน ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มรักษาน้ำเกี๋ยน กลุ่มเสี้ยว กองทุนฌาปนกิจตำบล กองทุนสวัสดิการชุมชน (ออมวันละบาท) กองทุนหลักประกันสุขภาพชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน(อสม.)อาสาสมัครป้องกันพลเรือน (อปพร.) เป็นต้น

ในโครงสร้างคณะกรรมการ มีการคัดเลือกตัวแทนจาก 5 หมู่บ้าน ร่วมกับผู้นำชุมชนสมาชิก อบต. รวม 42 คน หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "42 ขุนศึก" เป็นคณะกรรมการ ส่วนคณะที่ปรึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ โรงเรียน สถานีอนามัย เกษตรพัฒนากรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง คณะทำงานชุดนี้แบ่งการทำงานออกเป็น 5 ฝ่าย ได้แก่ 1) ฝ่ายการศึกษา สังคม และวัฒนธรรม 2) ฝ่ายสาธารณสุข 3) ฝ่ายเศรษฐกิจ 4) ฝ่ายควบคุมป้องกันยาเสพติด และ 5) ฝ่ายป่าชุมชน

แผนภูมิ : โครงสร้างองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกีฮิน



แหล่งเงินทุนขององค์กร

มาจากองค์กรจัดกิจกรรมหารายได้ของตนเองจากการระดมทุนในชุมชน งบประมาณสนับสนุนจาก อบต. และภาครัฐ เอกชน มูลนิธิต่างๆ รวมถึงรายได้จากคณะกรรมการ ซึ่งในแต่ละเดือนจะมีคนมาศึกษาดูงานชุมชนหลายคณะ ทั้งที่เป็นชุมชนและหน่วยงานต่างๆ

กิจกรรมสำคัญ

องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกีฮิน มีกิจกรรมสำคัญ คือ เวทีประชุมผู้นำ 42 ชุมชน เป็นเวทีสภาชุมชน คณะทำงานทุกคนต้องมาประชุมพร้อมกัน ห้ามขาดประชุมในเวทีประชุมนั้น จะต้องมืองค์ประกอบของ อบต. ทั้งฝ่ายบริหาร นำโดยนายก อบต.และฝ่ายสภาตำบล กำหนดผู้ใหญ่บ้านครบทั้ง 5 หมู่บ้าน และผู้นำกลุ่มต่างๆ รวมถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องมีเรื่องที่จะเข้ามาประสานกับชุมชน ก็จะต้องเข้าร่วมชี้แจงหารือในเวทีนี้ เช่น เจ้าหน้าที่เกษตรตำบลได้นำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตือนภัยแล้ง การป้องกันไข้หวัดนก มาแจ้งในที่ประชุมนี้รับทราบเพื่อให้ผู้นำชุมชนนำข้อมูลข่าวสารนี้ไปกระจายต่อให้ประชาชน

เวทีประชุมจัดขึ้นในช่วงเวลาว่างหลังจากที่ทุกคนทำงานเสร็จแล้ว เพื่อไม่ให้รบกวนเวลาทำมาหากินของชาวบ้าน และสามารถเสียสละเวลามาทำงานเพื่อส่วนรวมได้ หากมีเรื่องจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องแก้ไขปัญหาร่วมกัน เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้ที่ประสบปัญหาที่อยู่อาศัย จะระดมความเห็นจากคณะทำงานทุกคนที่กระจายอยู่ในทุกหมู่บ้านจากนั้นจึงสำรวจ เยี่ยมบ้าน ให้เห็นความเดือดร้อนที่แท้จริงอีกครั้งก่อนที่จะประสานส่งต่อเรื่องให้หน่วยงานสนับสนุนต่อไป

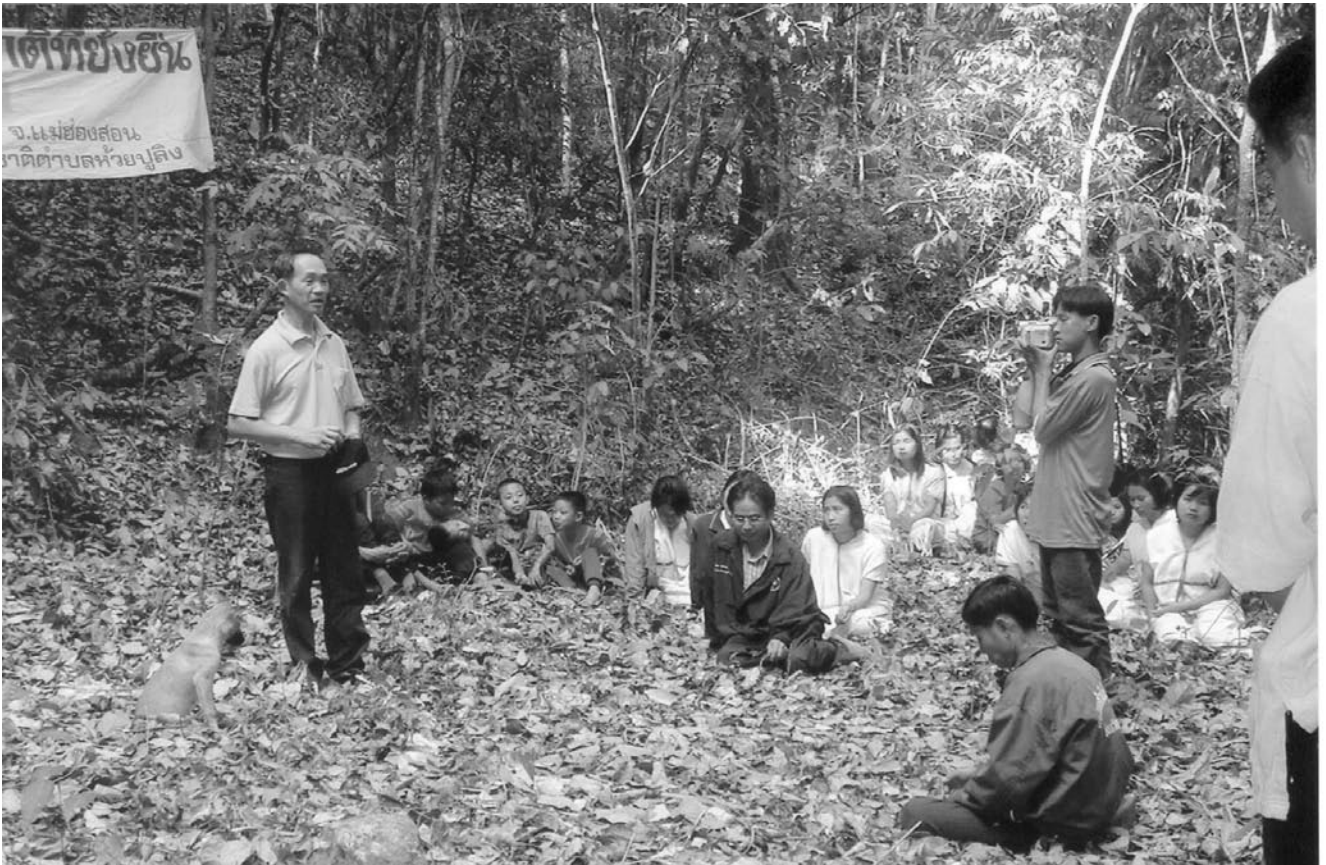
นอกจากนั้น จะมีการประกาศเสียงตามสาย "ให้รู้ว่ใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร" ในวันถัดๆ มาเพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับทราบ หรือแจ้งในเวทีประชุมหมู่บ้าน หรือไม่ก็ใช้ศูนย์สาธิตการตลาด หรือ ร้านค้าชุมชน เป็นศูนย์กลางในการกระจายข้อมูลข่าวสารออกไป รวมถึงเวทีประชุมกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

ในส่วนของสถานีอนามัย และโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการตั้งอยู่ในชุมชน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอยู่เสมอ ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมด้านสุขภาพ การศึกษา และอาชีพ โดยเฉพาะกิจกรรมด้านสุขภาพที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตการทำมาหากิน การอยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมชุมชน และเห็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกับตัวชาวบ้านเอง และคนอื่นๆ ในชุมชน



ทางสถานีอนามัย ยังได้ช่วยงาน อบต. และชุมชน ในเรื่องการจัดทำระบบข้อมูล องค์ความรู้ของชุมชน เช่น ระบบข้อมูลกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งปัจจุบันได้ดำเนินการเข้าสู่ปีที่ 2 มีสมาชิกอยู่ ปัจจุบันมีสมาชิก 1,361 คน เกือบครึ่งของประชากรทั้งตำบล มีเงินออม 329,934 บาท ซึ่งจะเชื่อมโยงกับกองทุนหลักประกันสุขภาพต่อไป ซึ่งทั้ง 2 กองทุนสวัสดิการนี้ เป็นลักษณะ “กองทุนร่วมสมทบจากหลายฝ่าย” ได้แก่ ประชาชน อบต. และรัฐ เนื่องจากตำบลน้ำเกีฮันได้มุ่งเน้นการจัดสวัสดิการชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง

ตำบลน้ำเกีฮัน ดำเนินงานแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมาอย่างมากมาย ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน แม้ว่าการรวมกลุ่มกัน ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนให้หมดสิ้นไปได้ แต่การทำแผนแม่บทชุมชน ที่ทุกครัวเรือนช่วยกัน ก็ทำให้ลดรายจ่าย มีเงินเหลือออมได้มากขึ้น แต่ในเรื่องการสร้างอาชีพ สร้างรายได้เพิ่มในชุมชนนี้ ยังมีข้อจำกัดอุปสรรค จากปัจจัยสภาวะแวดล้อมต่างๆ อยู่อีกมาก อย่างไรก็ตาม ไร่ก็ดี การรวมกลุ่มที่มีอยู่มาจนขณะนี้ ทำให้คนในชุมชนได้ช่วยเหลือดูแลกัน รักใคร่สามัคคีกัน คนส่วนใหญ่ยังคงเห็นว่า การมีหลายกลุ่มนั้นดี เพราะการได้เป็นสมาชิกหลายกลุ่ม ทำให้ได้พบปะเพื่อนบ้านที่หลากหลาย และยังมีทุนที่หลากหลายในชุมชนอีกด้วย แม้จะมีความแตกต่าง แต่ไม่แตกแยก ด้วยเพราะในชุมชนมีโครงสร้างความสัมพันธ์แบบเครือข่ายเป็นพื้นฐานสำคัญ รวมถึงการเคารพระบบผู้อาวุโสในชุมชน การเชื่อมโยงคนทุกกลุ่มวัยเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมของชุมชน การมีองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกีฮันเป็นแกนกลางในการประสานเชื่อมโยงนี้ ทำให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นสำคัญ



ห้วยปลิง : วัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง อบต.นโยบายโปร่งใสและให้ชุมชนมีส่วนร่วม

ชุมชนปกากะญอ ตำบลห้วยปลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวปกากะญอ หรือ ชาวกระเหรี่ยง ยังชีพด้วยการทำไร่หมุนเวียน ทำนา เลี้ยงสัตว์ และอยู่ร่วมกันแบบญาติพี่น้อง เป็นพื้นที่ที่พะตือจือโกละ แคนนำชุมชนชาวกระเหรี่ยงปกากะญอ บอกว่า “ชุมชนของพะตือไม่จน ถึงแม้ไม่มีเงินก็มีกิน” ชาวบ้านที่นี่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับข้าว จากการทำไร่หมุนเวียน ซึ่งเป็นการใช้เพื่อการปลูกข้าวโดยหมุนเวียนไประหว่างแปลง ปล่อยให้ดินฟื้นตัวโดยไม่ได้ขยายพื้นที่เพิ่ม หรือเปลี่ยนปลูกพืชเศรษฐกิจตามกระแสภายนอก เป็นพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในเขตป่า โดยชุมชนช่วยกันดูแลรักษาป่า มีกติกาของชุมชน และช่วยกันป้องกันคนภายนอกมาตัดไม้ทำลายป่า แต่ปัจจุบันยังคงมีปัญหาเรื่องที่ดิน เนื่องจากเป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตป่าเช่นเดียวกับหลาย ๆ พื้นที่ชาวอยู่อาศัยมานานแต่ประกาศเขตป่าทับภายหลัง

ชุมชนไม่ได้รับการแก้ปัญหาจากภาครัฐ ได้ร่วมกันฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยมีการประสานการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างชุมชนกับ อบต. ร่วมกันสร้างเครือข่ายลุ่มน้ำห้วยปลิง ชุมชนร่วมกันดูแลป้องกันไฟป่าโดย อบต.สนับสนุนค่าใช้จ่าย ชาวบ้านห้วยปลิงใช้ฐานความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่ช่วยกันรักษาและฟื้นฟูวัฒนธรรมที่เป็นทุนเดิม ร่วมกันจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเฉพาะ

“

*การเมืองสมานฉันท์สังคม
สมานฉันท์ก็คือสังคม
ที่เรียนรู้ครือญาติของ
ตนเองเรียนรู้ที่จะจัดการ
กับสิ่งที่จะทำให้เกิดความ
ขัดแย้งนั่นเอง*

”

ช่วงเดือน ธันวาคม-เดือนเมษายน ที่ชุมชนว่างจากการทำนาเท่านั้น เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ มีการแบ่งรายได้จากนักท่องเที่ยวให้บ้านที่พัก 80% เข้ากองกลางหมู่บ้าน 20% เป็นจัดการที่ทำให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทุกด้าน

รูปแบบของสภาองค์กรชุมชนห้วยปูลิง

สมานฉันท์ การแข่งขันที่ไม่รุนแรง

การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นที่ผ่านมา มีผู้ลงสมัคร 2 ทีม มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง 1,000 กว่าคน แม้ว่าจะมีฐานการเมืองระดับชาติเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่การแข่งขันก็ยังคงไม่รุนแรง ผู้สมัครมีการรณรงค์หาเสียงและใช้เงินลงทุนในการสมัครไม่มากนัก

“

ชุมชนไม่ได้รอการแก้ปัญหาจากภาครัฐ ได้ร่วมกันฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นในตำบลต่างๆ โดยมีการประสานการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ครอบคลุมชุมชนกับ อบต. ร่วมกันสร้างเครือข่ายกลุ่มน้ำห้วยปูลิง”

กลไกสำคัญที่ทำให้เกิดความสมานฉันท์คือ ผู้นำชุมชน ซึ่งมีกระบวนการคัดสรรผู้นำโดยคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันที่วัดสำหรับชาวพุทธ และชาวคริสต์พูดคุยกันหลังพิธีกรรมที่โบสถ์ในวันอาทิตย์ รวมทั้งผู้สมัครทุกคนก็เป็นปกากะญอเหมือนกัน จึงสามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตกผลงกันได้ จึงไม่เกิดปัญหา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกของชาวบ้าน คือ คุณสมบัติและวิสัยทัศน์ของผู้สมัคร นายไชยา ประหยัดทรัพย์ นายก อบต. คนปัจจุบัน ได้รับเลือกเพราะว่า มีประสบการณ์ทำงาน อบต. มากกว่า 10 ปี และทำงานบนฐานความต้องการของชุมชนมาโดยตลอด เน้นความร่วมมือของชุมชน ทำให้เกิดผลงานที่ชาวบ้านยอมรับ ในขณะที่ผู้สมัครอีกฝ่ายยังขาดประสบการณ์และมีอายุน้อย

นโยบายต้องโปร่งใสและให้ชุมชนมีส่วนร่วม

หลังการเลือกตั้ง นายไชยา เข้ามาทำงานโดยเน้นหลักความร่วมมือทีมงานที่เข้าไปทำเป็นคนที่ชุมชนยอมรับ มีการทำประชาคมของแต่ละหมู่บ้านเพื่อรับทราบความต้องการของชาวบ้านแต่ละพื้นที่เพื่อจัดสรรงบประมาณแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมกับความเป็นจริง

ที่สำคัญคือการปฏิบัติงานจะต้องโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยจะมีการสรุปรายชื่อโครงการต่างๆ ที่ชุมชนต้องการ ส่งให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกรรมการการจัดการ เปิดซองตรวจโครงการ ชี้แจงงบประมาณ และ



นำแผนพัฒนาแจกกระจายในแต่ละหมู่บ้าน รวมทั้งจัดเวที
ประชาคมปีละ 2 ครั้ง เพื่อแสดงผลงานให้ชุมชนรับทราบ และ
ตรวจสอบการทำงาน ตลอดจนเอกสาร ข้อมูลต่างๆ ได้

โครงการส่วนนี้ หมู่ที่ ๑๒๓. จัดสรรนั้น จะเน้นสร้าง
ระบบเครือข่าย กระจายอำนาจสู่ชุมชนให้สามารถจัดการ
ตนเองได้ โดยไม่ละทิ้งจิตวิญญาณของชาวปกากะญอ และ
เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่นเดียวกับคำสอนพื้นบ้าน
ที่เล่าถึงเด็กเลี้ยงแกะว่า ถ้าเรามีแกะอยู่ 100 ตัว แต่ละตัว
มีนิสัยแตกต่างกัน บางตัวอาจไม่เข้าฝูง คิดแตกต่างจากฝูง
สัก 1 ตัว เด็กเลี้ยงแกะก็ต้องไปติดตามกลับมาให้ได้เพราะแกะ
1 ตัวนั้น ก็มีความสำคัญเช่นเดียวกับอีก 99 ตัว ถ้าชาวบ้าน
เพียงคนเดียวไม่เข้าใจ ก็ต้องให้ความสำคัญกับเขา ไม่ใช่ปล่อยให้
เขาไปต่อสู้อันกันจนสมานฉันท์ในชุมชน

ปัจจัยสำคัญอีกประการที่ทำให้เกิดความสมานฉันท์
ในห้วยปลิงคือ การเกิดเครือข่ายทรัพยากรห้วยปลิง เครือข่ายนี้
เกิดจากการต่อสู้เพื่อป่าชุมชนของชาวบ้าน ส่งผลให้ชาวบ้าน
ได้รับรู้แนวคิดทางการเมือง และทำให้คนทุกระดับเข้ามามี
ส่วนร่วมในการต่อสู้ เกิดเป็นเครือข่าย และกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ
ตามมา เช่น กลุ่มอาชีพ และกลุ่มแม่บ้านต่างๆ

การเมืองสมานฉันท์ที่ห้วยปลิงจึงไม่ได้เกิดขึ้น
อย่างฉับพลันแต่มีรากฐานมาจากการต่อสู้ร่วมกันและความ
เข้าใจในท้องถิ่นของตนเอง ดังที่ นายไชยา ประหยัดทรัพย์
นายก อบต. คนปัจจุบันกล่าวไว้ว่า “การเมืองสมานฉันท์
สังคมสมานฉันท์ ก็คือสังคมที่เรียนรู้เครือข่ายของตนเอง
เรียนรู้ที่จะจัดการกับสิ่งที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งนั่นเอง”



ตำบลเสี้ยว : กุณทางวัฒนธรรม การประสานแบบมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และคัดกรอง

ตำบลเสี้ยว กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของกิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ ระยะทางห่างจากกิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ 5.5 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดศรีสะเกษประมาณ 38 กิโลเมตร ตำบลเสี้ยว มีการปกครองโดยกำนันมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2372 จนถึงปัจจุบัน มีการปกครองโดยกำนันมาแล้ว 9 คน

ประชากรส่วนใหญ่ของตำบลเสี้ยว นับถือศาสนาพุทธ มีวัดทางพระพุทธศาสนา จำนวน 8 แห่ง วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของตำบลเสี้ยว คือประเพณีสงกรานต์ บุญบั้งไฟ และแห่เทียนเข้าพรรษา ตำบลเสี้ยวมีทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทรัพยากรดิน และป่าไม้พื้นที่ในการทำการเกษตรประมาณ 8,623 ไร่ และมีพื้นที่อยู่ในโครงการพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ คือ ป่าโนนลาน มีแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่มากมาย เช่น หนองผือ คลองกุด ฯลฯ ด้านการรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่ ตำบลเสี้ยว มีการรวมกลุ่มและร่วมมือกันค่อนข้างดี มีจำนวนกลุ่มต่างๆ 19 กลุ่ม แบ่งเป็นกลุ่มอาชีพ 2 กลุ่ม และกลุ่มออมทรัพย์จำนวน 17 กลุ่ม

ตำบลเสี้ยวเป็นพื้นที่ที่ได้เริ่มทำแผนชุมชนตั้งแต่ปี 2543 โดยได้มีการเชื่อมโยงคนและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน จากการทำแผนทำให้ชาวบ้านได้เห็นข้อมูลรายได้ รายจ่าย หนี้สิน นำไปสู่การทำกิจกรรมต่างๆตามแผนชุมชน เช่น กลุ่มเย็บผ้าซึ่งเริ่มต้นจากคนที่เคยไปทำงานรับจ้างเย็บผ้าที่กรุงเทพฯ มารวมกลุ่มฝึกคนในหมู่บ้านเย็บผ้าเป็นอาชีพเสริมทำให้ไม่ต้องไปหางานทำที่อื่น เด็กที่อยู่ในวัยทำงานได้ก็มาทำงานช่วงเลิกเรียนทำให้มีรายได้ เป็นค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาเอง กลุ่มเกษตรกรรวมผลิตปุ๋ยชีวภาพลดต้นทุนในการทำนา การร่วมกันดูแลรักษาป่าโนนใหญ่จนกลายเป็นศูนย์รวมของ

คนในชุมชนเนื่องได้ปกป้องป่ามาด้วยกัน ป่าเป็นแหล่งอาหาร สมุนไพร ที่ทำให้เกิดการลดรายจ่ายและสร้างรายได้ของผู้ที่อยู่รอบป่ารวมทั้งกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนในพื้นที่และชาวบ้านจากที่อื่น และมีผลทำให้มีน้ำอุดมสมบูรณ์ขึ้นเพราะป่าโนนใหญ่เป็นส่วนหนึ่งป่าต้นน้ำ นอกจากนี้ทำให้เกิดการร่วมมือการทำงานด้วยดีระหว่างชุมชนกับ อบต. ซึ่ง อบต.ได้สนับสนุนงบประมาณตามแผนของชุมชนและทำงานร่วมกับชุมชน โรงเรียน อย่างเป็นเนื้อเดียวกัน

รูปแบบของสภาองค์กรชุมชนตำบลเสียวการ

เมืองสมานฉันท์

ในปี พ.ศ. 2548 ตำบลเสียวได้เข้าสู่กระบวนการเลือกตั้งรูปแบบใหม่ คือการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตรง ซึ่งการเลือกตั้งครั้งนี้มีผลต่อทิศทางการพัฒนาตำบลเสียวเป็นอย่างยิ่ง หลังจากกรรมการบริหารส่วนตำบลชุดเก่าหมดวาระลง ในวันที่ 26 ธันวาคม 2547 กำนันสมเด่น บัวศรี ได้เรียกประชุมแกนนำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรชาวบ้าน แกนนำกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เพื่อหารือแนวทางการพัฒนาตำบลเสียว ว่าควรจะไปในทิศทางใด และใครสมควรที่จะเป็นผู้นำในการพัฒนาตำบลเสียว ซึ่งถือว่าการประชุมครั้งนี้เป็นกระบวนการสรรหาและกำหนดคุณสมบัติผู้สมัครเบื้องต้นจากชุมชน โดยกติกาเบื้องต้นของผู้สมัครจะต้องประกอบด้วย

1. ครอบครัวจะต้องเห็นด้วยกับการลงสมัครครั้งนี้
2. ต้องเป็นคนทำงานเพื่อชุมชน มีจิตสาธารณะ
3. ต้องเป็นคนที่ชุมชนยอมรับ
4. ต้องเป็นอิสระ ไม่ถูกครอบงำโดยนายทุน
5. ถ้าทำไม่ได้อย่างที่พูด ต้องพิจารณาตนเอง
6. มีอิสระในการบริหารงาน
7. ต้องเป็นงาน
8. มีสำนึกรักท้องถิ่น

หลังจากกำหนดคุณสมบัติผู้สมัครเรียบร้อยแล้ว มีการพิจารณาถึงตัวบุคคลที่จะมาเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยให้สมาชิกที่เข้าร่วมประชุมได้เสนอชื่อผู้ที่เหมาะสม ซึ่งผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อและคัดเลือกลงจากที่ประชุม คือ นายประสาน ชันติวงศ์ เพราะมีคุณสมบัติเป็นนักประสานงาน มีอัธยาศัยดี มีความซื่อสัตย์ เปิดใจรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และมีมุมมองในการพัฒนาชุมชน เพราะได้คลุกคลีและทำงานพัฒนามาตลอดระยะเวลา 10 กว่าปี

หลังจากการประชุม นายสมานชันติวงศ์ ได้เปิดตัวเป็นผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างเป็นทางการ และเข้าหาชุมชน โดยการเข้าพบประชาชนทุกหมู่บ้าน แนะนำประชาสัมพันธ์ตนเองให้เป็นที่รู้จัก พร้อม ๆ กันนั้นแกนนำชุมชน ได้พยายามปรับเปลี่ยนเจตคติของคนในชุมชนด้วยการณรงค์ให้มีการเลือกคนดี มากกว่าเลือกคนที่มีเงิน เข้าไปทำหน้าที่พัฒนาตำบล และด้วยคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับของชุมชนทำให้นายประสาน ชันติวงศ์ ได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเสียวโดยใช้ทุนเพียง 10,000 บาท ตั้งแต่วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2548 เป็นต้นมา

บทบาทแกนนำการเมืองสมานฉันท์

กลไกและกระบวนการทำงานที่สำคัญ ซึ่งก่อให้เกิดการเมืองสมานฉันท์ในพื้นที่ตำบลเสียว ได้แก่

1) ผู้นำชุมชน เช่น กำนันสมคิด บัวศรี ที่มองเห็นความสำคัญของทิศทางการพัฒนาชุมชน ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จะเป็นผู้ที่กำหนดทิศทางการพัฒนา ดังนั้นการจัดให้มีเวทีพูดคุยเสนอชื่อผู้ที่เหมาะสม จึงเป็นกระบวนการแรกในการสรรหาและคัดกรองบุคคล และเป็นวิธีการแรกในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

2) ผู้นำทางความคิด เช่น ครู อาจารย์ พระสงฆ์ เป็นผู้ชี้แนะ สร้าง และปรับเปลี่ยนเจตคติของคนในชุมชน ด้วยการณรงค์ให้มีการเลือกตั้งคนดี เข้าไปเป็นตัวแทน มากกว่าการเลือกคนมีเงิน

3) เอ็นจีโอ หรือนักพัฒนาที่เข้าไปทำงานในพื้นที่ตำบลเสียวมีส่วนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นผู้ที่เป็นพื้นฐานทางความคิดเกี่ยวกับเรื่องการเมือง การต่อสู้เรื่องสิทธิให้กับชุมชน

4) ผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีการพูดคุยทำความเข้าใจกันก่อนเลือกตั้ง ว่าการเลือกตั้งเป็นเรื่องของการแข่งขัน แต่หลังเลือกตั้งแล้วทุกคนจะเป็นพี่น้องกันเหมือนเดิม ทุกคนยอมรับในกติกา ข้อตกลง และผลการเลือกตั้ง ทำให้ลดความขัดแย้งในการเลือกตั้งได้เป็นอย่างดี



ผลที่เกิดขึ้นหลังการเลือกตั้ง

ด้วยคุณสมบัติส่วนตัวของนายกฯ ประธาน ชันติวงศ์ ทำให้หลังการเลือกตั้ง ไม่มีความขัดแย้งของผู้สมัครทุกคนที่เคยลงสมัครรับเลือกตั้ง สามารถเข้ามาทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกันได้ โดยมีการเชื่อมโยงการทำงาน สร้างการมีส่วนร่วมทุกระดับ ทุกองค์กรในการเข้ามาพัฒนาตำบล กลุ่มองค์กรต่างๆ ในตำบลสามารถเสนอแผนเพื่อของบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลได้ การทำงานของผู้บริหาร สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เปิดโอกาสให้ชุมชนตรวจสอบและเสนอแนะได้

การเมืองในตำบลเสียว เป็นการเมืองที่แตกต่างจากการเมืองในท้องถิ่นอื่นๆ กล่าวคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นคนที่มีความรู้และงานเพื่อท้องถิ่นมาโดยตลอด ไม่เคยมีประวัติต่างปรอัยขึ้นมาเป็นตัวแทน ซึ่งพอจะวิเคราะห์เหตุปัจจัยแห่งความสำเร็จได้ดังนี้

1. **วิถีวัฒนธรรมการปกครองชุมชนตำบลเสียว** ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษมีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ทำให้เกิดความเคารพนับถือ เชื่อฟังผู้นำมายาวนาน ดังนั้น ผู้นำจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับเปลี่ยนเจตคติของคนในชุมชนตำบลเสียว ให้เลือกคนดีมาเป็นตัวแทน

2. **การจัดการชุมชนร่วมกันของผู้นำและประชาชน** ตำบลเสียวเป็นตำบลที่ไม่มีนายทุนใหญ่เข้ามาครอบงำ ทำให้ตำบลเสียวเป็นตำบลที่ปราศจากอิทธิพล และไม่มียาบ้าของนายทุนที่จะเข้ามาการจัดการชุมชน ทำให้ผู้นำชุมชนไม่ต้องขึ้นกับนายทุน สมาชิกชุมชนไม่ต้องคำนึงถึงบุญคุณของนายทุน ทิศทางการพัฒนาตำบลเสียวจึงมีความชัดเจน และสามารถพัฒนาตำบลไปในทิศทางที่ต้องการได้

3. **การตื่นตัวของชุมชน** ในอดีตชุมชนตำบลเสียวเคยผ่านการรวมตัวต่อสู้เรียกร้องเรื่องสิทธิของชุมชนหลายด้าน เช่น การต่อสู้เรื่องป่าชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานทางความคิดให้กับคนในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องการเมือง การต่อสู้เรียกร้องเรื่องการเมืองแบ่งเขตการปกครองให้มีการจัดตั้งกิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ การต่อสู้เรื่องการศึกษาเรียกร้องให้มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยม ซึ่งการรวมตัวเรียกร้องสิทธิเหล่านี้ ทำให้มีกิจกรรมอื่นๆ ตามเข้ามา ทำให้เกิดการตื่นตัวด้านการเมืองของชุมชนยิ่งขึ้น

4. **คุณสมบัติส่วนตัวของนายกประธาน ชันติวงศ์** ที่ดำเนินชีวิตและวางตัวเป็นคนของสังคม ทำงานจริงจัง เสียสละ อธิษาศัยดี มีความซื่อสัตย์ เปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย มีมุมมองและแนวคิดในการพัฒนาชุมชนซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ เป็นคุณสมบัติของผู้นำที่ดี ที่หลายฝ่ายให้การยอมรับ

5. **การสืบเชื้อสายและระบบเครือญาติ** เป็นส่วนสำคัญที่มีผลในการเลือกตั้งในหลายๆ พื้นที่ ตำบลเสียวก็เช่นเดียวกัน ตระกูลชันติวงศ์ เป็นตระกูลใหญ่ มีต้นตระกูลและบรรพบุรุษเคยเป็นผู้นำชุมชนมาหลายสมัย ทำให้คนรุ่นหลังเป็นที่ยอมรับและนับถือของชุมชนเช่นเดียวกัน



บ้านเป่า วิถีวิถีประสานความร่วมมือ ฉันทันพี่น้อง

ตำบลบ้านเป่า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร เป็นตำบลหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร แบ่งออกเป็น 6 หมู่บ้าน มีพื้นที่ทั้งหมด 30,625 ไร่ หรือ 49 ตารางกิโลเมตร ประชากรเป็นชาวภูไท ซึ่งยังมีการแต่งกายด้วยชุดภูไท มีประมาณทั้งสิ้น 794 หลังคาเรือน อาชีพหลักของประชาชนทำการเกษตรกรรม รองลงมาคือรับราชการ กรรมการ/รับจ้าง และอื่นๆ ตามลำดับ รายได้เฉลี่ยคนละ 10,000 บาท/ปี มีโรงเรียนประถม 3 แห่ง มัธยมศึกษา 1 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3 แห่ง วัด 5 แห่ง สำนักสงฆ์ 4 แห่ง

รูปแบบของสภาองค์กรชุมชน

ผู้คนที่อาศัยอยู่ในต.บ้านเป่า เป็นชาวภูไท ส่วนใหญ่จะเป็นพี่น้องกัน มีหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน พื้นที่ไม่กว้างนัก มีระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น อาศัยบารมีผู้เฒ่าผู้แก่ในการไกลเกลี่ยเมื่อเกิดปัญหาภายในหมู่บ้านการแข่งขันกันทางการเมือง เช่น การลงสมัครเลือกตั้งกำนัน มีผู้ลงสมัคร 2 คน หลังจากมีการเลือกตั้งปรากฏว่าฝ่ายที่พ่ายแพ้การเลือกตั้งก็ยังเข้ามาร่วมงานกันอยู่ ไม่ได้มีการแตกแยกกันแต่อย่างใด วิธีการหาเสียงจะเป็นแบบเคาะประตู รถแห่โฆษณา หาเสียงโดยใช้ระบบเครือญาติของตนที่มีอยู่มากในชุมชน ยังมีการแข่งขันกันอยู่ แต่พี่น้องชาวบ้านเมื่อไปลงคะแนนเสียงก็จะดูที่ศักยภาพของแต่ละบุคคลที่ลงสมัคร ไม่ได้ยึดติดที่ว่าเป็นญาติของตนก็ต้องเลือก เมื่อก่อนอาจจะมียุ่่มากแต่ในปัจจุบัน ชาวบ้านรู้จักคิดวิเคราะห์เลือกคนที่มีความสามารถ

ยกตัวอย่างกรณีการเลือกผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ระหว่างผู้ใหญ่บ้านคนเก่ากับผู้ที่ลงสมัครคนใหม่ โดยที่ผู้ใหญ่บ้านคนเก่ามีระบบเครือญาติที่เยอะกว่า อีกฝ่ายหนึ่งมีเครือญาติที่น้อยกว่า แต่พี่น้องก็จะมองที่ศักยภาพของตัวบุคคลสุดท้ายก็จะเลือกกันที่คุณสมบัติ ผลงานหรือความสามารถของผู้ที่ลงสมัคร และหลังจากที่การเลือกตั้งเสร็จสิ้น

“
ผู้คนที่อาศัยอยู่ใน
ต.บ้านเป่า เป็นชาว
ภูไท ส่วนใหญ่จะเป็น
พี่น้องกัน มีหมู่บ้าน
6 หมู่บ้าน พื้นที่ไม่
กว้างนัก มีระบบ
เครือญาติที่แน่นแฟ้น
อาศัยบารมีผู้เฒ่า
ผู้แก่ในการไกลเกลี่ย
เมื่อเกิดปัญหา
ภายในหมู่บ้าน ”



ผลที่ออกมาหลังจากเลือกตั้ง ทีมที่
ใช้เงินได้รับเลือกตั้ง เป็นที่ 3 ส่วนอีก
2 ทีมที่ไม่ได้มีการจ่ายเงินได้รับเลือก
เป็นอันดับที่ 1 และ 2 วิเคราะห์กัน
ว่าที่ทีมนายกเก่าที่ลงสมัครไม่ได้รับ
เลือกเพราะทีมงานของนายกเก่า
ไม่ค่อยมีผลงานโดดเด่นเท่าที่
ควร และกระจุกอยู่แต่หมู่ที่ 3 ซึ่งเป็น
หมู่ที่ ตนเองอาศัยอยู่แต่เดิม
เคยมีกรณีที่ผู้เฒ่าผู้แก่เข้าไปไกล่
เกลี่ยในการสรรหาผู้ที่เหมาะสม
เข้ามาทำงาน ก็มีกรยอมรับและได้
ถอนตัว แต่ภายหลังการถอนตัวก็ยัง
มาร่วมงานและเป็นทีมงานในการ
พัฒนาชุมชนอยู่ ไม่ได้มีการโกรธ
เคืองกัน ในกรณีนี้แนวโน้มข้างหน้า
คาดว่ากรณีที่ผู้เฒ่าผู้แก่ไกล่เกลี่ย
ข้อขัดแย้ง จะไม่สามารถกระทำ
ได้แล้ว เพราะผู้ที่ลงสมัครมีความตั้งใจ
ที่จะลงก็เลยไม่ยอมถอนตัว ใช้เหตุผล
ของประชาธิปไตยให้พี่น้องเป็นคน
เลือกเอง

ในการเลือกตั้งนายกองค์การ
บริหารส่วนตำบล มีอยู่ทีมหนึ่งที่มี
ผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วน
ตำบล ผู้เฒ่า ผู้แก่ ได้ปรึกษาหารือ
กัน ให้อีกคนหนึ่งถอนตัวจากการ
ลงสมัคร เพราะเป็นคนหมู่บ้านเดียว
กัน ถ้างั่งทั้ง 2 คนถ่วงจะแย่งคะแนน
กันเองและตกลงกันได้ให้ลงสมัคร
แค่ 1 คน (คือนายกฯ คนปัจจุบัน)

โดยสรุปก็คือ ผู้ที่ลงสมัครรับ
เลือกตั้งไม่ได้มีการหนุนหลังของ
นักการเมืองที่มา สนับสนุนเงินทุน
ในการหาเสียง ไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองใด ใช้ทุนของตนเอง ไม่ได้เป็น
ฐานเสียงของนักการเมือง การเลือก
ตั้งยังมีการแข่งขันกันอยู่แต่ไม่ได้แข่ง
ขันกันด้วยเงิน กรณีของการใช้เงิน
ซื้อเสียงยังมีอยู่ แต่พี่น้องจะเลือก

ลงผู้ที่เคยลงแข่งขันกันก็ยังสามารถที่จะมาร่วมงานกันได้ ไม่ได้มีการขัดแย้งกันแต่
อย่างไร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 ในกรณีนี้จะใช้ระบบการหาเสียงแบบทีมงาน คือผู้ใหญ่บ้านที่จะ
ลงสมัครจะมีทีมงานที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านช่วยกันหาเสียง ใช้ระบบเครือข่ายและ
ระบบทีมในการหาเสียง ในการเลือกตัวผู้ช่วยจะดูที่ศักยภาพของแต่ละคนด้วยว่ามี
การทำงานที่โดดเด่นหรือไม่ โดยรวมก็คือจะใช้ระบบเครือข่ายและศักยภาพของบุคคล

การเลือกตั้งนายกอบต. มีการลงแข่งขันกันทั้งหมด 3 ทีม การหาเสียงในรูปแบบ
ของทีมงานจะไม่มีการดึงสมาชิกอบต. เข้ามาเกี่ยวข้อง ด้วยจะหาเสียงเฉพาะทีมบริหาร
ไม่มีการเล่นพรรคเล่นพวก ไม่ยึดติดกับพวกของตนเองที่เป็นสมาชิก อบต. รูปแบบ
การหาเสียงจะเป็นการปราศัยเดินหาเสียง ตามหมู่บ้านชุมชนโยบายในการพัฒนา รดแห่
สร้างภาพด้วยการเดินตามขบวนหาเสียงตามบ้าน โดยมีกลุ่มผู้สนับสนุนเดินติดตาม
เกาะประตูลาเสียง ดัดป้ายหาเสียง การจ่ายเงินซื้อเสียงก็ยังมีบ้างแต่น้อย ไม่รุนแรงมาก

คนที่ผลงาน ศักยภาพของผู้ที่ลงสมัคร ชุมชนรู้จักที่จะคิด วิเคราะห์เลือกคนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาพัฒนา ชุมชนของตนเอง

ภายใต้เงื่อนไขการคัดสรรผู้นำ ที่พิจารณาจากประสบการณ์ ผลงาน และมีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับของคนในตำบล รวมทั้ง มีเป้าหมายในการพัฒนาท้องถิ่นที่ชัดเจน ภาพของระบบเครือข่ายที่ยังมีอยู่บ้างแต่ไม่มาก หลังจากที่ผลการเลือกตั้งออกมา ผู้ที่แพ้ก็ยังมาร่วมงานกับผู้ที่ชนะได้ไม่ได้มีการขัดแย้งกัน หรือโกรธเคืองกัน คนที่ไม่ได้รับเลือกตั้งก็จะพยายามสร้างผลงาน ให้โดดเด่นขึ้นมาใหม่เพื่อที่จะลงสมัครในสมัยหน้า อาจจะเรียกได้ว่าแข่งขันทำความดีบ้านป่าหลังการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งในทุกระดับไม่ว่าจะเป็น นายกอบต. สมาชิก อบต. กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน พี่น้องรู้จักเลือกคนที่มีความสามารถเข้ามาทำงาน ไม่สามารถที่จะใช้เงินในการซื้อเสียง ได้ และระบบเครือข่ายที่ดีไม่ได้มีผลในการเลือกตั้งมากนัก หลังจากที่ผลการเลือกตั้งออกมาแล้วทุกคนทุกฝ่ายก็สามารถที่จะมาร่วมงานกันได้ สามารถเข้ามาช่วยกันพัฒนาชุมชนของตนเองไม่มีการขัดแย้งกัน แต่ละคนก็จะพยายามทำงานให้ดีขึ้น ให้พี่น้องเห็นความสามารถเพื่อที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งใน สมัยต่อไป การทำงานจะมีการพูดคุยกัน ตกลงร่วมกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับและพึงพอใจกับทุกฝ่าย ไม่มีการขัดแย้งกัน จะขาดแค่บางคนที่ยังไม่รู้เรื่องในตัวบุคคลบางคนยังขาดการมีส่วนร่วมอยู่ แต่โดยภาพรวมแล้วการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ ที่น่าพอใจ

กระบวนการพัฒนาชุมชน ทิศทางในการทำงานจะใช้ ต่อเนื่องมาจากการทำแผนแม่บทชุมชน นำมาเป็นส่วนที่จะ กำหนดแผนงานของอบต.ด้วย ที่ผ่านมาก็ได้มีการรวมกลุ่ม ต่างๆหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มอาชีพ แม่บ้าน เยาวชน กิจกรรม ทางด้านสังคม รวมทุกๆด้าน แต่จะเน้นทางด้านกลุ่มอาชีพ และการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน

การพึ่งตนเองนั้นจะเห็นในรูปของกลุ่มอาชีพ กลุ่มออม ทรัพย์ กลุ่มทอผ้าไหม – ผ้าฝ้าย โดยภาพรวมจะทำกัน ทุกหมู่บ้าน จากการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆนี้ สามารถสร้าง รายได้ให้กับชุมชนอยู่มากพอสมควร และได้มีการจดทะเบียน เป็นวิสาหกิจชุมชนด้วย พี่น้องมีรายได้เสริมจากการจัดตั้ง กลุ่มอาชีพ ทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นมีการตั้งสภาเด็ก เพื่อให้ เด็กได้มีการเข้ากลุ่ม รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน

โดยมีโรงเรียนพลังราษฎร ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมในตำบล บ้านป่าเป็นจุดศูนย์กลางของเด็ก คอยเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ ระหว่างกัน เกิดการพูดคุยรวมกลุ่มกันขึ้นและจากการรวม กลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันนี้ สามารถลดการขัดแย้งของเยาวชน ได้เป็นอย่างดี และอีกปัจจัยหนึ่งก็คือ ความเชื่อ และความ นับถือศรัทธาในผู้เฒ่าผู้แก่ก็ยังมีอยู่มาก สามารถลดความ ขัดแย้งในชุมชนลงได้เช่นกัน

บทบาทแกนนำท้องถิ่น

แกนนำทางการเมืองจะอยู่ในฐานะของแกนนำในการจัดตั้งทางการเมือง เป็นผู้ที่พี่น้องให้ความเชื่อมั่นในการ คิดวิเคราะห์และมุมมองต่างๆในตัวบุคคลแต่ละคน การวาง ตัวบุคคลในตำแหน่งต่างๆใครเหมาะสมกับบทบาทไหน แต่ก็ได้ไม่ได้หมายความว่าพี่น้องจะต้องเชื่ออย่างนั้นเลย เป็น แค่ความเห็นการชี้แนะ ส่วนการตัดสินใจหรือว่าจะเชื่อมั่นตาม อย่างนั้นหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับเสียงความเห็นของส่วนรวม ที่จะมาตกลงร่วมกันอย่างเป็นธรรม อาจจะมีบางกรณีที่จะเข้าไปช่วยในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งในชุมชน หรือปัญหาของ เยาวชนด้วย

ในฐานะของแกนนำชุมชนในการพัฒนาผู้ที่เป็นแกน ในกลไกการจัดตั้ง ไม่ควรที่จะเข้าไปดำรงตำแหน่งสำคัญใดๆ เพราะจะทำให้ขาดความเชื่อถือโดยเฉพาะเรื่องผลประโยชน์ ส่วนตัว เรื่องของการพัฒนาในบทบาทของ อบต.ไม่ได้เน้นที่ สิ่งปลูกสร้างใดใด แต่เน้นไปที่การพัฒนาอาชีพความเป็นอยู่ ของพี่น้องและการพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชน คุณภาพของคนที่มาจากการเลือกตั้งมีมากขึ้นอย่างเห็น ได้ชัด พี่น้องชาวบ้านรู้จักการวิเคราะห์เลือกคนที่มีความสามารถ เข้ามาพัฒนาชุมชน ไม่เห็นแก่เงินและเครือข่าย ได้คนที่เข้ามา เป็นผู้นำที่มีศักยภาพ ทำให้งานมีทำมีศักยภาพด้วย

สิ่งที่ควรทำ คือ มุ่งพัฒนาท้องถิ่นชุมชนมากกว่า ตนเอง การทำงานร่วมกับชุมชนอย่างแท้จริง มีการวางตัวที่ เหมาะสม ไม่มุ่งเน้นหวังผลประโยชน์ส่วนตัว มองถึงประโยชน์ ของส่วนรวมเป็นหลัก การเสียสละเพื่อส่วนรวม

สิ่งที่ไม่ควรทำ คือ ไม่ควรมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ทำงานได้กับทุกฝ่าย ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง วางตัวไม่เป็นกลาง ไม่อยากให้ทีมท้องถิ่นกับ ทีม อบต.แบ่ง แยก อยากให้มาร่วมกันทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน ไม่ควรมุ่ง เน้นแย่งชิงตำแหน่ง ในเรื่องของผลประโยชน์จะทำให้การ ยอมรับน้อยลง



สภาองค์กรชุมชนบ้านจำรุง ต.เนินขี้ อ.แกลง จ.ระยอง

“บ้านจำรุง” ตั้งอยู่ที่ หมู่ 7 ต.เนินขี้ อ.แกลง จ.ระยอง เป็นชุมชนเกษตรกรรมทำสวนผลไม้ และปลูกยางกันมาก ชุมชนมีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอยู่ที่ “การฟื้นฟูพยากร คน ดิน น้ำ ป่า” โดยทุกเรื่องสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทั้งหมด 24 กลุ่ม/องค์กรชุมชนมีเป้าหมายเดียวกัน ไม่ว่าจะกลุ่มนั้นๆ จะเริ่มต้นดำเนินกิจกรรมอะไรกับคนกลุ่มใดในชุมชน แต่ก็จะมีการขยายแนวคิด ขยายกิจกรรมเพื่อมุ่งตอบสนองเป้าหมายนี้ นอกเหนือจากการคิด และทำกันเองในหมู่บ้านแล้ว ยังมีการเชื่อมโยงเครือข่ายในตำบลอีกด้วย โดยมีบ้านจำรุงเป็นที่เล็งใจในขบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนระดับตำบล

การฟื้นฟูคน สร้างกลุ่มให้มีชีวิต

การพัฒนาทางความคิดให้กับแกนนำและคนในชุมชนต้องการที่จะเห็นคนบ้านจำรุงกลับมา มีความคิดแบบพึ่งตนเอง ยึดหลักความพอเพียง ไม่เห็นแก่ตัว ช่วยเหลือแบ่งปันกันแบบเดิมที่เคยเป็นมา แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องกลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมเช่นในอดีตทั้งหมดเน้นที่ฐานคิดของคนเป็นสำคัญ เนื่องจากปัจจุบันสภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชนต่างคนต่างอยู่มากขึ้น กลัวว่าจะเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปแบบนั้น จึงต้องกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกัน

“
การพัฒนาทางความคิดให้กับแกนนำ
และคนในชุมชนต้องการที่จะเห็นคนบ้านจำรุงกลับมา มีความคิดแบบพึ่งตนเอง ยึดหลักความพอเพียง ไม่เห็นแก่ตัว ช่วยเหลือแบ่งปันกัน
”

“กลุ่มที่เข้มแข็ง” ดูได้ง่ายๆจาก...

1) การมีกิจกรรมทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง “กลุ่มมีชีวิต เคลื่อนไปได้เอง ถึงไม่มีพี่เลี้ยง กลุ่มเขาก็ทำไปได้ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุทำกิจกรรมของเขาเอง กลุ่มวิทยุชุมชน ก็มีการออกอากาศเสียงตามสายทุกวัน กลุ่มออมทรัพย์ก็มีการออมต่อเนื่อง

2) การทำกิจกรรมเรื่องหนึ่งแล้วขยายไปสู่อีกเรื่องหนึ่งได้ โดยมีแกนนำ กลุ่มคนเล็ก ๆ จากกลุ่มใหญ่ที่แตกตัวมาทำกิจกรรมใหม่ๆ เช่น กลุ่มผู้ใช้น้ำมีคนสนใจ 4-5 คนทำธนาคารขยะชุมชน ต่อมาไม่นานก็เพิ่มสมาชิกเป็น 100 กว่าคน

3) มีกติกาน้อย แต่สามารถควบคุมดูแลกันได้ตามจารีตการอยู่ร่วมกันของชุมชน ใช้คุณธรรม จริยธรรมกำกับ บ้านจรุงจึงไม่มีระเบียบของกลุ่ม มีแต่แนวปฏิบัติ ทำอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น สมาชิกที่เก็บขยะคิดว่า “ถึงไม่มีใครทำ แต่ฉันทำทุกวัน” ถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบเพื่อส่วนร่วมที่อยู่ในชีวิตประจำวัน

“

อบต.เข้มแข็ง
ไม่ได้หมายความว่า
สมาชิก อบต.
ทุกหมู่บ้านจะเข้มแข็ง
และ “ตำบลเข้มแข็ง”
ก็ไม่ได้หมายความว่า
ทุกหมู่บ้านจะเข้มแข็ง
แต่สิ่งสำคัญคือ
การสร้างเครือข่ายให้คน
กลุ่ม ชุมชนที่เข้มแข็ง
สามารถหนุนช่วยกลุ่ม
ที่อ่อนแออยู่ได้

”

แกนนำเข้มแข็ง “พวกหัวไว ใจสู้”

แกนนำจำเป็นจะต้องมีความแข็งแรงทางความคิด มีใจคิดทำเพื่อส่วนร่วม เสียสละประโยชน์ส่วนตัว เป็นพวกกล้าคิด กล้าทำ เริ่มจากความถนัด ความสนใจทำจากเรื่องใกล้ตัว

แล้วก็จะเกิดการขยายกลุ่มใหญ่ขึ้นมาเองมีคนมาร่วมทำเพิ่มขึ้น แกนนำจำเป็นจะต้องมีเป็นคนที่มีสื่อสารดี ประสานส่งต่อข้อมูลข่าวสารถึงกันได้ตลอดหากทั้ง 9 หมู่บ้านมีแกนนำ พวกหัวไว ใจสู้ สัก 10 คน รวม 90 คนทั้งตำบลก็สามารถจะพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ปัจจุบันแกนนำแต่ละคนมีใจ และระดับความสามารถ ความพร้อมในการทำงานไม่เท่ากันจึงอยู่ที่การบริหารทีมของตำบลให้สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันการบอกว่า “อบต.เข้มแข็ง” ไม่ได้หมายความว่า สมาชิก อบต. ทุกหมู่บ้านจะเข้มแข็ง และ “ตำบลเข้มแข็ง” ก็ไม่ได้หมายความว่า ทุกหมู่บ้านจะเข้มแข็ง แต่สิ่งสำคัญคือ การสร้างเครือข่ายให้คน กลุ่ม ชุมชนที่เข้มแข็งสามารถหนุนช่วยกลุ่มที่อ่อนแออยู่ได้ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติจริง

เวทีสภาองค์กรชุมชน

เหตุที่กล่าวถึงแกนนำ และกลุ่มนี้ จะนำมาสู่ “สภาองค์กรชุมชนบ้านจรุง” พื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มในชุมชน หรือจะเรียกว่า เวทีประชุมประจำเดือน ที่ทุกกลุ่มจะเข้ามารายงานสถานการณ์ความคืบหน้าว่ามีการดำเนินงานในช่วงเดือนที่ผ่านมาว่า ทำเรื่องอะไร ไปถึงไหน อย่างไรบ้าง เพื่อเป็นการติดตามหนุนเสริมกัน นอกจากนี้ในแต่ละครั้งจะหยิบยกนำประเด็นปัญหาของชุมชนว่าวิเคราะห์ พร้อมหาทางแก้ไขร่วมกัน ชาวบ้านทุกคนจะรับทราบข่าวสารการประชุม หากในวันประชุมมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเขาก็จะมาเข้าร่วมประชุม หากมีกรณีพิพาท ขัดแย้งกันในชุมชน สภาก็จะเชิญทั้งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาเจรจาตกลงร่วมกันในเวทีกลางนี้ โดยเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายได้นำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงของตนเอง ที่ผ่านมาก็มีการขัดแย้งกันทางความคิดเกิดขึ้น แต่ไม่ได้ทำให้ชุมชนเกิดความแตกแยก ทุกคนจะยอมรับข้อตกลงร่วมกัน เนื่องจากรากฐานความสัมพันธ์ของชุมชนเป็นเครือญาติ เป็นเพื่อนพ้องน้องพี่กัน



เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในหมู่บ้าน
ประสานให้ เพื่อนำงบประมาณมา
ทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน ไม่ต้องไป
เรียกรักรันแต่ครั้งอย่างที่เคยทำ
มาเกิดเป็นกองทุนยา และกองทุน
ร้านค้าไปด้วยกัน นอกจากนี้ยังเป็น
เป็นศูนย์สาธารณสุขมูลฐานอีกด้วย

ร้านค้าชุมชน เป็นกิจกรรม
ที่เติบโตขึ้น มีผลกำไรให้สมาชิก
และชุมชน ต่อมาจึงขยายร้านค้า
มาอยู่ที่ใหม่ โดยได้รับงบประมาณ
สนับสนุนจาก SIF ที่แห่งนี้จึงเป็น
ทั้งร้านค้า และศูนย์รวมที่ทำการ
ของกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ทั้ง
ศูนย์วิทยุชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ
ชมรมเปตอง ฯลฯ จากร้านค้า
ชุมชน จึงเปลี่ยนเป็น “กองทุน
พัฒนาหมู่บ้าน” ขึ้น เพื่อสนับสนุน
กิจกรรมต่างๆ ในชุมชนได้มากขึ้น
โดยผลกำไรร้านค้า จะแบ่งเป็น 30%
เข้าพัฒนากองทุนหมู่บ้าน และ
อีก 70% นำมาปันผลให้สมาชิกที่
ถือหุ้นรวมเงินเฉลี่ยคืนสมาชิก 1%
ร้านค้าชุมชนจึงถือเป็นพี่เลี้ยงของ
กลุ่มต่างๆ เช่น วิทยุชุมชนไม่ต้อง
เสียค่าเช่าที่ ค่าน้ำ ค่าไฟ เพราะ
ใช้ที่ร่วมกัน เป็นการประหยัดต้นทุน
การผลิตได้มาก

กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน เป็น
แหล่งทุนของชุมชน ไม่ว่าจะทำ
กิจกรรมอะไร ก็ต้องใช้เงินทุนนี้
ซึ่งมุ่งเน้นการนำเงินไปสร้าง
สาธารณะประโยชน์อย่างเดียว
เช่น ช่อมถนน ช่อมไฟฟ้า ทำเสียง
ตามสาย จัดงานประเพณี ฯลฯ
เหลือเงินทุนประมาณ 20,000 บาท

ชมรมอินทรีโชติ เป็นที่รวม
กลุ่ม “แกนนำรุ่นใหม่” คนทำ

องค์ประกอบของสภาองค์กรชุมชน

สภาองค์กรชุมชนบ้านจำรุงมาจาก 24 กลุ่ม/องค์กรชุมชน ที่มีการแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีกลุ่มหลักๆ ที่ดำเนินกิจกรรมมายาวนาน และขยายผล
สมาชิก กิจกรรมให้เติบโตขึ้น เพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชน ดังนี้

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นกลุ่มแรกที่เกิดขึ้น โดยเจ้าหน้าที่การเกษตรเข้ามา
ส่งเสริม มีสมาชิกแม่บ้านรุ่นเก่า จนถึงปัจจุบัน (อายุ 40-70 ปี) 20 คน มาทำ
กิจกรรมร่วมกัน แรกๆทำการปลูกถั่ว ทำทุเรียนทอด เพราะมีทุเรียนมาก โดยไปศึกษา
ดูงานที่จ.จันทบุรี และกลับมาทำเป็นแห่งแรกๆ ของจ.ระยอง ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้าน ได้หัน
มาทำน้ำยาล้างจาน แชมพู จากข้อมูลบัญชีครัวเรือนจะเห็นรายจ่ายของพวกนี้ จึงเห็น
ว่าเราสามารถทำใช้เองได้เช่นกัน และขายด้วย เงินกำไรที่ได้ จะนำเข้ากองทุนกลุ่ม มีเงิน
หมุนเวียนประมาณ 150,000 แสบบาท สมาชิกจะได้ทั้งผลิตภัณฑ์ไปใช้ และสามารถ
ได้กู้เงินคนละไม่เกิน 10,000 บาท คิดดอกเบี้ยปีละ 1 บาท ทางกลุ่มจะต้องรับผิดชอบ
บริหารจัดการตนเองให้ได้เพราะเงินก้อนนี้จะเอาไปทำอะไรก็ได้ แต่สิ้นปีต้องใช้คืน ซึ่ง
ไม่มีใครทำผิดกฎระเบียบ ใช้คืนกันทุกคน หากไม่เช่นนั้นจะถูกเพื่อนบ้านประณาม เพราะ
เป็นเครือข่ายติดกันรู้จักกันหมดทุกคน

กลุ่มสตรีอาสาหมู่บ้าน แรกขุดมาจากกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งกรมพัฒนาชุมชนให้การ
สนับสนุน จัดตั้งกลุ่มมาได้ 10 ปีแล้ว (ปี 2537) มีสมาชิก 76 คน รวมกลุ่มกันทำกะปิ
น้ำปลา เป็นอาชีพเสริม โดยอาชีพหลักทำสวน ทำยาง ก็ยังทำอยู่เป็นรายได้หลัก วัตถุประสงค์
ในการผลิตจำพวกเคย ปลาเล็กปลาน้อย กิจกรรมนี้ยังได้ไปเชื่อมโยงกับกลุ่มสตรีอาสา
ระดับตำบล ที่ทำเหมือนกัน แต่เป็นธุรกิจที่ใหญ่กว่าเป็น “หนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่ง
ตำบล” ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงไปลงทุน และรับจ้างทำที่ตำบลมากกว่า ทางกลุ่มในหมู่บ้าน
จึงมีทุนน้อย ประมาณ 20,000 บาท ชาวบ้านต้องทำกันเองทุกกรรมวิธี แต่ก็ขายดี
ขายทั้งใน และนอกชุมชน ไม่ต้องไปหาตลาด ก็มีคนมาซื้อหมด ชาวบ้านจำรุง จึงได้กิน
น้ำปลา “น้ำหนึ่ง” (หัวน้ำปลา) ที่มีคุณภาพดีจากชุมชนเอง

“ร้านค้าชุมชน” เป็นกลุ่มก่อตั้งขึ้น ในปี 2529-2530 เนื่องจากสาธารณสุขมีโครงการ
กองทุนยาสนับสนุนหมู่บ้านต่างๆ ทางชุมชนจึงเข้าร่วมทำด้วย โดยมีคุณหมอบานเย็น

กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เหตุที่ใช้ชื่อนี้ เพราะลูกหลานในชุมชนทุกรุ่น ต่างเป็นศิษย์โรงเรียนบ้านจำรุง (หรือ “อินทโรชิต”) สมาชิกชมรมส่วนใหญ่จะเป็นรุ่นพ่อรุ่นแม่ เริ่มแรกมีสมาชิก 20 คน จนถึงปัจจุบันเป็น 100 กว่าคน โดยแต่ละครอบครัวจะส่งตัวแทนมาเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรม ชมรม มีการทำงานแบ่งเป็น 5 กลุ่มย่อย มีการออมเงินร่วมกัน รวมแล้ว 40,000 กว่าบาท เพื่อนำไปใช้ทำกิจกรรมต่างๆ เช่นงานบุญ งานประจำปี อย่างเวลาถึงงานศพ ซึ่งเป็นเครือญาติกันอยู่แล้ว ก็จะแบ่งกลุ่มกันไปช่วยงานตามแต่ละวัน มีเวรกลุ่มรับผิดชอบ ทำด้วยใจอาสา ช่วยทั้งเงิน ช่วยทั้งแรง ซึ่งสมาชิกมีความสามารถที่หลากหลายมีทั้งคนที่เป็นช่างไฟคนทำอาหาร คนทำงานประดิษฐ์ ตกแต่งดอกไม้จัดงาน ฯลฯ ซึ่งจะเห็นว่า บ้านจำรุง มี “สวัสดิการชุมชน ด้านแรงงาน” เป็นพลังสำคัญในการทำงานต่างๆ

กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นอีกหนึ่งกลุ่มกิจกรรมที่ต่อยอดมาจาก ร้านค้าชุมชน ในช่วงที่ได้งบประมาณจาก SIF มีการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขึ้นปัจจุบันมีสมาชิก 84 คน ช่วงอายุ 50-60 ปีขึ้นไป บางกิจกรรมที่ทำเช่น ข้าวซ้อมมือ ต้องใช้ทั้งแรงงาน และกำลังคนด้วย หากมีแต่ผู้สูงอายุมากทั้งหมดก็จะทำกิจกรรมไม่ได้ ทางกลุ่มได้เลือกทำข้าวซ้อมมือ เพราะเป็นการออกกำลังกายทางหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านไม่ชอบใช้เครื่องออกกำลังกายที่สาธารณสุขจัดหาให้ แต่ถ้าทำข้าวซ้อมมือมาก สมาชิกคนสูงอายุ จะเหนื่อยมาก จึงทำกิจกรรมกัน แต่พอดี ให้สุขภาพแข็งแรง ได้พบปะพูดคุย มีกิจกรรมทำร่วมกัน และมีรายได้ด้วย เพราะหากอยู่บ้านคนเดียวก็เหงามารวมกลุ่มกันดีกว่า การผลิตเครื่องสีข้าว ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษเคยทำกันมาประยุกต์ทำใหม่ใช้เอง ข้าวที่ได้มา จะให้สมาชิกไว้กินและขาย ซึ่งทางร้านค้าก็ช่วยขายให้ขายดี เพราะของดี มีไม่มาก

ต่อมาได้ทำ “กิจกรรมห้องอบสมุนไพร” ที่นอกเหนือจากผู้สูงอายุจะใช้บริการแล้ว ชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนยังสามารถมาใช้บริการได้ ครั้งละ 10 บาท แต่ถ้าเป็นสมาชิกเสีย 100 บาทต่อเดือน ใช้บริการกี่ครั้งก็ได้ จะเปิดทุกวันตอนเย็น แต่ช่วงหลังๆ ไม่ได้เปิดทุกวันตามสภาพการณ์มีคนทำยาหม้อสมุนไพรไปหาวัตถุดิบจากในหมู่บ้านเป็นหลัก เช่น มะกรูด ขมิ้น ใบมะขาม ส้มป่อย ฯลฯ

วิทยุชุมชน เป็นกิจกรรมล่าสุดที่ชาวบ้านทำร่วมกันซึ่งใช้การระดมทรัพยากรจากทุกกลุ่มเพื่อมาทำสื่อของชุมชน แต่เดิมชุมชนมีเสียงตามสายเท่านั้น ที่มีไว้แจ้งข่าวสารให้ชุมชนรับรู้รับทราบ แต่บางครั้งเสียงตามสายก็ไปรบกวนชาวบ้านที่ไม่ต้องการฟัง ต่อมาจึงได้ทำวิทยุชุมชน ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งของชาวบ้านที่จะรับฟังหรือไม่ สามารถออกอากาศได้ 3 ตำบลใกล้เคียง จึงเป็นเป็นเครือข่าย 3 ตำบลที่มาใช้สื่อร่วมกันผังรายการออกอากาศ จะครอบคลุมทุกเรื่องในวิถีชีวิตชุมชน ทั้งข่าวสารบ้านเมือง สุขภาพ เกษตรกรรม ธรรมะ ฯลฯ เอกอภิมิปัญญาท้องถิ่นมานำเสนอ ผู้สูงอายุก็ได้มาจัดรายการให้ลูกหลานฟัง เช่น รายการเรื่องเล่าจากท้องถิ่นจะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่มีเรื่องราวในชุมชนที่น่าสนใจมาเล่าให้ฟัง รายการเกษตรพื้นบ้าน ที่ขยายของ กบขยายตัย ผู้ทำเกษตรปลอดสารพิษ มาเล่าให้ฟัง เพื่อปลูกจิตสำนึก ให้ชาวบ้านเลิกใช้สารเคมี และหันมาทำเกษตรแบบยั่งยืน เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ ทำสวน ยังต้องพึ่งปุ๋ยเคมีมาก เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มกิจกรรมต่างๆ อีก เช่น กลุ่มผู้ใช้น้ำ กองทุนหมู่บ้านชมรมเบตอง อสม. ฯลฯ จะเห็นได้ว่าบ้านจำรุงมีกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย จากหน่วยงานต่างๆ สนับสนุน แต่ชาวบ้านนำมาทำในรูปแบบของตนเองบริหารจัดการกันเองเป็นหลัก ด้วยการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนหลายช่วงวัย และมีแกนนำรุ่นเก่ารุ่นใหม่ประสานพลังกันทำงาน กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันนี้ ได้ช่วยพัฒนาสภาองค์กรชุมชนบ้านจำรุงให้เข้มแข็งขึ้น และขยายผลไปสู่สภาตำบลเนินฆ้อ ที่เชื่อมโยงเครือข่ายหนุนเสริมกันระหว่างหมู่บ้าน สร้างฐานหมู่บ้านให้เข้มแข็ง เพื่อชุมชนตำบลที่เข้มแข็งต่อไป

ประสานพลังชุมชน ก้องถิ่น ก้องที ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาฟื้นฟูชุมชน ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

ตำบลหนองสาหร่าย เดิมเป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลดอนเจดีย์ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี มีเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่สืบทอดกันมา ว่าแต่ดั้งเดิมนั้นเคยเป็นสถานที่พักทัพและเสด็จผ่านในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเพื่อไปทำศึกกับพม่า ณ บริเวณตำบลดอนเจดีย์ซึ่งมีอนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรตั้งตระหง่านให้ผู้คนได้เคารพ สักการะ ต่อมาได้แยกตัวออกจากตำบลดอนเจดีย์เมื่อปี พ.ศ. 2535 ซึ่งปัจจุบันตำบลหนองสาหร่ายครอบคลุม 8 หมู่บ้านคน มีจำนวน 782 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 3,840 คน สภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นที่ราบ ดินปนทราย มีโครงการชลประทานตอนพระแท่น ซึ่งได้มีการสร้างคลองส่งน้ำ มาจากเขื่อนท่าม่วง (เขื่อนวชิราลงกรณ์) ครอบคลุมทั้ง 8 หมู่บ้าน ทำให้น้ำเพื่อการเกษตรอย่างเพียงพอ ชาวบ้านมีรายได้สูง รายได้ส่วนใหญ่มาจากอาชีพ ทำนา ทำไร่อ้อย ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย รับจ้างจักสานและเย็บผ้าโหล ด้านปะเพณีวัฒนธรรม มีวัดซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน 2 แห่ง คือ วัดหนองขุยและวัดปลักเขว้า มีโรงเรียน 3 แห่ง มีศูนย์เด็กเล็ก 1 แห่ง และมีสถานีนอมาลัยประจำตำบล 1 แห่ง

การรวบรวมข้อมูล พื้นฐานของการทำงานพัฒนา

ค้นหาปัญหาที่แท้จริง : ตำบลหนองสาหร่ายเป็นหมู่บ้านมีกลุ่ม อสม. ที่เข้มแข็งและทำหน้าที่เป็นกลไกในการเชื่อมประสานการทำงานระหว่างหน่วยงานราชการและชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง และเริ่มเกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อ ประมาณปี พ.ศ. 2543 เนื่องจากมีการทำแผนชุมชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ในกระบวนการทำแผนชุมชนได้มีการสำรวจข้อมูลภาพรวมของตำบลโดยเฉพาะสำรวจรายได้รายจ่าย หนี้สิน ตลอดทั้งปี โดยให้แต่ละครัวเรือนสำรวจข้อมูลตนเอง เมื่อการสำรวจเสร็จสิ้นได้มานำเสนอต่อที่ประชุมและวิเคราะห์ร่วมกัน พบว่า รายได้ของคนในตำบลรวมแล้วประมาณ 72 ล้านบาทต่อปี หนี้สินทั้งในและนอกระบบ ประมาณ 88 ล้านบาท เป็นข้อมูลที่สามารถสะท้อนให้เห็นสถานะทางการเงิน ทำให้เห็นว่าขณะนี้ชุมชนมีรายรับน้อยกว่ารายจ่าย มีปัญหาหนี้สิน

ชุมชนกำลังจะล่มสลาย หากเป็นเช่นนี้ต่อไป ชุมชนจะมีหนี้สินท่วมตัวซึ่งจะส่งเป็นมรดกตกทอดถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

เห็นปัญหา ปัญญาเกิด : ความคิดในการแก้ไขปัญหา คือ ต้องพัฒนาคนในตำบลก่อนเรื่องอื่นๆ โดยการค้นหาเพื่อน และพลังในการช่วยกันทำงาน เพื่อให้เกิดปัญญาโดยการหาความรู้จากภายนอกให้มากยิ่งขึ้น การเรียนรู้ของแกนนำตำบลหนองสาหร่ายจึงเริ่มต้นขึ้นจากการไปศึกษาดูงานที่ อบต.เขาคราม จังหวัดกระบี่, /ตำบลไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ความรู้เกี่ยวกับการทำแผนแม่บทชุมชน และการทำกิจกรรมต่างๆ ตำบลสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ความรู้

“

*ความคิดในการแก้ไข
ปัญหา คือ ต้องพัฒนาคน
ในตำบลก่อนเรื่องอื่นๆ
โดยการค้นหาเพื่อน และ
พลังในการช่วยกัน
ทำงาน เพื่อให้เกิด
ปัญญาโดยการหา
ความรู้จากภายนอก
ให้มากยิ่งขึ้น*

”

เรื่องสภาผู้นำชุมชน ในการศึกษาดูงานครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นภาคีหนึ่งที่ทำงานร่วมกับชุมชน

รูปแบบการทำงานที่มาจากสภาองค์กรชุมชน

เพื่อน คือ พลังสำคัญ : จากการพูดคุยกันเป็นประจำอย่างต่อเนื่องทำให้คนในตำบลรวมตัวกันเป็นคณะทำงาน เรียกว่า “คณะท้องถิ่น ท้องที่” ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจากหน่วยงานท้องถิ่น ได้แก่ นายก อบต./รองนายก /เลขาอบต. ตัวแทนจากท้องที่ (กระทรวงมหาดไทย) ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำชุมชน ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน /แพทย์ประจำตำบล/อสม./ตัวแทนกองทุนหมู่บ้าน/สถาบันการเงินชุมชน ตำบลหนองสาหร่าย/โรงเรียน/วัด คณะท้องถิ่น ท้องที่ จะมีการประชุม สัณจรประชาคมหมู่บ้านเป็นประจำทุก

เดือนเพื่อรับทราบสถานการณ์ความเคลื่อนไหวตำบล ปัญหา ความต้องการ และมีการแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวของ อบต. โดยมีการกำหนดปฏิทินการลงพื้นที่ที่ชัดเจน แน่นนอน การกำหนดแผนปฏิทินการทำงานของชุมชนเอง เรียกว่า “ปฏิทินชุมชน” หากหน่วยงานใดอยากมาร่วมประชุมหรือลงพื้นที่กับชาวบ้านก็สามารถมาร่วมได้ตามแผนปฏิทินชุมชนเป็นภาพสะท้อนวิธีการพัฒนาประการหนึ่งที่ใช้ชุมชนเป็นตัวตั้ง

กิจกรรมงานพัฒนา: มีการรวมกลุ่มกันขึ้นตามหมู่บ้านต่าง ๆ ตามประสบการณ์และตามความสามารถของแต่ละหมู่ เช่น หมู่ที่ 1 ผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดตราสาหร่ายทอง หมู่ที่ 2 ตั้งโรงงานผลิตน้ำดื่มตราสาหร่ายทอง หมู่ที่ 3 ตั้งร้านค้าชุมชนและทำพริกแกงตราสาหร่ายทองหมู่ที่ 4 จัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย หมู่ที่ 5 ทำน้ำยาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 6 ทำโรงสีข้าวชุมชน หมู่ที่ 7 รวมกลุ่มปลูกสับดูดำ หมู่ที่ 8 ทำขนมแปรรูปจากกล้วย

การทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเกิดจากการทำแผนชุมชน และการร่วมคิด ร่วมทำ จากชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่น ท้องที่ ชุมชนร่วมคิดและลงมือทำ ส่วน อบต. และหน่วยงานต่าง ๆ หนุนเสริมการทำกิจกรรมของแต่ละหมู่บ้าน เช่น การสนับสนุนงบประมาณในการสร้างอาคารสนับสนุนเงินทุนแก่หมู่บ้านต่าง ๆ

หลังจากที่สนับสนุนให้แต่ละหมู่บ้านมีการดำเนินกิจกรรมแล้ว คณะท้องถิ่น ท้องที่ จะใช้เวทีประชุมสัญจรประจำเดือนในการติดตามความคืบหน้าของการดำเนินกิจกรรมของแต่ละหมู่บ้าน ในลักษณะของการสรุปบทเรียนของแกนนำร่วมกัน

“การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการช่วยลดปัญหา เช่น ปุ๋ยชีวภาพเป็นการลดค่าใช้จ่ายเรื่องค่าปุ๋ย ค่ายา แต่ก็ไม่สามารถลดได้ทั้งหมด ส่วนการผลิตเพื่อเพิ่มค่าของผลิตผลของท้องถิ่น เช่น ผลิตน้ำดื่ม โรงสีข้าว ชาวบ้านมีปัญหาพอสมควร เพราะชุมชนไม่มีประสบการณ์ด้านการตลาด การบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์ ความรู้ของชาวบ้านที่ทำงาน ทำไร่ เรารู้แต่เรื่องของการปลูก การใช้ยา ใช้ปุ๋ย กิจกรรมของกลุ่มจึงค่อยเป็น ค่อยไป”

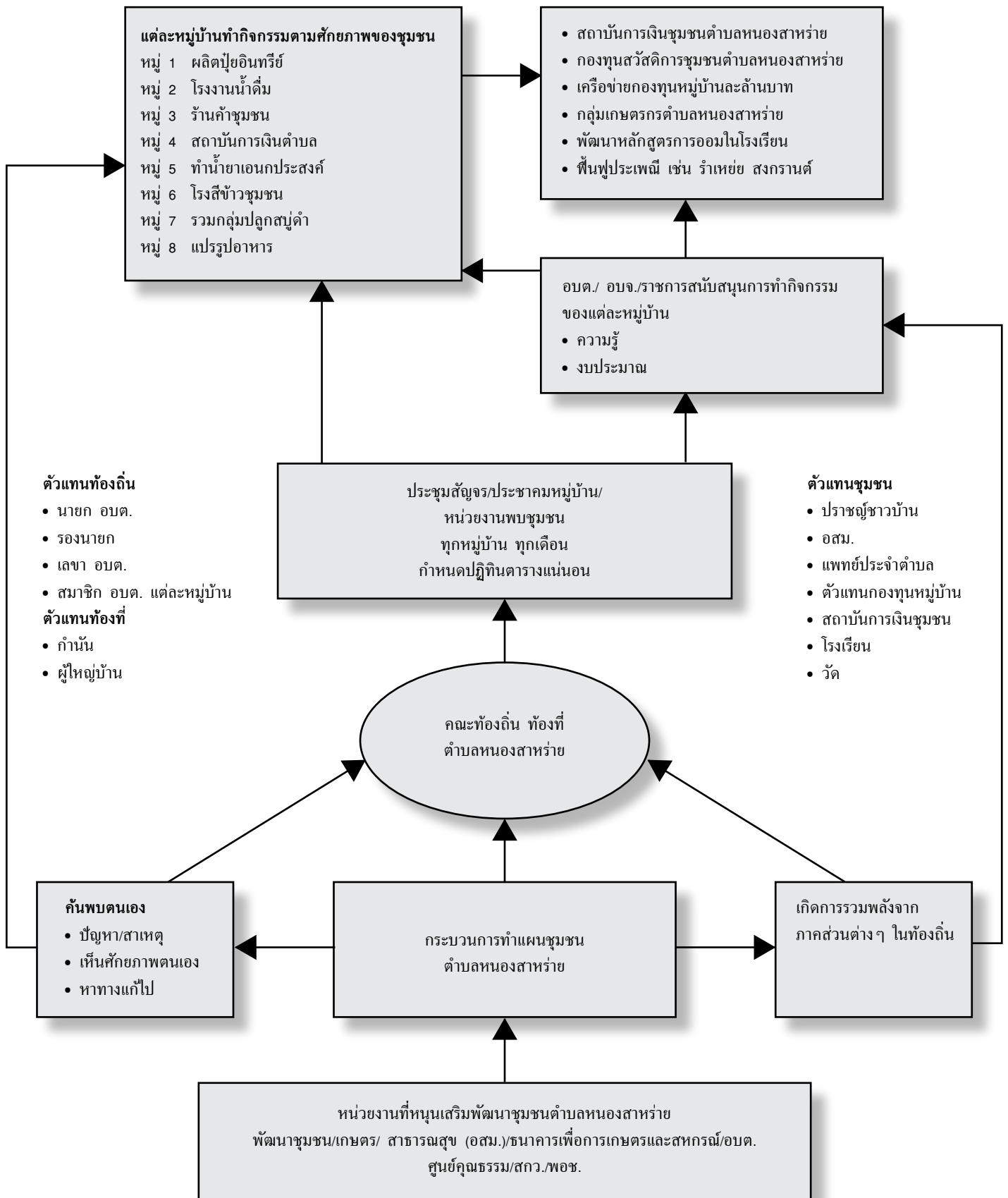
การฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น : แนวทางการดูแลกันและกันของคนหนองสาหร่าย

ในปี พ.ศ. 2547 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ได้สนับสนุนตำบลหนองสาหร่ายในการจัดทำโครงการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น โดยมีแผนการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน ไม่ว่าจะเป็น รำเหย่ย รำไทย กลองยาว ประยุกต์ ด้วยการค้นหาพ่อเพลง แม่เพลง และการอบรมให้กับเด็กนักเรียนในโรงเรียน มีการจัดทำหลักสูตรการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีการจัดกิจกรรมร่วมกันทั้งในระดับตำบล และอำเภอ ทำให้เกิดการเชื่อมโยงคนในตำบลมาทำกิจกรรมร่วมกัน

นอกจากนั้น ยังทำให้เกิดการบูรณาการองค์การการเงินในตำบลหนองสาหร่ายเป็นสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของชาวบ้าน ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่การมีกองทุนสวัสดิการเพื่อช่วยซึ่งกันและกันของคนในตำบล โดยการออมสมทบวันละ 1 บาท และมีการนำเอาดอกผลที่เกิดจากการดำเนินงานจากสถาบันการเงินชุมชนมาสมทบกองทุนอีกทางหนึ่ง

การฟื้นฟูชุมชนได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมของชาวบ้าน จึงมีกระบวนการพัฒนาแกนนำและชาวบ้าน ด้วยการส่งผู้นำเข้าอบรม เรียนรู้ดูงาน เพื่อเปิดโลกทัศน์ โดยการเชื่อมโยงกับศูนย์คุณธรรม มีการค้นหาคนที่ทำความดีในชุมชน และมีการยกย่องส่งเสริมให้กำลังใจแก่คนที่ทำความดี คือ การยอมรับจากเพื่อนบ้าน สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินชุมชนโดย “ใช้ความดีค้ำประกันเงินกู้” แทนการใช้คนค้ำประกัน และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในโรงเรียนมีการทำความดีสะสม เรียกว่า “ธนาคารความดี” เด็กที่ทำความดีจะนำความดีมาฝากที่โรงเรียน สถาบันการเงินชุมชนจะมีการมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กเพื่อเป็นกำลังใจให้ทำความดีต่อไป

แผนภูมิ : ประสานพลังชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชน
 ท้องถิ่นตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี





ตำบลศีลาลอย : จากแผนแม่บทชุมชนสู่สภาผู้นำ และการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชน

ตำบลศีลาลอย กิ่งอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีพื้นที่ หมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน คือ บ้านห้วยขวาง หมู่ 1 บ้านนาปุม หมู่ 2 บ้านหนองคาง หมู่ 3 บ้านหนองหญ้าปล้อง หมู่ 4 บ้านลาดวิถี หมู่ 5 บ้านเขาโป่ง หมู่ 6 บ้านหนองกลางดง หมู่ 7 บ้านเกาะนาน้อย หมู่ 8 บ้านเขาน้อยห้วยตามา หมู่ 9 ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 283,696 ไร่ ประชากรมีประมาณ 10,287 คนเป็นทั้งคนพื้นเพเดิมและคนที่อพยพมาจากต่างพื้นที่ เช่น เพชรบุรี ราชบุรีและนครปฐม

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลศีลาลอย เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา แถบเทือกเขาตะนาวศรีเอียงลาดจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกติดเทือกเขาสามร้อยยอด มีน้ำท่วมขัง มีลำห้วยหนองคาง ห้วยฝาง ซึ่งเป็นลำห้วยธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การทำเกษตร อุปโภคและเลี้ยงสัตว์ ลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนทรายและดินเค็ม บางพื้นที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำโดยเฉพาะบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด อาชีพของชาวบ้านแถบนี้จึงเป็นการประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับการเกษตร การทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา เลี้ยงวัว ปลูกพืชไร่พืชสวน เช่น มะพร้าว มะม่วง อ้อย สับประรดและยางพารา เป็นต้น มีโครงสร้างพื้นฐานที่อำนวยความสะดวกสบาย ไม่ว่าจะเป็นถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ โรงงาน โรงเรียน โรงรถ สาธารณสุข สถานีตำรวจ สถาบันศาสนาที่ชาวชุมชนนับถือคือ ศาสนาพุทธและมีสถาบันการศึกษาทั้งในระดับประถมและมัธยมศึกษา เป็นจำนวนกว่า 9 แห่ง

“
จากการทำงานในรูปแบบ
สภาองค์กรชุมชนของคน
ตำบลศีลาลอย ปัจจุบัน
สามารถขยายผลเชื่อมโยง
ไปสู่เรื่องอื่นๆ ที่เกิด
ประโยชน์แก่คนในชุมชน
ไม่ว่าจะเป็น การฟื้นฟู
ชุมชนท้องถิ่นเพื่อสร้าง
สังคมเข้มแข็ง”

จากแผนแม่บทชุมชนสู่สภาผู้นำชุมชน

แผนแม่บทชุมชนของคนศิลาลอยเกิดขึ้นครั้งแรกที่ หมู่ 7 บ้านหนองกลางดง โดยมี ผู้ใหญ่โชคชัย ลี้มประดิษฐ์ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้เดินทางไปศึกษาดูงานเรื่องแผนแม่บทชุมชนของผู้ใหญ่ประยงค์ รณรงค์ที่ชุมชนไม้เรียง อำเภอลำปาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำกลับมาดำเนินการและปรับใช้ในพื้นที่หมู่บ้านของตนเอง ประกอบกับช่วงนั้นเป็นช่วงที่สำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund : SIF) ได้มีการลงมาสนับสนุนการดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้านหนองกลางดงด้วย

ในระยะแรกของการดำเนินการได้อาศัยการประชุมภายในหมู่บ้าน บอกเล่าเรื่องแผนแม่บทชุมชนพร้อมกับการสร้างทีมแกนนำชุมชนที่มาจากหลากหลายสาขาอาชีพภายในชุมชน

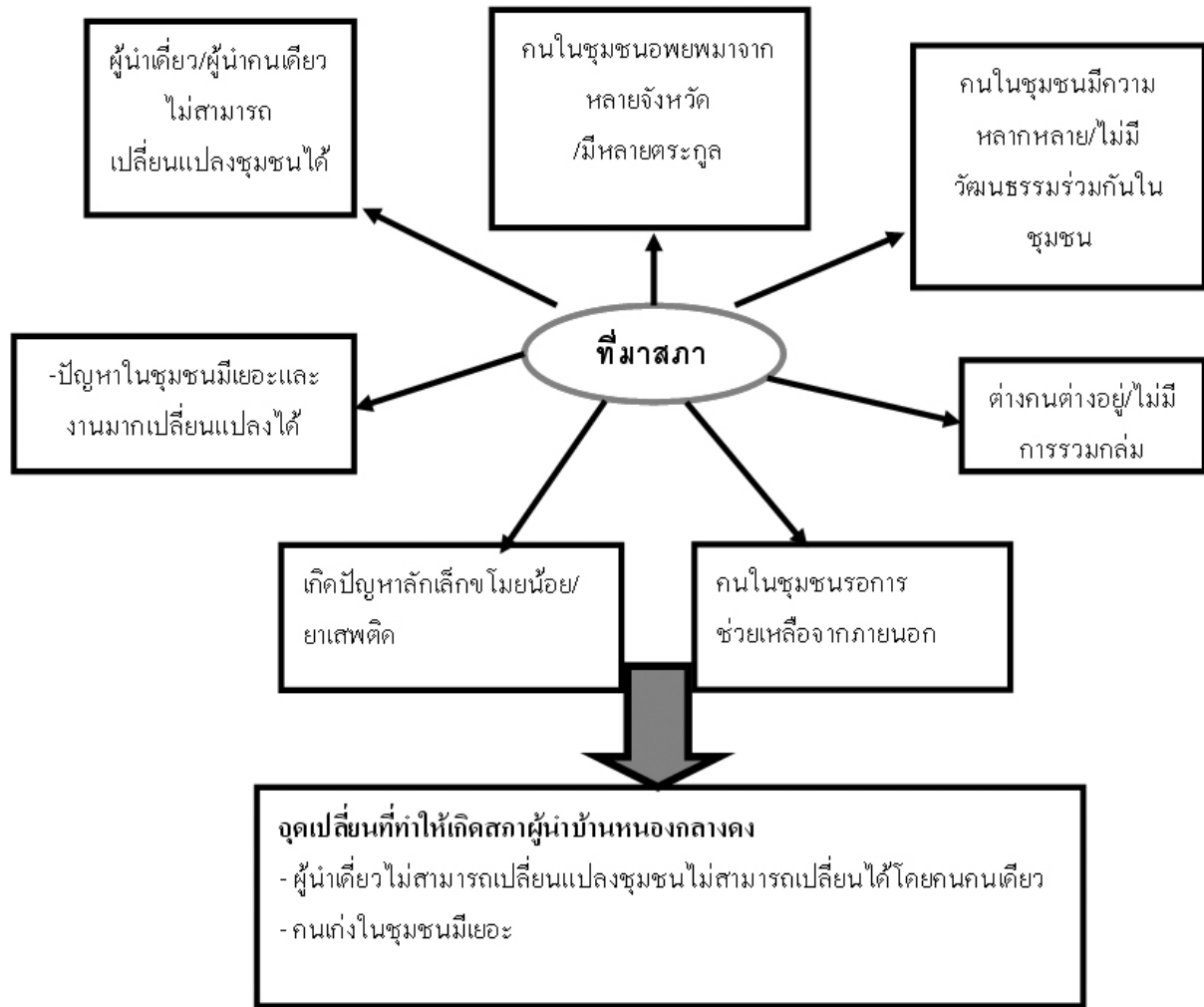
ทั้งที่มาจากผู้ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือหรือยอมรับ มาจากครู, แม่บ้าน, พระ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.), กลุ่มองค์กรต่างๆ และรวมทั้งกลุ่มเยาวชน โดยทีมแกนนำที่มาจากหลากหลายสาขาได้มีการเรียกชื่อต่อมาว่า “สภาผู้นำ” มีการประชุมและการระดมสมองจัดทำแบบสอบถามที่เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ภายในชุมชน ไม่ว่าจะปัญหาความยากจน หนี้สิน การประกอบอาชีพ ยาเสพติด เป็นต้น

ประมาณปลายปี 2543 การดำเนินการจัดทำแบบสอบถามของสภาผู้นำหนองกลางดง โดยการระดมความคิดของสภาผู้นำจำนวน 59 คน ที่มาจากกลุ่มสาขาอาชีพต่างๆ กลุ่มละ 4 คน มีการจัดทำแบบสอบถามออกมาได้ 28 ข้อที่ครอบคลุมทุกๆ เรื่องในชุมชน เช่น ด้านเศรษฐกิจ หนี้สิน สังคม การเมือง รายได้-รายจ่าย ปัจจัยการผลิต ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ความต้องการพัฒนาชุมชน ฯลฯ การดำเนินการร่วมกันดังกล่าวได้ทำให้เกิดข้อมูลชุมชนที่ถูกต้องและเป็นจริง ข้อมูลได้ถูกเปิดเผยให้เป็นที่รับรู้ในวงประชุม และได้ร่วมกันแก้ไขปัญหามาทางออกได้อย่างตรงจุด จึงเป็นผลให้แนวคิดเรื่องผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ถูกโยงเข้ากับเรื่องสภาผู้นำอย่างเต็มรูปแบบ

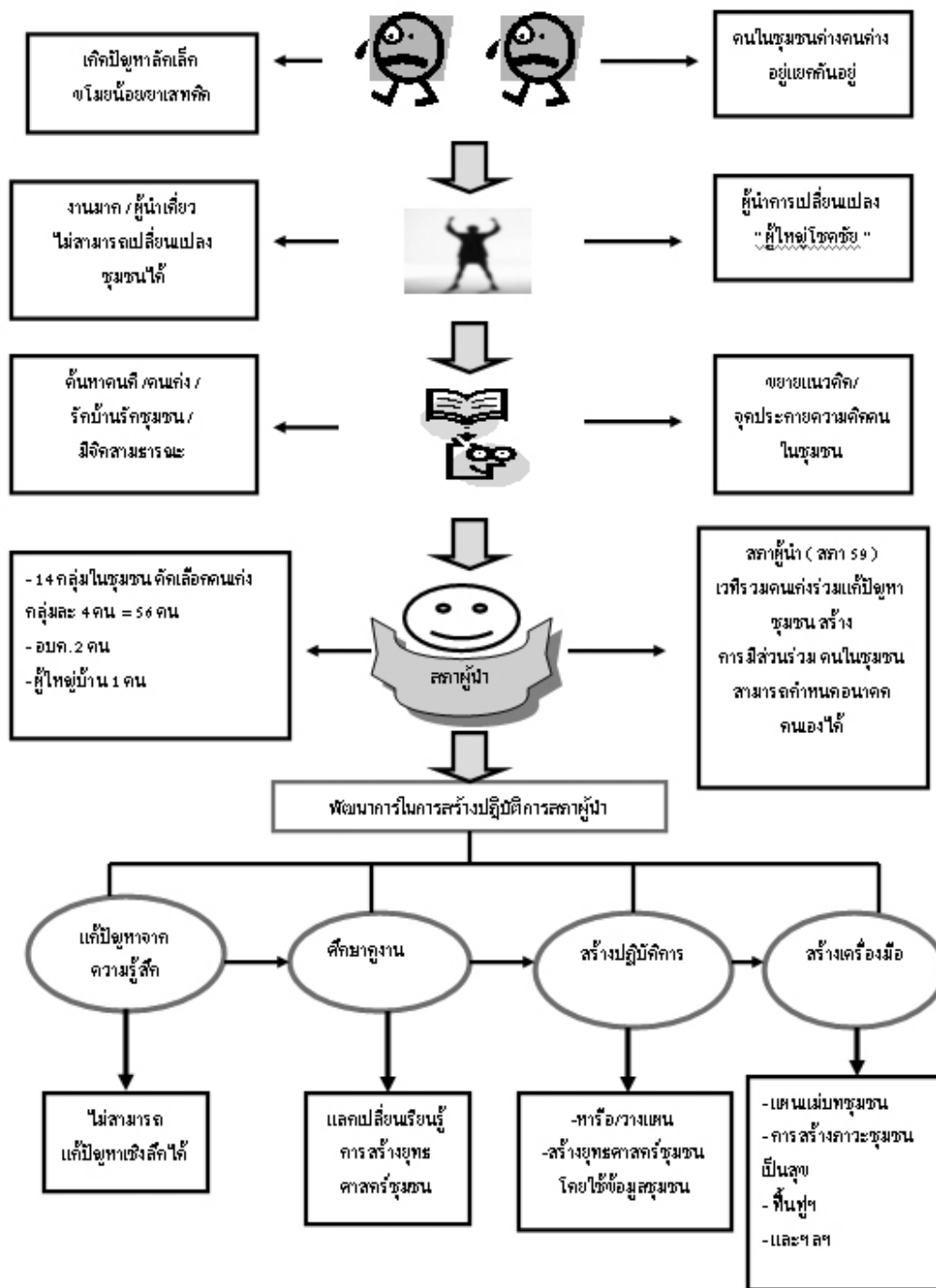
จากนั้นจึงได้ทำแผนลดหนี้ในชุมชน โดยการใช้ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจจึงเกิดขึ้นในปี 2544 ประมาณ 13,855,000 บาท และสามารถลดหนี้ได้จำนวนถึง 9,500,000 บาทในปี 2548 และได้ขยายแนวคิดการทำแผนแม่บทชุมชนไปสู่หมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลศิลาลอย โดยการนำแนวคิดสภาผู้นำไปขยายในทุกหมู่บ้านในปี 2545 – 2548 ควบคู่ไปกับการจัดทำแผนแม่บทชุมชนระดับหมู่บ้าน และระดับตำบลร่วมกัน ในการดำเนินการสภาผู้นำระดับตำบลที่มาจาก 9 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 5 คน เช่น มาจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน, มาจากผู้ใหญ่บ้านโดยตำแหน่งหมู่บ้านละ 1 คน และจากตัวแทนแกนนำหมู่บ้านละ 2 คน รวมมีสมาชิกสภาผู้นำตำบลศิลาลอยจำนวน 45 คน โดยมีทีมที่ปรึกษาจากภาคีภาครัฐ เช่น ปลัดอำเภอ พัฒนาการ พัฒนาการ เกษตร และการศึกษานอกโรงเรียน และมีทีมประสานงาน 3 คน คือ ผู้ใหญ่โชคชัย ลี้มประดิษฐ์ ผู้ใหญ่บุญยืน วิเศษสมบัติ และนายพลสิทธิ์ แยมเจริญกิจซึ่งเหตุผลของการนำแกนนำมาจากหลากหลายสาขาเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะช่วยลดความขัดแย้งภายในชุมชนได้และสามารถมองปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้อย่างรอบด้านมากขึ้น ดังแผนภูมิ

จากการทำงานในรูปแบบสภาองค์กรชุมชนของคนตำบลศิลาลอย ปัจจุบันสามารถขยายผลเชื่อมโยงไปสู่เรื่องอื่นๆ ที่เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น การฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นเพื่อสร้างสังคมเข้มแข็ง ที่รูปธรรมสะท้อนออกมาในเรื่องด้านการส่งเสริมในด้านอาชีพ โดยเฉพาะการทำวิสาหกิจชุมชนให้กับคนในชุมชนจนเป็นที่ยอมรับของตลาดทั่วไป และได้รับผลิตภัณฑ์ 4 ดาว การเชื่อมโยงสู่การดูแลทรัพยากรธรรมชาติ จนเกิดศูนย์เรียนรู้เกษตรธรรมชาติ การเชื่อมโยงสู่ประเด็นวัฒนธรรมชุมชน เช่น โครงการสอนธรรมะแก่เด็ก เยาวชน โครงการกลองยาวประยุกต์ โดยชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น

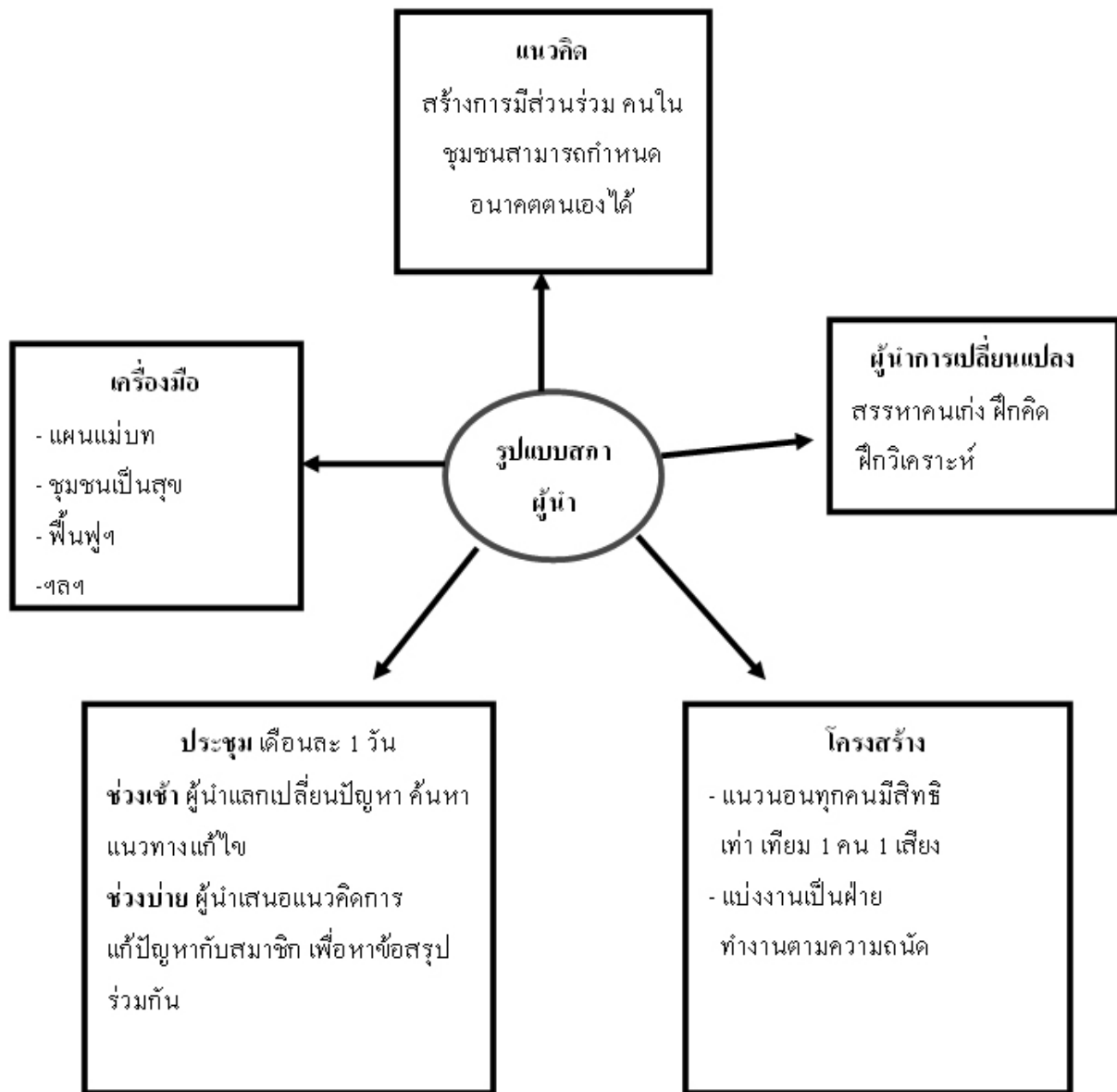
แผนภูมิ : ที่มาสภาผู้นำชุมชน (สภา 59) การสร้างประชาธิปไตยจากราก



แผนภูมิ : กระบวนการสร้างประชาธิปไตยโดยฐานราก



แผนภูมิ : รูปแบบสภาผู้นำชุมชนโครงสร้างประชาธิปไตยโดยฐานราก



นอกจากนั้น สภาองค์กรชุมชน ยังเชื่อมโยงไปสู่การจัดทำกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลลาลอย เพื่อจัดสวัสดิการให้กับคนในชุมชนบนฐานคิดที่ว่า “เป็นการสร้างชุมชนท้องถิ่นหรือสังคมแห่งความหวังใจ เอื้ออาทร และร่วมทุกข์ ร่วมสุขร่วมกัน ไม่ทอดทิ้งกัน” โดยการรวมเงินจากกองทุนต่างๆ เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอาชีพ กองทุน อสม.กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจ งบ อบต. และงบ ศตจ.ปชช.มารวมเป็นกองทุนกลางสำหรับการจัดสวัสดิการให้คนในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตให้แก่คนในชุมชนใน 2 รูปแบบ คือ สวัสดิการรายบุคคล และสวัสดิการรายครอบครัว ในกรณีการเสียชีวิตของสมาชิก ส่วนการจัดสวัสดิการ รายบุคคลใช้วิธีการสมทบวันละ 1 บาท และจะได้รับสวัสดิการ ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกรายบุคคลประมาณ 100 คนและรายครอบครัวประมาณ 600 ครอบครัว และได้มีข้อตกลงร่วมกัน ในเรื่องของการเป็นสมาชิก เช่น สมาชิก รายบุคคลต้องเป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลลาลอย มีหลักฐานรับรอง มีทะเบียนบ้าน มีชื่ออยู่ในตำบลลาลอยและได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองและกรรมการ ไม่จำกัดอายุ ไม่เป็นผู้ป่วยใกล้ตาย หรือรู้ล่วงหน้าว่าจะตาย ไม่เป็นคนทุพพลภาพอยู่เดิม เป็นต้น ซึ่งคนที่เป้นสมาชิกมีสิทธิเสนอความเห็น หรือสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนได้ สมาชิก 1 คน ต่อ 1 เสียง ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

จากการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็ง และการสร้างประชาธิปไตยฐานรากโดยภาคประชาชนของตำบลลาลอยที่ผ่านมา สามารถกล่าวได้ว่า ชุมชนได้รับประสบการณ์ที่มองเห็นผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในหลายประการ ดังนี้

- 1) เกิดความเข้าใจ ความร่วมมือร่วมใจ ความเห็นอกเห็นใจระหว่างคนในชุมชน
- 2) เกิดศูนย์ประสานงานขององค์กรชุมชนที่มีภาคีหลายฝ่ายมาสนับสนุน
- 3) เกิดแนวความคิดการพัฒนาจากการรับประชาธิปไตยฐานรากโดยภาคประชาชน ที่ภาคประชาชนจะไม่ใช่เครื่องมือของใคร ภาคประชาชนจะต้องพัฒนาตามความต้องการของภาคประชาชนเอง

4) เกิดแนวความคิดการเลือกตั้งนายกอบต.ที่มีจิตสาธารณะ นายก อบต.ที่ไม่ใช่ ผู้รับเหมา เกิดการเชื่อมโยงการทำงานกับ อบต.,นายก อบต.ที่ยอมรับฟัง เปิดใจให้สภาผู้นำประชาชน

5) เกิดการประชุมที่ใช้วิธีการเปิดใจ ช่วยเหลือกัน ช่วยเพื่อนคิด ซึ่งทำให้การทำงานพัฒนาชุมชนเป็นไปได้ด้วยดี

6) เกิดคนทำงานที่หลากหลายมาเป็นสภาผู้นำ ช่วยลดความขัดแย้งภายในชุมชนได้

7) เกิดการทำงานในรูปแบบโครงสร้างหน้าที่ในรูปแบบประชาธิปไตยโดยฐานราก ซึ่งไม่ใช่การทำงานแบบโครงสร้างอำนาจ เป็นการละลายอำนาจสู่ความร่วมมือแบบแนวราบ ไม่มีการทำคำสั่งแบบแต่งตั้ง เช่น มีประธาน มีกรรมการ

8) การเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์จังหวัด มีการเชื่อมโยงการทำงานกับ ศตจ.ปชช.เป็นลักษณะการขยายความคิดของสภาผู้นำ ซึ่งจะเป้นจุดเปลี่ยนการพัฒนาประชาธิปไตยฐานรากโดยภาคประชาชน และเกิดการขยายผลชุมชนนาร่องที่ใช้รูปแบบสภาผู้นำ ใน 16 ตำบลในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เช่น ตำบลบางสะพานน้อย สะพานใหญ่ แสงอรุณ เป็นต้น



ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนเครือข่ายเขาพญาเดินธง ตำบลพัฒนานานิคม อำเภอพัฒนานานิคม จังหวัดลพบุรี

การพัฒนาช่วงที่ผ่านมาที่เน้นรูปแบบการพัฒนาจากบนลงล่าง (Top Down) ที่ดำเนินการโดยบุคคล และหน่วยงานภายนอก ส่งผลให้ชุมชนสูญเสียบทบาทในการจัดการตนเอง ทุนทางทรัพยากรถูกทำลาย ทุนชุมชนวัฒนธรรมถูกลดคุณค่า ความสำคัญลง วิถีคิด ตลอดจนวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่เป็นไปตามกระแสทุนนิยม ในขณะที่เครือข่ายองค์กรชุมชนต่างๆ ได้มีความพยายามที่จะพัฒนาจากฐานรากของชุมชนเอง โดยใช้ประเด็นที่เป็นปัญหาร่วม ความต้องการร่วม ซึ่งมีอยู่อย่างหลากหลายเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาโดยชุมชน โดยเฉพาะแนวคิดในเรื่องการจัดการทุนชุมชนด้วยตนเองของศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนเครือข่ายเขาพญาเดินธง ตำบลพัฒนานานิคม อำเภอพัฒนานานิคม จังหวัดลพบุรี

จากการเล็งเห็นความสำคัญในเรื่อง “การจัดการทุนชุมชนด้วยตนเอง” โดยเฉพาะในเรื่องการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชน ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวตำบลพัฒนานานิคม จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อดูแลเป็นผู้เชื่อมประสาน และเป็นแกนนำทางความคิดให้กับคนในชุมชน ซึ่งคณะกรรมการ แบ่งเป็น 3 ชุด ได้แก่ 1) คณะกรรมการฟื้นฟูมรดกอนุรักษ์เขาพญาเดินธง 2) คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีบ้านโคกหม้อ และ 3) คณะกรรมการชมรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์อำเภอพัฒนานานิคม โดยการบูรณาการคนจากที่ต่างๆ

“
อบต. ไม่สามารถทำงานเพียง
ลำพังได้ และชุมชนก็
ไม่สามารถพัฒนาตนเอง
เพียงลำพังได้ การพัฒนา
ชุมชนจะประสบความสำเร็จ
ได้ จึงต้องใช้การมีส่วนร่วม
ของชุมชน ที่สำคัญคือ
ความรู้สึกร่วมกัน
ในทุนชุมชนที่ตนเองมีอยู่
”

”



เข้ามาร่วมทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ของผู้คนมีจิตสำนึกรักษาท้องถิ่นของตนเอง

จากคณะกรรมการทั้ง 3 ชุด จึงได้รวมตัวกันเป็นคณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนเครือข่ายเขาพัฒนาเดินธง ซึ่งแต่ละคนล้วนแล้วแต่มีศักยภาพที่แตกต่างกันมาช่วยกันขับเคลื่อนการทำงานเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น โดยจุดเด่นของคณะกรรมการทั้ง 3 ชุด ที่น่าสนใจ คือ การมีองค์ประกอบที่หลากหลาย ทั้งด้านตัวบุคคล และหน่วยงาน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เช่น นายอำเภอ, นายก อบต., สถาบันการศึกษาต่างๆ เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษา, มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา, ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธร, หัวหน้าหมวดการทาง, ผู้จัดการชกส., เจ้าอาวาสวัด ตลอดจน สว. สส. สจ. ในท้องที่ เป็นต้น ซึ่งทั้ง 3 ชุดจะมีแกนนำ หรือตัวแทนชาวบ้านเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการด้วยทุกชุดซึ่งบทบาทที่สำคัญของคณะกรรมการฯ คือ

1) วางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและเกษตร ตลอดจนทรัพยากรด้านวัฒนธรรมเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) สำรวจ และจัดเก็บข้อมูลทางวิชาการเพื่อสนับสนุนกระบวนการทำงานในทุกมิติ

3) สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

โดยบทบาทดังกล่าว เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ประสงค์ในการทำงานร่วมกัน 5 ประการ ดังนี้

เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรทำปุ๋ยชีวภาพ ปลุกพืชหมუნเวียนปลอดสารพิษ จากการมองเห็นว่าชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรของตำบลส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมีที่ทำลายทั้งสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม จึงอยากตอบแทนตอบแทนธรรมชาติด้วยการคืนทุนธรรมชาตินี้ให้แก่แผ่นดิน

ประการที่สอง เพื่อให้เกษตรกรมีจิตสำนึกในการประหยัดและออม และมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียน เนื่องจากการทำนาด้วยปุ๋ยเคมี จึงทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้สินกันมาก ขายผลผลิตมากเท่าไรก็ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ จึงได้คิดที่จะทำธนาคารหมู่บ้านขึ้น เพื่อดูแลกันเอง ทั้งนี้แล้วงบประมาณที่จะนำมาเป็นกองทุนนั้นก็ต้องมาจากความรู้จักถอดออมของชาวบ้านในตำบลเอง

ประการที่สาม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบท่องเที่ยวทางการเกษตร และวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากตำบลพัฒนานิคมเอง มีทุนทางทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนคือ แหล่งโบราณคดีบ้านโคกหม้ออายุ 2,000-1,500 ปี ที่ถือเป็นสถานที่ประวัติศาสตร์เก่าแก่ที่จะให้ความรู้ด้านการก่อเกิดของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี

ประการที่สี่ เพื่อให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน เครือข่ายเขาพัฒนาเดินธง พัฒนาท้องถิ่น

ตามโครงการทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งหัวใจสำคัญอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ยังจะนำไปสู่การสร้างพลังอำนาจ การต่อรอง การจัดความสัมพันธ์ใหม่กับหน่วยงานราชการในท้องถิ่นอีกด้วย

ในการทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น คณะกรรมการฯ ยังได้เชื่อมความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างชุมชนกับ อปท. จากหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาจัดรูปแบบการพัฒนาให้มาเป็นเพื่อร่วมกระบวนการพัฒนา โดยใช้ความเป็นพี่เป็นน้องช่วยเหลือเอื้อการทำงานต่อกันอยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ การให้คนในชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนา ทั้งด้านกระบวนการคิด กระบวน



ประการที่ห้า เพื่อระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาช่วยพัฒนาชุมชนในตำบล ซึ่งวัตถุประสงค์ข้อนี้สำคัญมากในยุคสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจำเป็นอย่างยิ่งที่ชุมชนต้องพึ่งตนเองให้ได้ โดยไม่หวังพึ่งพาทายจากภายนอก หรือส่วนกลาง ประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่ที่ไม่มีงบประมาณหรือไม่มีทรัพยากร แต่อยู่ที่ไม่รู้จักการนำทรัพยากร หรือประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมทำงานกับชาวบ้านได้ ซึ่งต้องเน้นการมีส่วนร่วม ความโปร่งใสในการทำงาน มีการติดตามตรวจสอบ และที่สำคัญ คือในการขับเคลื่อนโครงการต้องก่อให้เกิดความรู้ เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างการทำงานของคนทำงานได้ด้วย

กิจกรรมที่คณะกรรมการฯ ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น คือ การส่งเสริมอาชีพเกษตรกร ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (เกษตรอินทรีย์-ชีวภาพ) เนื่องจากพื้นฐานอาชีพของชาวพัฒนานิคมส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร หนาแน่นหมู่บ้าน ที่เชื่อมโยงมาจากกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร ซึ่งเกิดมาจากปัญหาที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนภายนอกได้ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เพื่อให้ชาวพัฒนานิคมรวมกลุ่มกันฟื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมชุมชน

การทำ การตรวจสอบ ติดตามผลด้วยความเปิดเผยโปร่งใส โดยมีหน่วยงานจาก อปท.และหน่วยงานอื่นๆ เป็นผู้ให้การสนับสนุนในด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากรอื่นๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลพัฒนานิคม ได้มีวิธีการทำงานร่วมกับชุมชนด้วยรอยยิ้ม และเป็นมิตรกับชาวบ้าน ภายใต้ฐานความคิดที่ว่า “อปท. ไม่สามารถทำงานเพียงลำพังได้ และชุมชนก็ไม่สามารถพัฒนาตนเองเพียงลำพังได้ การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ จึงต้องใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน ที่สำคัญคือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในทุนชุมชนที่ตนเองมีอยู่ การที่ชุมชนมีใจที่จะลุกขึ้นมาจัดการทุนชุมชนด้วยตนเอง จึงถือเป็นมิติใหม่ของการพัฒนา ที่ชุมชนสามารถสร้างความสัมพันธ์ใหม่กับหน่วยงาน หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้หันหน้ามาจับมือร่วมกันกับชุมชน โดยจุดมุ่งประการเดียวกันคือทำงานพัฒนาชุมชนของตนเอง ให้เจริญก้าวหน้า รู้ และเท่าทันสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของโลกภายนอก เนื่องจากชุมชน และ อปท. เองไม่สามารถปฏิเสธกระแสการพัฒนาจากภายนอกได้แต่จะอย่างไรที่จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นไม่ตกเป็นเหยื่อของกระแสพัฒนานั้น ”



ควนรู : กระบวนการจัดการความขัดแย้งอย่างสมานฉันท์ ด้วยเครือข่ายองค์กรชุมชน

รูปแบบของสภาองค์กรชุมชน

เลือกตั้งในอดีต และผลกระทบต่อชุมชน

ในตำบลควนรู อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา อดีตการเลือกตั้งที่ตำบลควนรูทำให้เกิดความขัดแย้งไม่ต่างจากชุมชนอื่น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างเด่นชัดคือในช่วงเวลาปี 2531 เป็นต้นมาซึ่งเป็นช่วงของการช่วงชิงตำแหน่งกำนันตำบลควนรู ซึ่งผู้สมัครทั้ง 2 ฝ่ายต่างไม่ยอมที่เป็นผู้แพ้ แม้ว่าทั้งสองฝ่ายจะเป็นญาติกันก็ตาม ความบาดหมางจึงเริ่มเกิดขึ้น แม้ว่าจะยังไม่รุนแรงถึงขั้นเอาชีวิตกัน แต่ก็ทิ้งร่องรอยความแตกร้าง ซึ่งขยายวงออกไปเรื่อยๆ และส่งผลให้หลายคนรู้สึกเบื่อหน่าย และต่างคนต่างอยู่มากขึ้น ไม่มีการหันหน้ามาพูดคุยเพื่อระดมความคิดความร่วมมือกันเหมือนในอดีต

จนกระทั่งการเลือกตั้งครั้งที่ 4 ในปีพ.ศ.2544 จึงมีผู้คิดว่าหากปล่อยให้เกิดการแข่งขันกันเหมือนก่อนก็จะยิ่งเกิดความเสียหาย กำนันปทุมพร จันทขวัณ จึงปรึกษาคณะใกล้เคียงกลุ่มเล็กๆว่าจะไม่ให้เกิดการแข่งขันเหมือน 2 ครั้งก่อน ทุกคนเห็นด้วย กำนันปทุมพรจึงประสานผู้ลงสมัครแข่งขันทุกคนให้เข้ามารับรู้และ แลกเปลี่ยนพูดคุยกัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนได้สะท้อนข้อดี ข้อด้อย

ของผู้สมัคร ด้วยกระบวนการคัดสรรดังกล่าว ทำให้ผู้สมัครบางท่านถอนตัวออกจากการแข่งขัน และชุมชนมีโอกาเลือกเป็นผู้สมัครที่มีความเหมาะสมได้

ทุนเดิมที่เป็นพลังไปสู่ความเปลี่ยนแปลง

หลังจากการเปลี่ยนแปลง ชุมชนจึงพบว่าในชุมชนมีผู้นำตามธรรมชาติที่มีบทบาทสำคัญหลายท่าน ทั้งพระสงฆ์และครูบาอาจารย์ เช่น ท่านหลวงพ่อสีแก้ว วัดไทรใหญ่, ท่านหลวงพ่อชื่น วัดควนหวาด, ท่านหลวงพ่อแก้ว วัดจิ่งโหลน, ท่านหลวงพ่อสมจิตร สำนักสงฆ์เกาะบก และคุณ



ครูเลื่อน สุวรรณรัตน์ ครูใหญ่โรงเรียนชุมชนโคกค่ายซึ่งทุกท่านล้วนแต่ปลูกฝังให้เกิดสำนึกรักถิ่นด้วยกันทั้งสิ้น และกลายเป็นทุนสำคัญในการสร้างความสมานฉันท์ร่วมกันในชุมชน

กระบวนการเรียนรู้

ชุมชนได้เริ่มทำงานกับกองทุนเพื่อสังคม (SIF) ใช้แผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือในการทำงานเกิดกิจกรรมการประชุม จากกระบวนการแผนชุมชน ทำให้ผู้นำเกิดความตื่นตัว ใช้แผนแม่บทเป็นเครื่องมือในการทำงานกับชุมชน มีการกำหนดขั้นตอนการทำงาน ดังนี้

- 1) ศึกษาดูงาน “เราไม่ได้ไปดูกิจกรรม แต่เราจะดูวิถีคิด วิถีจัดการ” เามาปรับใช้ในการดำเนินการทำแผนแม่บทหรือกิจกรรมอื่นๆ
- 2) การเก็บข้อมูลครัวเรือน ทำให้คนควรมีส่วนร่วมทุกบ้าน
- 3) ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล แคนนำไปฝึกทำแบบฝึกหัดในการวิเคราะห์ตนเอง วิเคราะห์ความเป็นควนรู
- 4) ช่วยกันกำหนดแผน นำแผนไปสู่เวทีประชาพิจารณ์
- 5) การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยแผนที่ระดับชุมชนทำเอง ได้แก่กิจกรรมกลุ่มอาชีพต่างๆ แผนที่เป็นการร่วมมือระดับเครือข่าย ได้แก่ ปั่นน้ำมัน โรงผลิตน้ำแข็ง และน้ำดื่มชุมชน รถไถนาชุมชน การจัดอุปกรณ์จัดงานให้เขา เครือข่ายสวัสดิการชุมชน ซึ่งมีทั้งกิจกรรมจัดสรรที่ดินสำหรับสมาชิก

ในตำบลควนรูมีกลุ่มกิจกรรมต่างๆอย่างหลากหลาย ซึ่งเป็นกลุ่มระดับหมู่บ้านและกลุ่มระดับตำบล หรือเป็นกลุ่มระดับหมู่บ้านแล้วเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายตำบล อย่างเช่น บูรณาการกองทุนต่างๆที่มีอยู่ในตำบล มีเงินทุนรวมกันกว่า 60 ล้านบาท ได้อาศัยสภาผู้นำหรือสภาองค์กรชุมชนมาร่วมกันคิด และนำกลับไปพัฒนากลุ่มของตนเอง และมีการกู้ยืมเงินหนุนสภาพคล่องระหว่างกลุ่มในตำบล เครือข่ายกลุ่มอาชีพและวิสาหกิจชุมชน ถือเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งมาก สามารถผลิตทดแทนการซื้อภายนอก รวมกันซื้อ เพื่อลดรายจ่ายสมาชิก

นอกจากนั้นยังมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน (ศอชต.) โดยกรมการพัฒนาชุมชน ทำให้เกิดการเชื่อมโยงกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ศอชต.ได้กำหนดการประชุมร่วมกันทุกวันที่ 20 ของเดือน โดย หยิบยกปัญหาทุกเรื่องมาหารือร่วมกัน ร่วมกันคิด แล้วกระจายกันทำโดยฐานกลุ่มกิจกรรมต่างที่มีอยู่ รวมทั้งการมีวิถุชุมชนได้มีส่วนสำคัญในการกระจายข้อมูลข่าวสาร สร้างความเข้าใจ ทำให้คนในพื้นที่ได้รับรู้เรื่องราวต่างๆ ต่อเนื่อง

การทำงานของทีม อบต.ควนรูได้พัฒนาตัวเองขึ้นมา มากและต่อเนื่อง จนได้รับรางวัล อบต.ดีเด่น จังหวัดสงขลา ในปี 2546



ชุมชนมุสลิมเข้มแข็งที่บ้านหัวควน

ตำบลท่าเรือ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี บ้านหัวควนเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กที่สมาชิกทุกคนรู้จักกันหมด เป็นหมู่บ้านมุสลิมที่อาศัยอยู่ร่วมกันมากกว่าร้อยปี มีอิหม่ามเป็นผู้นำทางศาสนาที่ได้รับการยอมรับจากทุกคน มีโรงเรียนสอนศาสนาสำหรับเยาวชน และมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางการพบปะพูดคุยและใกล้ชิด ความขัดแย้ง

รูปแบบของสภาก่อการชุมชน

ความคิดต่อการเลือกตั้งที่ผ่านมา

การเลือกตั้งทำให้เกิดความขัดแย้ง มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก จะทำอะไรก็ไม่ได้ได้รับความร่วมมือเพราะต่างคนต่างดูก่อนว่างานนั้นๆ เป็นของพวกพ้องตนเองหรือไม่ มีการทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างหมู่บ้าน จนบางครั้งตกลงกันไม่ได้ ต้องให้โต๊ะอิหม่าม หรือ บาบอ เป็นผู้ไกลเกลี่ย แต่ก็ยังคงบาดหมางกันเรื่อยมา กระบวนการของคนและกลุ่มในชุมชน

ในการเลือกผู้ใหญ่บ้าน เริ่มแรกบรรดาแกนนำและผู้นำศาสนาพูดคุยกันเพื่อเลือกว่าใครเหมาะสมมากที่สุด เมื่อได้ผู้ที่คิดว่าเหมาะสมแล้วบรรดาแกนนำก็จะกระจายข่าวต่อๆ กันไป ผู้นำศาสนาก็จะกระจายข่าวในช่วงที่ชาวบ้านมาละหมาดที่มัสยิด รวมถึงสอบถามความคิดเห็นด้วย เมื่อไม่มีใครคัดค้าน จึงมีการเรียกประชุมทั้งหมู่บ้านเพื่อแจ้งให้ทราบโดยพร้อมเพรียงกัน ดังเช่นที่ชาวบ้านทุกคนเห็นชอบและได้ยกตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 บ้านหัวควนให้ นายเปะอิง ดือระ จนกระทั่งถึงปัจจุบันเป็นเวลา 17 ปีแล้ว (ตั้งแต่ปี 2532) และได้รับการยอมรับและเชื่อถือเป็นอย่างดี



๑๑ การเลือกตั้งทำให้เกิดความขัดแย้ง มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก จะทำอะไรก็ไม่ได้ รับความร่วมมือเพราะต่างคนต่างดูก่อนว่างานนั้นๆ เป็นของพวกพ้องตนเองหรือไม่มีการทะเลาะเบาะ-แวงกันระหว่างหมู่บ้าน จนบางครั้งตกลงกันไม่ได้ ต้องให้โต๊ะอิหม่าม หรือ บาบอ เป็นผู้ไกลเกลี่ย

ต่อมาเมื่อมีการเลือกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) ที่แรกก็ใช้วิธีเดิม แต่มีผู้คัดค้านจึงต้องใช้การเลือกตั้งแบบใหม่ แต่การทำงานของ อบต.ชุดนั้นก็ไม่มีวี่แวงที่ควรเพราะไม่ได้รับความสนับสนุนจากชุมชน จึงเกิดความขัดแย้งและแตกแยกขึ้นอีกจึงต้องกลับไปให้จัดการคัดสรรโดยชุมชนเช่นเดิม เมื่อชุมชนคัดสรรคนที่ต้องการได้แล้วจึงให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง และให้ชาวบ้านออกไปใช้เสียงตามปกติ

ผลที่เกิดขึ้นทางการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ

หลังจากวันนั้นมาทุกอย่างก็ดีขึ้น ชาวบ้านไม่มีการทะเลาะเบาะแวงกันอีกและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี ที่สำคัญ ได้มีการจัด “กวนซูรอ” ขึ้นอีกครั้งในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นประเพณีที่ทำให้สืบทอดกันมานาน หลังจากที่ห่างหายไปหลายปี มีการรวมกลุ่มอาชีพตัดเย็บผ้าคลุมผสมสตรี และทำที่เช็ดเท้าด้วยเศษผ้า ทำให้มีรายได้เสริม เมื่อมีโครงการต่างๆ จากภาครัฐเข้ามาก็ไม่มีการแก่งแย่งกัน เช่น โครงการ SME ที่ลงมาในหมู่บ้าน บรรดาแกนนำก็จะตั้งวงคุยกันว่า เงินที่ได้มาจะเอาไปทำอะไร แล้วให้ที่ประชุมเสนอ จากนั้นจึงเลือกที่คิดว่าสำคัญที่สุดมา 1 กิจกรรม โดยสรุปว่าจะซื้อรถไถนาซึ่งชาวบ้านทุกคนก็เห็นด้วย

๑๑ การต่อ ยอดโครงการเดิมที่มีอยู่ก็ประสบผลดีขึ้น เช่น กองทุนหมู่บ้าน ชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือส่งเงินเข้ากองทุนมากขึ้น จนปัจจุบันมีกองทุนสะสมเป็นเงินแสนกว่าบาทแล้ว



จากแผนชุมชนสู่การจัดการทุนในชุมชน ต.ลำสินธุ์ จ.พัทลุง

ตำบลลำสินธุ์ ได้เริ่มจัดทำแผนชุมชนจากการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) เมื่อจัดทำแผนชุมชนทำให้ชุมชน ได้เห็นข้อมูลศักยภาพทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตำบลทั้งในส่วนของทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่ม/องค์กร กองทุนต่าง ๆ เครือข่ายสินธุ์แพรทองซึ่งเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนในตำบลได้เป็นแกนในการเชื่อมประสานงานพัฒนาของกลุ่มต่าง ๆ ได้มีการปรับแผนการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ จากเดิมที่มีการฝาก กับปล่อยกู้ มาเป็นการบริหารการเงินหลายรูปแบบขึ้น เช่น การกู้ไปลงทุนประกอบอาชีพ ที่มีแผนงานโครงการชัดเจน มีการลดดอกเบี้ยหรือไม่คิดดอกเบี้ย ใช้เงินที่เหลือจากการปล่อยกู้ไปลงทุนใน กิจกรรมวิสาหกิจชุมชน ช่วยหาช่องทางการตลาดให้สมาชิก ได้จัดให้มีการบูรณาการกองทุนในตำบล นำกำไรแต่ละกองทุนมาเป็นกองทุนผู้ด้อยโอกาส จัดสวัสดิการชุมชน ภายใต้วามเชื่อว่า กลุ่มออมทรัพย์จะเข้มแข็งได้จะต้องมีสวัสดิการสวัสดิการเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

สิ่งที่ตำบลลำสินธุ์ ได้ให้ความสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือการทำโรงเรียนผู้นำ ทำให้คนในชุมชนเกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิด สามารถวิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ ที่จะมากระทบตนเอง และชุมชนได้รู้ว่าชุมชนท้องถิ่นต้องต่อสู้กับกระแสทุน ผู้นำจะสามารถช่วยขยายความคิดไปสู่คนอื่น ๆ ได้ การที่ตำบลลำสินธุ์เป็นพื้นที่ที่ประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งทางความคิด ทางการเมืองจนทำให้เกิดการทำร้ายฆ่ากันในยุคถังแดง ทำให้แกนนำในปัจจุบันได้ตระหนักในเรื่องนี้เป็น



อย่างมาก นอกจากได้มีการสร้างอนุสรณ์สถานเรื่องนี้ในพื้นที่และมีการจัดงานรำลึกเป็นประจำทุกปีแล้ว แกนนำและชาวบ้านได้นำเรื่องในอดีตมาเป็นบทเรียนที่จะหาวิธีไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน มีเวทีการปรึกษาหารือร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เป็นการทำงานร่วมกันทั้งในส่วนของกลุ่มกิจกรรมต่างๆที่มีการเชื่อมโยงหนุนช่วยกัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอบต.ต่างก็เป็นคนทำงานที่มิตเดียวกัน นอกจากนี้ในตำบลลำสินธุ์แล้วการทำงานแบบเน้นการสร้างความร่วมมือและการปรึกษาหารือได้ขยายไปสู่ตำบลใกล้เคียง ซึ่งมีปัญหาร่วมกัน เช่น ปัญหาเรื่องน้ำซึ่งต้องจัดการร่วมกัน 3-4 ตำบล ก็ใช้กระบวนการปรึกษาหารือวางแผนหาแนวทางแก้ปัญหาาร่วมกัน

จากแผนชุมชนตำบลลำสินธุ์ทั้ง 5 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม การท่องเที่ยว สุขภาพอนามัย รวม 36 โครงการ ได้ดำเนินการโดยชุมชนทั้งหมด 5 โครงการ และดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สนับสนุน 14 โครงการ ดำเนินการโดยส่วนราชการ และผู้ว่าราชการจังหวัดสนับสนุน 6 โครงการ แผน 3 ปีของอบต.ส่วนใหญ่เป็นโครงการที่มาจากแผนชุมชนเกือบทั้งหมด

ปัจจัยความสำเร็จ ที่ทำให้ตำบลลำสินธุ์สามารถจัดการตนเองได้ด้วยดี เนื่องจากมีกลุ่ม/องค์กรที่มีการทำกิจกรรมการพัฒนาในด้านต่างๆอยู่แล้ว การใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นและเครือข่ายในการขับเคลื่อนงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้ธรรมชาติยังคงอุดม-สมบูรณ์ จากที่เคยเป็นพื้นที่ที่เคยมีความขัดแย้งทางอุดมการณ์การเมือง แกนนำที่เป็นทางการได้ทำงานร่วมกับแกนนำธรรมชาติ มีกระบวนการเชื่อมโยงประสานให้กลุ่มต่างๆ อบต. โรงเรียน วัด มาทำงานร่วมกัน และมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ในท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ โดยมีวิญญูชน

“ สิ่งที่ตำบลลำสินธุ์ ได้ให้ความสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือการทำโรงเรียนผู้นำ ทำให้คนในชุมชนเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีคิด สามารถวิเคราะห์เรื่องราวต่างๆ ที่จะมากระทบตนเอง และชุมชนได้รู้ว่าชุมชนท้องถิ่นต้องต่อสู้กับกระแสทุน ”



สภาองค์กรชุมชนตำบลไทยสามัคคี

1. ประวัติความเป็นมาของตำบลไทยสามัคคี

เมื่อก่อนผู้คนอาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เมื่อปีพ.ศ.2521 ทางรัฐบาลเห็นว่าชาวบ้านจะบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติมากเกินไป อาจจะทำให้ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายเพิ่มมากขึ้น กรมป่าไม้ได้เข้ามายกพื้นที่บริเวณแห่งนี้ให้กับสำนักงานปฏิรูปที่ดินให้เข้ามาจัดสรรที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยให้กับชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่มาจากภายในจังหวัดเดียวกันและต่างจังหวัดก็มี จากคำบอกเล่าส่วนใหญ่จะย้ายมาจาก อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ผู้นำจึงคิดจะตั้งชื่อว่า “ไทยสามัคคี” ขึ้นอยู่กับตำบลวังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา มีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน

2. การวิเคราะห์ทุนทางสังคม และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน

ประกอบด้วยกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่หลากหลาย คือ ออมทรัพย์ 11 หมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน 11 หมู่บ้าน กลุ่มอาชีพ 42 กลุ่ม กลุ่มด้านจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีผู้นำที่เป็นแกนหลักอยู่จำนวน 55 คน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มีแนวทางในการทำงาน คือ

- 1.) ใช้ทรัพยากรของตนเอง
- 2.) มีอาหารกินตลอดปี
- 3.) ทำอาชีพหลายอย่าง
- 4.) ประหยัด มีความยุติธรรม เอื้ออาทร
- 5.) สร้างจิตสำนึกความพอเพียง วิธีคิด/ทำ/สรุปบทเรียน
- 6.) ทำอะไรพอประมาณทำมากใช้น้อย
- 7.) ทำให้ครอบครัวอบอุ่น

- 8.) พอยู่ออกกิน
- 9.) มีความขยันขันแข็ง
- 10.) ขยัน,อดทน,อดออม
- 11.) ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ประวัติการจัดตั้ง สภาองค์กรชุมชน

สภาองค์กรไทยสามัคคี จัดตั้งเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2545 โดยการจัดเวทีประชาคมระดับตำบล (11 หมู่บ้าน ชี้แจง เผยแพร่แนวคิด หลักการ คัดเลือกกรรมการ สร้างความเข้าใจอย่างมีส่วนร่วมนำไปสู่การกำหนดรูปแบบ แนวทาง การดำเนินงานจัดตั้งกองทุน บูรณาการกองทุน พัฒนากลไก เชื่อมโยงเครือข่าย สู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและติดตาม ประเมินผล) โดยมีคณะกรรมการจากคณะกรรมการเครือข่าย กลุ่มองค์กรหมู่บ้านละ 2 คน ด้วยการจัดเวทีประชาคม คัดเลือกระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ปัจจุบันมีกรรมการ 9 คน เรียกว่า คณะกรรมการบริหารสภาองค์กรชุมชนตำบล ไทยสามัคคีและยังมีคณะกรรมการจากสัดส่วนหมู่บ้านอีกหมู่บ้านละ 2 คนโดยคณะกรรมการมีหน้าที่ดังนี้

- 1.) ประสานการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและจัดการพัฒนาชุมชน
- 2.) ร่วมดำเนินกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาตำบล

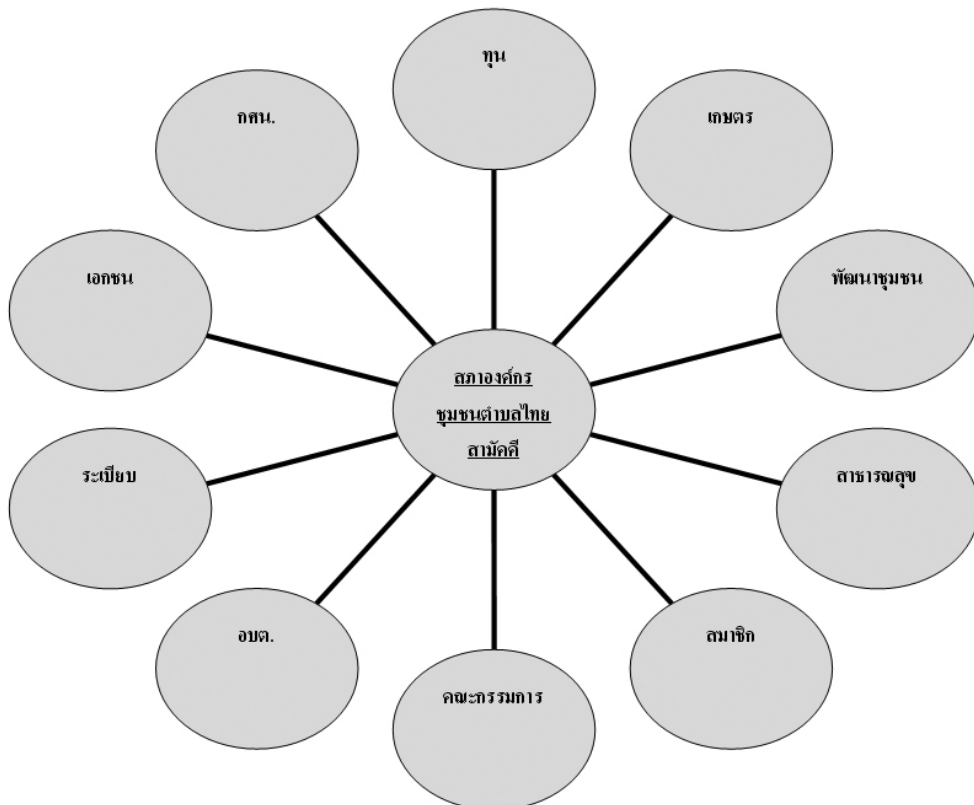
- 3.) ส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานให้ผู้แทนองค์กรและเครือข่ายเข้าไปมีส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจสังคม การเมืองต่างๆ
- 4.) สนับสนุนการจัดทำทะเบียนข้อมูลองค์กรชุมชน
- 5.) ร่วมติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกองค์กรชุมชน/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 6.) ร่วมสถาบันทางวิชาการศึกษาวิจัยการพัฒนา
- 7.) ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่การดำเนินงานศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน
- 8.) ส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

4. แผนปฏิบัติการของสภาองค์กรชุมชน แผนงานด้านการพัฒนาคน

ที่	แผน/โครงการ	ที่ตั้ง
1.	พัฒนาผู้นำ	หมู่บ้านละ 5 คน = 55 คน
2.	กรรมการบริหารกลุ่มต่างๆ	ทุกหมู่บ้าน
3.	ประชุมครัวเรือนยากจน	ทุกหมู่บ้าน

องค์ประกอบสภาองค์กรชุมชนตำบลไทยสามัคคี

- ตัวแทนกลุ่มองค์กรทั้งหมดในชุมชน
- ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- ตัวแทนหน่วยงานภาคี





สภาพการณ์ชุมชนตำบลเขาคอก จ.บุรีรัมย์ ข้อมูลทั่วไป

ตำบลเขาคอกตั้งอยู่ห่างจากอำเภอประโคนชัย 17 กิโลเมตร พื้นที่ทั้งหมด 58,812 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 30,000 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าทั้งสิ้น 6,100 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าชุมชน 3,500 ไร่

เป็นพื้นที่ราบสลับกับพื้นที่ดอน ในส่วนพื้นที่ดอนจะเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน และเป็นพื้นที่ป่าที่มีอยู่จำนวนหลายแปลงๆ ใหญ่บ้างเล็กบ้าง และมีชื่อเรียกตามลักษณะภูมิประเทศของแต่ละพื้นที่ เช่น ป่า ชุมชนป่าละหอกกระสัง ที่มีพื้นที่มากที่สุดและสมบูรณ์มากที่สุดในปัจจุบัน คือ 2,700 ไร่ รองลงมาก็เป็นป่าชุมชนเขาคอกที่มีลักษณะเป็นภูเขาที่มีพื้นที่ประมาณ 1,500 ไร่ ป่าชุมชนป่าโคกโหมงมีพื้นที่ 400 ไร่ ป่าชุมชนป่าโคกกรวดมีพื้นที่ 800 ไร่ ป่าชุมชนป่าโคกสวายพื้นที่ 900 ไร่ ป่าชุมชนป่าโคกสูงมีพื้นที่ 450 ไร่ ซึ่งพื้นที่ป่าเหล่านี้ล้อมรอบด้วยชุมชน ส่วนพื้นที่ราบจะเป็นพื้นที่ทำกิน (ที่นา)

จำนวนหมู่บ้าน 15 หมู่บ้าน จำนวนประชากรในเขต อบต. เต็มทั้ง 15 หมู่บ้าน ประชากรรวมทั้งสิ้น 9,780 คน จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 2,153 ครัวเรือน

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คืออาชีพเกษตรกร ทำนา ทำไร่มันสำปะหลัง ปลูกอ้อย ทำสวน อาชีพรองลงมาของประชากร คือรับจ้างทั่วไป, ทอผ้า,

จักสาน,เลี้ยงสัตว์ และ มีการอพยพแรงงานทั่วไปตามโรงงานอุตสาหกรรมในตัวเมืองใหญ่โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ

วิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีความหลากหลายตามกลุ่มชาติพันธุ์ ผสมผสานกันระหว่าง 3 เชื้อชาติอันได้แก่ กลุ่มไทยลาว กลุ่มไทยเขมร กลุ่มไทยกวย หรือกวย หรือส่วย อย่างไรก็ตามประชาชนชาวบ้านใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย กลมกลืนกันทางวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อและอยู่รวมกันอย่างพี่น้อง มีกลุ่มองค์กรที่หลากหลายทั้งด้านอาชีพและด้านสังคม ด้านการศึกษา มีโรงเรียนประถมศึกษา 8 แห่ง (ขยายโอกาส 3 แห่ง) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง สถาบันและองค์กรทางศาสนา วัด/สำนักสงฆ์ 16 แห่ง ด้านการสาธารณสุขมีสถานอนามัยประจำตำบล 2 แห่ง ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีที่ทำการตำรวจชุมชน 1 แห่ง

องค์กรชุมชน/เครือข่ายองค์กรชุมชน

- กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชุมชน 15 กลุ่ม
- กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 17 กลุ่ม
- กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน 15 กลุ่ม
- กลุ่มพัฒนาสตรี 15 กลุ่ม
- กลุ่มเยาวชน 15 กลุ่ม
- กลุ่มเกษตรผสมผสาน 7 กลุ่ม
- กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ 1 กลุ่ม
- กลุ่มทอผ้าไหม 13 กลุ่ม
- ไทยอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง 5 หมู่บ้าน
- ลูกเสือชาวบ้าน 2 รุ่น 150 คน
- อาสาพัฒนาป้องกันฝ่ายพลเรือน 4 รุ่น
- เครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 1 เครือข่าย
- เครือข่ายสวัสดิการชุมชน 1 เครือข่าย
- เครือข่ายเยาวชน 1 เครือข่าย

ข้อมูลศักยภาพองค์กรชุมชน

1. เครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลเขาคอก เริ่มมีการรวมกลุ่มกันอนุรักษ์ป่ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ที่ชุมชนละหอกกระสัง มีสมาชิกเริ่มก่อตั้งจำนวน 48 คน ต่อมาได้มีการขยายเครือข่ายในพื้นที่ตำบลเขาคอกจนครอบคลุมทุกชุมชนเมื่อตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 มีการร่วมกิจกรรมประชุมเครือข่ายเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการบริหารโครงการจาก 15 ชุมชน/วางแผนในการดำเนินงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว/มีการประชุมเพื่อกำหนดกติกาในการจัดการป่าชุมชนร่วมกันรายชื่อคณะกรรมการบริหารโครงการ

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลเขาคอก มีดังต่อไปนี้ ปัจจุบันได้รับการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เลขที่ 31-000004

2. เครือข่ายสวัสดิการชุมชนป่าชุมชนตำบลเขาคอก เริ่มดำเนินการครั้งแรกในลักษณะเครือข่ายฌาปนกิจสมาชิกกองทุนหมู่บ้านระดับตำบลในปี พ.ศ. 2546 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2548 ได้พัฒนายกระดับเป็นการจัดสวัสดิการชุมชน มีสมาชิกเข้าร่วมโครงการ 14 ชุมชน ปัจจุบันมีเงินกองทุนจำนวน 120,000 บาท และองค์กรที่ได้รับการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ จากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการ การส่งการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ เมื่อ วันที่ 7 สิงหาคม 2550 ทะเบียนเลขที่ 1173

3. เครือข่ายเยาวชนคนรักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลเขาคอก เริ่มรวมกลุ่มกันเมื่อ เดือน 10 มกราคม 2549 มีสมาชิกเข้าร่วมโครงการจำนวน 5 ชุมชนรอบป่าชุมชนป่าละหอกกระสัง ซึ่งประกอบไปด้วยบ้านละหอกกระสัง หมู่ 8,บ้านโคกเศรษฐี หมู่ 11,บ้านโคกกระนัง หมู่ 6,บ้านเขาคอก หมู่ที่ 1 และบ้านเขาคอกหมู่ที่ 5 สมาชิกเริ่มก่อ56คนปัจจุบันมีสมาชิก 106 คน มีคณะกรรมการบริหารโครงการ 15 คน

4. กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่จากสีธรรมชาติบ้านสีเหลี่ยม หมู่ที่ 2 ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2539 โดยการรวมตัวของกลุ่มสตรีบ้านสีเหลี่ยมจำนวน 10 คน โดยมี นางร้อย ดอก พิกุล เป็นประธาน วิธีการเลี้ยงก็มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อนำเส้นไหมมาทอกันเองตามครัวเรือน ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2541 ได้มีความต้องการของพ่อค้าที่สั่งจองไหมเป็นจำนวนมาก ประกอบหาพื้นที่ปลูกหม่อนไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงไหม จึงมีการเปลี่ยนแปลงจากที่เคยเลี้ยงกันเองกลับเป็นต้องไปอาศัยซื้อเส้นไหมจากท้องตลาดหรือก็จะหาซื้อเส้นไหมจากสมาชิกที่เลี้ยงกันเองในชุมชน แต่ในปัจจุบันนั้นทางกลุ่มต้องพึ่งพิงภายนอกในการซื้อเส้นไหมตลอดจนกลายเป็นปัญหาในการลงทุนการผลิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2542 สำนักงานเกษตรอำเภอ ประโคนชัยได้จัดอบรมทักษะในการเลี้ยงไหมพันธุ์ญี่ปุ่นให้กับสมาชิกและยังได้สนับสนุนก่อสร้างโรงเลี้ยงไหมที่ ถูกสุลลักษณะ จึงทำให้การรวมกลุ่มของสมาชิกเหนียวแน่นขึ้นกว่าเดิม เพราะจากเดิมจะมีการเลี้ยงไหมหรือทอผ้าครัวเรือนใครครัวเรือนมันก่อกลายเป็นมาเลี้ยงและทอผ้าร่วมกันเป็นกลุ่มปี พ.ศ. 2544 ทางกลุ่มได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสหกรณ์สตรีจังหวัด จำนวน 40,000 บาท เพื่อจะใช้จ่ายเป็นงบหมุนเวียนให้กับสมาชิก



ปี พ.ศ. 2547 ทางกลุ่มก็ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเขาคอกสนับสนุนต่อเติมโรงเรือนทอผ้าจำนวน 10,000 บาท

ปี พ.ศ. 2549 ทางกลุ่มได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเขาคอกจำนวน 10,000 บาท เพื่อใช้จ่ายในการศึกษาดูงานและจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์

พัฒนาการของการดำเนินงานของกลุ่มนั้นปัจจุบันมีการออกแบบลายผ้าไหมมัดหมี่เพิ่มขึ้นนอกจากนั้นแล้วยังมีการสั่งซื้ออยู่เป็นประจำตลอดปี โดยเฉพาะ “ร้านเปลือกไม้” ที่กรุงเทพฯ กลุ่มทอผ้าไหมบ้านสี่เหลี่ยม หมู่ที่ 2 มีสมาชิกร่วมโครงการ 185 คน นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการอีกรวมเป็น 6 ชุมชน ได้แก่ บ้านสี่เหลี่ยม หมู่ที่ 2, บ้านโคกกระมัง หมู่ที่ 6 ,บ้านหนองเหียน หมู่ที่ 3, บ้านหนองมะกอก หมู่ที่ 12 ,บ้านโคกกลอย หมู่ที่ 4 และบ้านโนนสว่าง หมู่ที่ 5 มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ปัจจุบันมีกองทุนหมุนเวียน 213,000 บาท สมาชิกมีรายได้จากการทอผ้าเดือนละ 3,000 ต่อคนต่อเดือน มีคณะกรรมการบริหารโครงการ 15 คน

การก่อเกิดสภาองค์กรชุมชนตำบลเขาคอกการก่อเกิดสภาองค์กรชุมชนตำบลเขาคอก เริ่มมีการปรึกษาหารือเพื่อให้เกิดแผนการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรในชุมชน ที่มีการประชุมเพื่อสำรวจข้อเสนอขอจัดตั้งป่าชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ต่อมาปี พ.ศ. 2544 ได้เสนอแผนการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเข้าแผน 5 ปี ในขณะนั้นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจนได้รับอนุมัติจัดทำเป็นข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี เพื่อทำการขุดคลองรอบป่าเพื่อเป็นแนวเขตป่าจำนวน 2 พื้นที่

คือ ป่าชุมชนป่าโมกโคกโหมง 400 ไร่ และ ป่าโคกกรวด 8 ไร่ ในระยะเวลา 2 ปีติดต่อกัน นอกจากนี้แล้วในปีงบประมาณปี พ.ศ. 2549 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาคอกได้จัดงบประมาณในการอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟป่าจำนวน 50,000 บาท และยังจัดทำข้อบัญญัติตำบลเกี่ยวกับการกำจัดมูลภาวะ จึงสรุปได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

เครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลเขาคอกได้จัดทำการสำรวจข้อมูลครัวเรือน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ครัวเรือน ชุมชน และเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาโดยการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นผู้นำที่เป็นทางการ และผู้นำทางธรรมชาติ หลังจากที่ได้รับรวมข้อมูลก็ได้กำหนดแนวทางเพื่อเสนอองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งได้เสนอต่อภาคีพัฒนาคือได้ประสานขอความร่วมมือจากกลุ่มบริษัทปตท. จำกัด (มหาชน) เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาต่อไป

ตำบลเขาคอกเป็นตำบลที่มีกลุ่มองค์กรเครือข่ายที่มิการทำงานเชื่อมโยงกันอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลเขาคอก, เครือข่ายสวัสดิการชุมชนป่าชุมชนตำบลเขาคอก, เครือข่ายสตรีทอผ้า, เครือข่ายเกษตรผสมผสานตำบลเขาคอก และเครือข่ายเยาวชนอนุรักษ์ธรรมชาติตำบลเขาคอก จะเวลาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเป็นประจำทุกวัน ที่ 10 ของเดือน ดังนั้นการพัฒนาในระดับองค์กรชุมชนให้เป็นสภาองค์กรชุมชนนั้นจึงไม่ค่อยมีปัญหา

อนึ่งในการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันนั้นจะไม่ให้น้ำหนักว่านั่นคือสภาองค์กรชุมชน แต่แลกเปลี่ยนกันเพื่อสรุปการทำงานของแต่ละองค์กรและช่วยกันกำหนดแนวทางการพัฒนาองค์กรของตนเอง/พัฒนาการเชื่อมโยงองค์กรในชุมชนนอกชุมชน และการเชื่อมประสานกับภาคีพัฒนาในพื้นที่และนอกพื้นที่ต่างๆ



สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านฝื่อ

คำกล่าวที่ว่า “เราทั้งผองล้วนพี่น้องกัน” นับว่าเป็น “ทุนทางสังคมตำบลบ้านฝื่อ” ที่มีอยู่จริงตั้งแต่อดีตมีสูงมาก และลดน้อยลงเรื่อยๆ ตามยุคสมัยของสังคมที่เปลี่ยนแปลง บางเรื่องแทบจะไม่เหลือเป็นมรดก (มรดก) เช่น การลงแขกทำงาน นับเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์จรรงใจจิตใจของผู้คนให้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้ดียิ่งนัก แต่ในปัจจุบันด้วยพลังอำนาจของเงินค่าจ้างปักดำนาเกี่ยวข้าว ได้ระดับสูงถึง 150-180 บาททีเดียว แต่ก็พบว่าโชคดีที่ชุมชนชนบทอย่างตำบลบ้านฝื่อยังคงมีกิจกรรมที่แสดงออกถึงความมีน้ำใจช่วยเหลือกันและกันอีกหลายๆ กิจกรรมได้แก่ การช่วยงานศพ งานแต่ง งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ที่ยังคงช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งเรื่องแรงงาน ข้าวสาร อาหารแห้ง และหมอนซิด ที่นำไปช่วยงานหรือ ทำบุญ แสดงให้เห็นว่าความสรัทธาในการทำบุญทำทานยังมีอยู่มาก โดยเฉพาะคนรุ่นเก่า

อีกประการหนึ่ง ที่เปลี่ยนแปลงมากได้แก่ กระบวนการสรรหาบุคคลเข้ามาบริหารหมู่บ้าน ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. และนายก อบต. ได้เปลี่ยนจากการคัดสรรของชุมชนผ่านเวทีของผู้อาวุโส ผู้ทรงคุณวุฒิมาโสภาแล้วลงความเห็นว่ามีความดีใจชื่อ มือสะอาด มีคุณธรรม ก็จะได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้นำ ซึ่งที่ผ่านมามี 2 ท่าน ได้แก่ ผู้ใหญ่สำเรียน ลิโป้ บ้านหนองแสง หมู่ 3 และผู้ใหญ่สังทอง เครือมา บ้านหนองฝื่อ หมู่ 7 ส่วนที่เหลือมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งการเลือกตั้งได้ส่งผลให้เกิดการแข่งขัน บ้านก็มีการฉลองกันเมื่อทราบผลแล้ว สิ่งตามมาและกระทบมากที่สุดคือความแตกร้างในหมู่เครือญาติ ที่รวมกลุ่มกันสนับสนุนผู้สมัครคนละฝ่าย โดยมีผู้นำเป็นหลักของแต่ละกลุ่มเป็นผู้ผลักดันว่าจะสนับสนุนใคร ซึ่งกันผู้นำสำคัญกล่าว มีบาร มีความดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันกับสมาชิกในกลุ่มเป็นอย่างดี เมื่อมีการเลือกตั้ง ส.ส. , ส.ว. , ส.จ.

“
คำกล่าวที่ว่า
“เราทั้งผองล้วน
พี่น้องกัน” นับว่าเป็น
“ทุนทางสังคมตำบล
บ้านฝื่อ” ที่มีอยู่จริง
ตั้งแต่อดีตมีสูงมาก
และลดน้อยลงเรื่อยๆ
ตามยุคสมัยของ
สังคมที่เปลี่ยนแปลง
”



ภายหลังการเลือกตั้งครั้งใหญ่ของ อปท. ทั้งประเทศ 31 กรกฎาคม 2548 เป็นการเลือกโดยตรงครั้งแรก จึงมีความคาดหวังมากมายของหลายฝ่าย ที่ต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น ในมิติที่ดีขึ้นกว่าเดิม ภายใต้อำนาจหน้าที่ว่า “ท้องถิ่นปกครองตนเอง”

พวกเราชาวบ้านตำบลบ้านฝ้อ ได้รับการประกาศแต่งตั้งเป็นตำบลบ้านฝ้อ เมื่อปี 2522 โดยแยกออกมาจากตำบลบ้านกง ขึ้นอยู่กับการปกครองของอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันมี 10 หมู่บ้าน ต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537”

พื้นที่ทั้งหมด 32 ตร.กม. หรือประมาณ 20,062.50 ไร่ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเรียบ มีความลาดชัน 0-2% เป็นที่สูงมากจากทิศตะวันออก ตามแนวทิวเขาภูพานคำ ในระดับความสูง 250-290 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ลาดต่ำลงมาด้านทิศตะวันตก ลักษณะความลาดชันเป็นขั้นบันไดน้ำจะไหลจากทิศตะวันออก จากเขตป่าสงวนแห่งชาติ โสภคเต้ ภูพานคำ อุทยานแห่งชาติน้ำพอง ผ่านเข้าสู่ลำห้วยและไหลลงสู่เขื่อนอุบลรัตน์ ลักษณะการตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกระจุกรวมกันเป็นส่วนใหญ่ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มเป็นส่วนใหญ่ บริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ และเป็นทีลาดชันตามเชิงเขาภูพาน

“นับว่าตำบลบ้านฝ้อตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่ดี ด้านหลังติดผาด้านหน้าติดน้ำ ซึ่งตรงตามหลักฮวงจุ้ยที่ดีมีความอุดมสมบูรณ์ มั่งคั่ง และเจริญรุ่งเรือง”

ประชากรในเขตตำบลบ้านฝ้อมีประชากรทั้งสิ้น 5,947 คน แยกเป็นชาย 2,981 คน หญิง 2,966 คน และมีครัวเรือนทั้งหมด 1,103 ครัวเรือน

กว่า 2 ปีเศษที่ผ่านมา (หลัง 31 ก.ค. 48) การปฏิบัติงานตามอุดมการณ์ที่ต้องการความซักแพง ไม่แบ่งพวก และการบูรณาการการทำงานในพื้นที่ร่วมมือกับภาคีต่างๆ ด้วยความมุ่งมั่นที่อยากจะเห็นการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลบ้านฝ้อให้เป็นที่ชุมชนต้นแบบในทุกๆ ด้าน ขึ้นแรก กระบวนการค้นหา

ริเริ่มก่อรูปแล้ววางรากฐาน จากการสร้างความรักความสามัคคี การบูรณาการความร่วมมือกับภาคีต่างๆ การสร้างเวทีเรียนรู้ชาวบ้าน การพัฒนาสุขภาพและครอบครัว การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและประสังคม รวมทั้งการปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ ของผู้นำและบุคลากร ได้แก่

1. ความรักและความสามัคคี หรือ “สมานฉันท์” หรือ “ความซักหอม” ย่อมนำไปสู่ผลสำเร็จที่มีพลังเปี่ยมล้นที่ได้เกิดขึ้นเลยจากความเป็นจริงกล่าวคือ ในพื้นที่ตำบลบ้านฝ้อและอีกหลาย อบต. หลังผ่านการเลือกตั้งระดับชาติ และระดับ

ท้องถิ่น ได้สร้างความแตกแยกทางความคิดแม้ในหมู่เครือญาติ ผู้ใกล้ชิดกันก็อาจละเว้นได้อันเป็นผลมาจากการยึดติดคำว่า “พรรคพวก” มากกว่าความเป็นจริงที่ตีงาม “สายเครือญาติ” ซึ่งหากปล่อยจะขยายตัวและไม่เป็นผลดีต่อการทำงานในระยะยาวแน่นอน ดังนั้นกระบวนการสร้างความสมานฉันท์จึงเริ่มจากการพบปะพูดคุยโสหุ่ล่ กับเหล่าผู้นำและแกนนำสำคัญที่มีพลังขับเคลื่อนสูงเริ่มจาก “วงใน” หรือ “ไข่แดง” จากนั้นก็ขยายขอบเขตและขยายกลุ่มคน จนกระทั่งการนำไปสู่การประชุมร่วมกันของทั้งสภา อบต. บ้านฝื่อและชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลบ้านฝื่อ และร่วมรับประทานอาหาร

ผลการพูดคุยได้เกิดแผนที่ต่อเนื่องเริ่มจากการจัดกีฬาแข่งขันร่วมกัน การทำกิจกรรมการพัฒนาต่างๆการออกหน่วยเคลื่อนที่ชุมชน และยังมีการทำงานร่วมกันเพื่อนำเข้าที่ได้มาใช้ในกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน กล่าวโดยสรุปคือบุคคลเมื่อมีการพบปะ พูดคุยกินข้าวร่วมกัน ย่อมนำไปสู่การปะทะสังสรรค์ทางความคิดและความร่วมมือกันความสมานฉันท์ในที่สุด

2. บูรณาการความร่วมมือใหม่กับภาคีต่างๆ เจตนารมณ์ของการทำงานโดยส่วนตัวแล้ว เป็นนักเคลื่อนไหวและกิจกรรมทางสังคม ดังนั้น กระบวนการทำงานที่ผ่านมา จึงมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงและจัดตั้งคน โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ในการทำงานพัฒนาชุมชนที่ชุมชนต้องเรียนรู้และทำเองไม่รอให้ใครมาสั่งการหรือส่งมาให้ โดยเฉพาะองค์กรภายนอกต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ถือว่าเป็นเพียงผู้สนับสนุน หรือภาคีความร่วมมือไม่ใช่เจ้าของชุมชนต่างหากที่เป็นเจ้าของ

ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ในรอบปีที่ผ่านมามีองค์กรชุมชนจึงเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนงานกิจกรรมของกลุ่มและมีหน่วยงานภาคี เช่น ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) เกษตรตำบล พัฒนาการตำบล สถานีอนามัย ชลประทาน ปศุสัตว์ คณะครูอาจารย์ และ อบต. เป็นผู้หนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ ในตำบลบ้านฝื่อ

3. การสร้างเวทีเรียนรู้ชาวบ้าน จากข้อค้นพบที่ผ่านมาของตำบลบ้านฝื่อ ทำให้เราทราบว่าพี่น้องประชาชนยังมีข้อมูลสำหรับกรวิเคราะห์และรู้เท่าทันโลกน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นเพียงข้อมูลจากสาธารณะต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์

การสร้างการเรียนรู้เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำการขับเคลื่อนงานมีพลัง ในช่วงที่ผ่านมาการเรียนรู้ได้จัดตั้งขึ้นผ่านกิจกรรมต่างๆ มากมาย ทั้งเข้าร่วมกับองค์กรภายนอกและจัดเวทีในพื้นที่ตำบลบ้านฝื่อ อันได้แก่ การประชุม การสัมมนาการเสวนาย่อย การออกหน่วย อบต. เคลื่อนที่ไปในชุมชนต่างๆ ในเนื้อหาเช่น การจัดแผนชุมชน การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มอาสาสมัครเกษตร การประชุมกับหน่วยงานอื่น หรือการประชุมสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน งานประเพณีต่างๆ เป็นต้น

สิ่งสำคัญคือ การจัดตั้งทางความคิด และการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการทำงานของผู้นำ ทั้งในส่วนของสมาชิกสภาชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิอันจะนำไปสู่การฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นทุกด้าน ในระยะต่อไป กล่าวคือ การที่ผู้นำมีกระบวนทัศน์ใหม่ในการทำงานมีความเสียสละ มุ่งมั่นและต้องการเห็นตำบลบ้านฝื่อ เป็นตำบลต้นแบบร่วมกันในทุกด้าน และมีทัศนคติเพื่อมีส่วนร่วมมากขึ้น เมื่อมีกิจกรรมในตำบลบ้านฝื่อ จึงได้รับความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องไปสู่การมีอุดมการณ์ทางสังคมร่วมกันในอนาคต

ขั้นที่สอง บ่มเพาะและพัฒนา ในปัจจุบันตำบลบ้านฝื่อเราได้ผ่านการบ่มเพาะ บุคลากรผ่านเวทีต่างๆ ทั้งส่วนองเจ้าหน้าที่ผู้นำชุมชนทั้งการคิด ทำ พูด จนกระทั่งเป็น “แหล่งเรียนรู้” และการศึกษาดูงานได้ในหลายเรื่องรวมทั้งการไปช่วยหนุนเสริมองค์ความรู้แก่ตำบลอื่น ๆ



การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน ตำบลโคกหินแฮ่

ข้อมูลทั่วไปของตำบลโคกหินแฮ่

ตำบลโคกหินแฮ่ เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม ราษฎรส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าภูไทยดั้งเดิม ที่อพยพมาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้เฒ่าผู้แก่ของชนเผ่าภูไทยกล่าวว่าพวกตนได้อพยพมาจากเมืองวังอ่างคำ ที่อยู่เขตเมืองเซโปนของลาว (ปัจจุบันอยู่แขวงสุวันนะเขต) ประมาณปี 2399 มาตั้งหมู่บ้านอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านปัจจุบัน ห่างไปประมาณ 2 กิโลเมตร เรียกว่า “บ้านหนองหินแฮ่” ตามชื่อหนองน้ำต่อมาเกิดโรคระบาด ชาวบ้านตายเป็นจำนวนมาก จึงย้ายมาอยู่บริเวณป่าโคกหินแฮ่เรียกว่า “บ้านหนองโคกหินแฮ่” ต่อมาจึงเรียกกันสั้น ๆ ว่า “บ้านโคกหินแฮ่”

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย 150 เมตร จุดที่ต่ำที่สุด อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 140 เมตร จุดที่สูงที่สุด อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 165 เมตร พื้นที่ใจกลางของตำบลเป็นพื้นที่ป่าโคกสลับพื้นที่อยู่อาศัย ส่วนพื้นที่รอบนอกของตำบลมีลักษณะเป็นทุ่งนาและพื้นที่อยู่อาศัย มีหนองน้ำธรรมชาติและลำห้วยกระจายอยู่รอบนอก เช่น หนองหินแฮ่ หนองม่วง หนองแซง ห้วยยาง ลำน้ำบังผ่อง ซึ่งเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม

ตำบลโคกหินแฮ่มีทั้งหมด 15 หมู่บ้าน 1,600 ครัวเรือน มีประชากรประมาณ 6,900 คน

ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของกลุ่มองค์กร

จำนวนกลุ่มองค์กร/กลุ่มอาชีพ ในจำนวน 15 หมู่บ้าน มีจำนวน 86 กลุ่ม

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	ชื่อกลุ่ม	รวม
1	โคกหินแฮ่	เกษตรทำนา, ปุ๋ยชีวภาพ, ทอผ้าพื้นเมือง	3
2	ตองน้อย	กองทุนหมู่บ้าน, ออมทรัพย์, ปุ๋ยชีวภาพ, เลี้ยงวัว, แม่บ้าน, ทำนา	6
3	นาม่วงทุ่ง	กองทุนหมู่บ้าน, กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ, เลี้ยงโค, ออมทรัพย์, ทอผ้า, แม่บ้าน	6
4	นาม่วงท่า	กองทุนหมู่บ้าน, แม่บ้าน, เลี้ยงโค, ปุ๋ยชีวภาพ, ทำนา, ออมทรัพย์	6
5	นาบัว	กองทุนหมู่บ้าน, กลุ่มแม่บ้าน, ทำนา, ออมทรัพย์, ปุ๋ยชีวภาพ, เลี้ยงโค, กลุ่มพัฒนาคุณภาพชีวิต, กลุ่มภูมิปัญญาและวัฒนธรรม	8
6	หนองกง	กองทุนหมู่บ้าน, กลุ่มแม่บ้าน, ออมทรัพย์, ปุ๋ยชีวภาพ, กลุ่มเพาะเห็ด, เลี้ยงโค, กลุ่มพัฒนาคุณภาพชีวิต, กลุ่มภูมิปัญญาและวัฒนธรรม	8
7	นาโดนใหม่	กองทุนหมู่บ้าน, กลุ่มแม่บ้าน, เลี้ยงโค, พัฒนาสตรี	5
8	หนองแขง	กองทุนหมู่บ้าน, ออมทรัพย์, แม่บ้าน, ปุ๋ยเคมี, ปุ๋ยชีวภาพ	5
9	โคกหินแฮ่	กองทุนหมู่บ้าน, ปุ๋ยเคมี, สมุนไพรชุมชน, หัตถกรรม, ทอผ้าพื้นเมือง, ปุ๋ยหมัก	6
10	เนินน้ำคำ	กองทุนหมู่บ้าน, ออมทรัพย์, ทำนา, กลุ่มขนมจีน, กลุ่มเลี้ยงไก่	5
11	โคกอนามัย	กองทุนหมู่บ้าน, ปุ๋ยชีวภาพ, เพาะเห็ดนางฟ้า, หัตถกรรม, ทอผ้า	5
12	โคกพัฒนา	ปุ๋ยหมักชีวภาพ, ทำนา, กลุ่มแม่บ้าน, กองทุนหมู่บ้าน	4
13	นาบัว	กองทุนหมู่บ้าน, แม่บ้าน, ปุ๋ยหมัก, เลี้ยงเป็ด, เลี้ยงวัว, ออมทรัพย์, จักรสาน	7
14	นาบัว	กองทุนหมู่บ้าน, เลี้ยงโค, ปุ๋ยชีวภาพ, เลี้ยงไก่พื้นบ้าน, กลุ่มแม่บ้าน, เลี้ยงวัว	6
15	ชลประทาน	กองทุนหมู่บ้าน, ออมทรัพย์, ทอผ้า, ปุ๋ยหมัก, เลี้ยงวัวพื้นเมือง, เลี้ยงไก่	6

การก่อตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลโคกหินแฮ่

1. ระยะเวลาก่อตั้ง "สภาศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับตำบล" ปี 2544

• ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนและอาสาพัฒนาชุมชนในตำบลโคกหินแฮ่ ได้เชิญชวนตัวแทนกลุ่มองค์กรชุมชนในตำบลโคกหินแฮ่ หมู่บ้านละ 5 คน รวม 75 คน จาก 15 หมู่บ้าน เข้าร่วมเวทีประชาคมตำบล เพื่อดำเนินการก่อตั้งศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน หรือ ศอช.ต. ตามระเบียบกรมการพัฒนาชุมชน ว่าด้วยการดำเนินงานศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน พ.ศ. 2544 โดยมีนายเลื่อนยศ สมบูรณ์เรศ พัฒนาการอำเภอเรณูนคร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล เข้าร่วมเวทีประชาคม

• ผลจากเวทีประชาคมดังกล่าวได้คัดเลือกคณะกรรมการบริหารศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน จำนวน 9 คน โดยมีวัตถุประสงค์ของศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนมีดังนี้

1) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานการทำงานขององค์กรชุมชนและเครือข่ายให้สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

2) เพื่อรวมพลังเครือข่ายองค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาการจัดการพัฒนาชุมชน นำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

3) เพื่อเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนภาคประชาชนที่จะทำงานเคียงคู่ไปกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

• จำนวนสมาชิกของศูนย์ประสานงานองค์กรฯ มีทั้งหมด 54 กลุ่ม/องค์กร ครอบคลุม 15 หมู่บ้าน

• การประชุมประชาคมของศูนย์ประสานงานชุมชนตำบลโคกหินแฮ่ ซึ่งหมายถึงการประชุมระหว่างคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ กับตัวแทนกลุ่มองค์กรที่เป็นสมาชิกของศูนย์ฯ และตัวแทนจากหน่วยงานราชการ ตัวแทนท้องถิ่น ตัวแทนท้องที่ ได้นำไปสู่ความหมายใหม่ที่สมาชิกผู้เข้าร่วมการประชุมเข้าใจร่วมกันว่าเป็นการประชุม "สภาศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน" เป็นอีกสภาหนึ่งที่อยู่คู่กับสภา อบต. ในตำบลโคกหินแฮ่



2. ระยะการพัฒนาศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนสู่ “สภาองค์กรชุมชน”

ช่วงต้นปี 2550 คณะกรรมการศูนย์ฯ และผู้นำกลุ่มสมาชิกสภาส่วนหนึ่งได้ประชุมหารือและเห็นตรงกันว่า ควรพัฒนาศูนย์ประสานงานฯ เดิมไปสู่สภาองค์กรชุมชน ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ร่วมกันของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น หรือตามบางหลักการของการพัฒนาไปปัจจุบันที่ได้กำหนด ไว้ดังนี้

1. ยึดหลักชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา
2. ให้ประชาชนเป็นเจ้าของการพัฒนา
3. องค์กรส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุน
4. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้การหนุนเสริม

โครงสร้างกลไกของสภาองค์กรชุมชนตำบลโลกหินแฮ่ (สภาศูนย์ประสานงานเดิม) ได้จัดแบ่งหน้าที่ดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ จำนวน 9 คน ทำหน้าที่บริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ที่ถือเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการจัดให้มีการประชุมหารือของสมาชิกหรือจัดให้มีการประชุมสภาของศูนย์ประสานงาน
2. คณะทำงานด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมบริหารจัดการโครงการก่อสร้างอุทยานประวัติศาสตร์ และโครงการจัดงานบุญรำลึกวันประวัติศาสตร์ประจำปีทุกปี มีจำนวน 12 คน
3. คณะทำงานด้านสุขภาพชุมชนและพัฒนาอาชีพบริหารจัดการชุมชนเป็นสุข และพัฒนาอาชีพมีจำนวน 7 คน

4. คณะทำงานเครือข่ายเยาวชนรักษารักษาถิ่นลุ่มน้ำบังบริหารจัดการโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนงานวิจัยในพื้นที่ด้านประวัติศาสตร์ชนเผ่า ประวัติชุมชน งานการสำรวจข้อมูลต่างๆ มีจำนวน 11 คน

ผลสำเร็จที่สำคัญของ “สภาศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน” ที่ผ่านมามีดังนี้

1. การดำเนินโครงการจัดงานบุญรำลึกวันประวัติศาสตร์ 7 สิงหาคม 2508 (วันเสียดินแดน) ประจำปีโดยเริ่มตั้งแต่ปี 2545-ปัจจุบัน
2. การดำเนินโครงการก่อสร้างอุทยานประวัติศาสตร์-วัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อการศึกษาและท่องเที่ยวบ้านนาบัว ตั้งแต่ปี 2546- ปัจจุบัน
3. การดำเนินโครงการชุมชนเป็นสุข เพื่อลด ละ เลิกอบายมุขต่างๆ ปี 2548-ปัจจุบัน ในจำนวน 4 หมู่บ้าน (ในปี 2551 จะขยายเพิ่มให้ครอบคลุมทั้งตำบล) โดยได้รับงบประมาณจาก สสส. ผ่านมูลนิธิส่งเสริมชุมชนแบบยั่งยืน
4. การพัฒนาและยกระดับขององค์สมาชิกสู่องค์กรนิติบุคคล (วิสาหกิจชุมชน) ปี 2549-ปัจจุบัน
5. การดำเนินโครงการเครือข่ายเยาวชนรักษารักษาถิ่นลุ่มน้ำบัง ปี 2548-ปัจจุบัน

“

สภาองค์กรชุมชนจะทำให้เกิดระบบประชาธิปไตยทางตรง เป็นเวทีให้คนเล็ก
คนน้อยในสังคมได้มีพื้นที่แสดงความคิดเห็นและมีบทบาทร่วมกันแก้ไขปัญหา
และพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยฐานราก

”



สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
912 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240
โทร. 0-2378-8300 โทรสาร. 0-2378-8321
www.codi.or.th e-mail : codi@codi.or.th

พอช-CODI